

Eski Hatay Mozaik Müzesi Mozaiklerinde Görülen Hatalı Restorasyon Müdahaleleri

Ebru EREZ KAFALI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Yaşar Selçuk ŞENER

Tez Jürisi

Prof. Dr. Yaşar Selçuk ŞENER

Doç. Dr. Hasan Ertuğ ERGÜRER

Dr. Öğr. Üyesi Murat CURA

YÜKSEK LİSANS

KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA ANABİLİM DALI

Ankara-2025

ETİK BEYAN

Bu tezi/projeyi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez ve Proje Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı; tezin/projenin tamamında akademik kurallara ve etik ilkelere uyduğumu ifade ederim. Yararlandığım eserlerin tamamını metin içinde referanslandığımı ve kaynakçada kılavuzda tanımlanan şekilde yer verdiğimi, haricindeki ifadelerin bana ait olduğunu, herhangi bir kaynaktan kopyalama yapmadığımı ya da yapay zeka aracılığı ile üretilmiş ifadelere metinde yer vermediğimi beyan ederim. Herhangi bir zamanda bu beyanıma uygun olmayan bir durumun tespit edilmesi halinde, aleyhime doğacak bütün hak kayıpları dahil tüm hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Ebru EREZ KAFALI

25.04.2025

ONAY

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kültür Varlıklarını Koruma Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Ebru EREZ KAFALI öğrencisi tarafından hazırlanan Eski Hatay Mozaik Müzesi Mozaiklerinde Görülen Hatalı Restorasyon Müdahaleleri Başlıklı tez çalışması 25/04/2025 tarih ve 14.00 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak KABUL edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Murat CURA/ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐
Üye: Prof. Dr. Yaşar Selçuk ŞENER/ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐
Üye: Doç. Dr. Hasan Ertuğ ERGÜRER/ Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	☒	☐

ESKİ HATAY MOZAİK MÜZESİ MOZAİKLERİNDE GÖRÜLEN HATALI RESTORASYON MÜDAHALELERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Ebru EREZ KAFALI

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

NİSAN 2025

ÖZET

Sanat eserleri ilk çağlardan itibaren insanın varlığını etkin ve görünür kılmak için araç edindiği en önemli öğeler olmuşlardır. Toplumların yaşadığı sosyo - ekonomik süreçler, kültür ve inanç sistemleri insanların oluşturduğu sanat eserleri üzerinde etkili olmuştur. Mozaik ürünler ise yüzyıllar içerisinde farklı toplumlar ve kültürler tarafından işlenerek çeşitli değişimler geçirmiştir ve günümüze kadar ulaşan en önemli sanat eserlerinden olmuştur. Yapımında kullanılan malzemeler, yapım teknikleri ve oluşturulan kompozisyonlar toplumsal ve zaman faktörleri ile farklılaşmıştır ancak mozaik eserler insanların yaşadığı mekânı süsleme arzularına her zaman hizmet etmiştir. Bu çalışmanın konusu edinilen Hatay (Antakya) mozaikleri mozaik sanatının en önemli örneklerini oluşturmaktadır. Bu çalışmada öncelikle mozaikğin tanımı, mozaik yapım katmanları, mozaikli yüzeylerin yapım teknikleri ve mozaik sanatının tarihsel süreç içerisinde göstermiş olduğu gelişimlere yer verilmiştir. Sonrasında mozaikli yüzeylerde görülen bozulmaların nedenleri ve bozulma türleri açıklanmıştır. Son olarak Hatay mozaiklerinde görülen bozulmalar ve hatalı müdahaleler tanımlanmış, kataloglar içinde Hatay mozaiklerinin resimli örnekleri ile bu bozulmalar ve hatalı müdahaleler açıklanmış, bunlar ise örnek detaylı resimlerle desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mozaik, Hatay, Antakya, restorasyon, hatalı müdahale, koruma ve onarım

FAULTY RESTORATION INTERVENTIONS SEEN IN THE MOSAICS OF THE OLD HATAY MOSAIC MUSEUM

(M.Sc.Thesis)

Ebru EREZ KAFALI

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES**

April 2025

ABSTRACT

Since ancient times, works of art have been the most important elements that people have acquired as a tool to make their existence effective and visible. The socio-economic processes, culture and belief systems of societies have had an impact on the works of art created by people. Mosaic products, on the other hand, have undergone various changes by different societies and cultures over the centuries and have become one of the most important works of art that have survived to the present day. The materials used in its construction, the construction techniques and the compositions created have been differentiated by social and time factors, but mosaic works have always served people's desire to decorate the space they live in. Hatay (Antakya) mosaics, which are the subject of this study, constitute the most important examples of mosaic art. In this study, first of all, the definition of mosaic, mosaic construction layers, construction techniques of mosaic surfaces and the developments of mosaic art in the historical process are included. Afterwards, the causes of deterioration and types of deterioration seen on mosaic surfaces are explained. Finally, the deterioration and erroneous interventions seen in Hatay mosaics are defined, these deteriorations and erroneous interventions are explained with illustrated examples of Hatay mosaics in the catalogs, and these are supported by exemplary detailed pictures.

Key Words: Mosaic, Hatay, Antakya, restoration, faulty intervention, conservation and repair

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmamda bana yardımcı olan, bilgi ve birikiminden her zaman yararlandığım, çalışmalarımı her zaman takip eden değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Yaşar Selçuk ŞENER'e teşekkürlerimi bir borç bilirim. Arkadaşım Restoratör-Konservatör Fatma Sena SEMERCİOĞLU'na desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Bana her zaman destek olan sevgili ailem ve eşim Kalemkar Hakan KAFALI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Ebru EREZ KAFALI

2025 – Ankara

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 2.1. Mozaik katmanlarını gösteren görsel	7
Şekil 5.1. Mozaikli alanda lakuna oluşumunu ifade eden şekil	45
Şekil 5.2. Mozaik yapım katmanları arasında ayrılmayı ifade eden şekil	46
Şekil 5.3. Mozaik yapım katmanları arasında ayrılmayı ifade eden şekil	46
Şekil 5.4. Mozaikli yüzeylerde kabarma ve şişmeleri ifade eden şekil	49
Şekil 5.5. Mozaikli yüzeylerde kabarma ve şişmeleri ifade eden şekil	49
Şekil 5.6. Mozaikli yüzeylerde çöküntüleri ifade eden şekil	51
Şekil 5.7. Mozaikli yüzeylerde tessera kayıpları ve ayrılmalarını ifade eden şekil ...	52
Şekil 5.8. Mozaikli yüzeylerde ufalanmayı ifade eden şekil	64
Şekil 5.9. Mozaikli yüzeylerde yapraklaşmayı ifade eden şekil	66

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim 2.1. Opus tessellatum tekniğinde yapılmış mozaik örneği	8
Resim 2.2. Mono chrome opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	9
Resim 2.3. Bi-chrome geometric opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	9
Resim 2.4. Bi-chrome figurative opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	10
Resim 2.5. Bi-Chrome Geometric and Figurative Opus Tessellatum.....	10
Resim 2.6. Polychrome geometric opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	11
Resim 2.7. Polychrome figurative opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	11
Resim 2.8. Polychrome geometric and figurative opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	12
Resim 2.9. Opus vermiculatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	13
Resim 2.10. Pseudo-figlinum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	13
Resim 2.11. Pebble mosaic tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	14
Resim 2.12. Opus scutulatum with white background tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	14
Resim 2.13. Opus scutulatum with black background tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	15
Resim 2.14. Opus sectile tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	16
Resim 2.15. Opus figlinum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	16
Resim 2.16. Opus spicatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	17
Resim 2.17. Opus signinum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	17
Resim 2.18. Opus segmentatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	18
Resim 2.19. Opus musivum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği (Ayasofya Cami).....	19
Resim 2.20. Opus alexandrinum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	19
Resim 2.21. Opus reticulatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	20
Resim 2.22. Opus incertum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği.....	20
Resim 3.1. Diyarbakır'ın Ergani ilçesi yakınlarındaki Çayönü yerleşmesinde bulunan terrazzo.....	22
Resim 3.2. Mozaığın müze bahçesindeki sergisi.....	22
Resim 3.3. Olynthus Çakıl Taşı Mozaığı.....	23
Resim 3.4. Varka Sarayı duvarlarında bulunan mozaik.....	24
Resim 3.5. Medusa Başı, Bergama Yer Döşeme Mozaığı.....	25
Resim 3.6. Delos, Yer Döşeme Mozaığı.....	26

Resim 3.7. Köpeğe Dikkat İsimli Yer Mozaïği.....	28
Resim 3.8. Duvar Mozaïği, İssos Savaşı, Pompei.....	28
Resim 3.9. Zeugma, Poseidon, Okeanos ve Tethys Mozaïği.....	29
Resim 3.10. Antiocheia, Okeanos ve Tethys Mozaïği.....	29
Resim 3.11. Kalenderhane Cami Meryem ve Çocuk İsa mozaïği.....	30
Resim 3.12. Aya İrinide bulunan ikonoklast döneme ait mozaik haç.....	31
Resim 3.13. Orta Bizans dönemine ait Ayasofya güney galerideki İmparatoriçe Zoe mozaïği.....	31
Resim 3.14. Kariye müzesinde bulunan Meryem ve Çocuk İsa mozaïği.....	32
Resim 3.15. Mozaïğin buluntu hali.....	33
Resim 3.16. Gordion mozaiklerinden görüntü.....	34
Resim 3.17. Antakya müzesine ait Narkissos mozaïği.....	35
Resim 3.18. Ayasofya sunu mozaïği.....	36
Resim 5.1. Mozaikli alanda lakuna oluşumunu.....	44
Resim 5.2. Mozaikli alanda lakuna oluşumunu.....	45
Resim 5.3. Mozaik yapım katmanları arasında ayrılmayı gösteren görsel.....	46
Resim 5.4. Mozaikli yüzeyde kırılma ve çatlamları gösteren görsel.....	47
Resim 5.5. Mozaikli yüzeyde kırılma ve çatlamları gösteren görsel.....	48
Resim 5.6. Mozaikli yüzeyde kabarma ve şişmeleri gösteren görsel.....	48
Resim 5.7. Mozaikli yüzeyde kabarma ve şişmeleri gösteren görsel.....	49
Resim 5.8. Mozaikli yüzeyde çöküntüleri gösteren görsel.....	50
Resim 5.9. Mozaikli yüzeyde çöküntüleri gösteren görsel.....	50
Resim 5.10. Mozaikli yüzeyde tessera kayıpları ve ayrılmalarını gösteren görsel.....	52
Resim 5.11. Mozaikli yüzeyde tessera kayıpları ve ayrılmalarını gösteren görsel.....	52
Resim 5.12. Mozaikli yüzeyde bitkisel gelişimi gösteren görsel.....	53
Resim 5.13. Mozaikli yüzeyde bitkisel gelişimi gösteren görsel.....	53
Resim 5.14. Taşıyıcı harç katlarında bozulmayı gösteren görsel.....	54
Resim 5.15. Taşıyıcı harç katlarında bozulmayı gösteren görsel.....	54
Resim 5.16. Mozaikli yüzeyde boşluk oluşumunu gösteren görsel.....	55
Resim 5.17. Mozaikli yüzeyde boşluk oluşumunu gösteren görsel.....	55
Resim 5.18. Mozaikli yüzeyde yüzeysel birikimi gösteren görsel.....	56
Resim 5.19. Mozaikli yüzeyde yüzeysel birikimi gösteren görsel.....	57
Resim 5.20. Mozaikli tabaka/kabuk oluşumunu gösteren görsel.....	58
Resim 5.21. Mozaikli tabaka/kabuk oluşumunu gösteren görsel.....	58

Resim 5.22. Mozaikli yüzeyde mikroorganizma oluşumunu gösteren görsel.....	59
Resim 5.23. Mozaikli yüzeyde mikroorganizma oluşumunu gösteren görsel.....	59
Resim 5.24. Mozaikli yüzeyde renk değişimini gösteren görsel.....	60
Resim 5.25. Mozaikli yüzeyde renk değişimini gösteren görsel.....	60
Resim 5.26. Mozaikli yüzeyde tuz çıkışlarını gösteren görsel.....	61
Resim 5.27. Mozaikli yüzeyde tuz çıkışlarını gösteren görsel.....	62
Resim 5.28. Tessera kırılmasını gösteren görsel.....	62
Resim 5.29. Tessera kırılmasını gösteren görsel.....	62
Resim 5.30. Tessera ufalanmasını gösteren görsel.....	63
Resim 5.31. Tessera ufalanmasını gösteren görsel.....	64
Resim 5.32. Tessera aşınmasını gösteren görsel.....	65
Resim 5.33. Tessera aşınmasını gösteren görsel.....	65
Resim 5.34. Tessera da yapraklaşmayı gösteren görsel.....	66
Resim 5.35. Tessera da yapraklaşmayı gösteren görsel.....	66
Resim 5.36. Yüzeyi gözenekli tessera'yı gösteren görsel.....	67
Resim 5.37. Bordür harcı uygulamasını gösteren görsel.....	68
Resim 5.38. Bordür harcı uygulamasını gösteren görsel.....	68
Resim 5.39. Amacını aşan bordür harcı uygulamasını gösteren görsel.....	69
Resim 5.40. Özensiz işçilik olan bordür harcı uygulamasını gösteren görsel.....	69
Resim 5.41. Uygun malzeme kullanılmayan bordür harcı uygulamasını gösteren görsel.....	70
Resim 5.42. Algılama sorunu oluşturan uygulamayı gösteren görsel.....	71
Resim 5.43. Malzeme açısından uysumsuz hatalı uygulamayı gösteren görsel.....	72
Resim 5.44. Yeni tessera kullanımıyla gerçekleştirilen hatalı uygulamayı gösteren görsel.....	73
Resim 5.45. Taşıyıcıda yenileme uygulamasında hatayı gösteren görsel.....	74
Resim 5.46. Taşıyıcıda yenileme uygulamasında hatayı gösteren görsel.....	74
Resim 5.47. Hatalı kimyasal temizlik uygulamasını gösteren görsel.....	75
Resim 5.48. Hatalı mekanik temizlik uygulamasını gösteren görsel.....	75
Resim 5.49. Hatalı yüzey koruma uygulamasını gösteren görsel.....	76
Resim 6.1. Soteria Mozaïği.....	78
Resim 6.2. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı.....	79
Resim 6.3. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı.....	79

Resim 6.4. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı.....	80
Resim 6.5. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı.....	81
Resim 6.6. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı.....	81
Resim 6.7. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı.....	82
Resim 6.8. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri uygulaması ve detayı.....	82
Resim 6.9. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi uygulaması ve detayı.....	83
Resim 6.10. Yüzey koruyucu aplikasyonu uygulaması ve detayı.....	83
Resim 6.11. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı.....	84
Resim 6.12. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı.....	85
Resim 6.13. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı.....	85
Resim 6.14. Onarım harçlarında çatlak-kırıklar ve detayı.....	86
Resim 6.15. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı.....	86
Resim 6.16. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı.....	87
Resim 6.17. Geometrik motifli parça 1.....	88
Resim 6.18. Çimento katkı harç kullanımını ifade eden görsel.....	88
Resim 6.19. Geometrik motifli parça 2.....	89
Resim 6.20. Çimento katkı harç kullanımını ifade eden görsel.....	89
Resim 6.21. Mozaik üzerindeki siyah kalem izlerini ifade eden görsel.....	90
Resim 6.22. Geometrik motifli parça 3.....	90
Resim 6.23. Çimento katkı harç kullanımını ifade eden görsel.....	91
Resim 6.24. Harçlı alanda yazan envanter numarasını ifade eden görsel.....	91
Resim 6.25. Geometrik motifli parça 4.....	92
Resim 6.26. Çimento katkı harç kullanımını ifade eden görsel.....	92
Resim 6.27. Harç içinde bulunan metal fileyi ifade eden görsel.....	92
Resim 6.28. Geometrik motifli parça 5.....	93
Resim 6.29. Çimento katkı harç kullanımını ifade eden görsel.....	93
Resim 6.30. Onarımlarda metal kenet kullanımını ifade eden görsel.....	94
Resim 6.31. Geometrik motifli parça 6.....	94
Resim 6.32. Çimento katkı harç kullanımını ifade eden görsel.....	95
Resim 6.33. Onarımlarda metal kenet kullanımını ifade eden görsel.....	95
Resim 6.34. Khresis Mozaığı.....	98
Resim 6.35. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı.....	99
Resim 6.36. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı.....	99
Resim 6.37. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı.....	100

Resim 6.38. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı	101
Resim 6.39. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı	101
Resim 6.40. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı	102
Resim 6.41. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi uygulaması ve detayı	103
Resim 6.42. Yüzey koruyucu aplikasyonu uygulaması ve detayı	103
Resim 6.43. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı	104
Resim 6.44. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı	104
Resim 6.45. Onarım harçlarında çatlak-kırıklar ve detayı	105
Resim 6.46. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı	106
Resim 6.47. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı	106
Resim 6.48. Büfe mozaïği	110
Resim 6.49. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı	111
Resim 6.50. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı	111
Resim 6.51. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı	112
Resim 6.52. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı	113
Resim 6.53. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı.....	113
Resim 6.54. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı	114
Resim 6.55. Yüzey koruyucu aplikasyonu uygulaması ve detayı	115
Resim 6.56. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı	115
Resim 6.57. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı	116
Resim 6.58. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı	116
Resim 6.59. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri	117
Resim 6.60. Onarım harçlarında çatlak-kırıklar ve detayı	117
Resim 6.61. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı	118
Resim 6.62. Kemgöz mozaïği	120
Resim 6.63. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı	121
Resim 6.64. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı	121
Resim 6.65. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı	122
Resim 6.66. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı	123
Resim 6.67. Yüzey koruyucu aplikasyonu uygulaması ve detayı	124
Resim 6.68. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı	124
Resim 6.69. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri ve detayı	125

Resim 6.70. Onarım harçlarında çatlak-kırıklar ve detayı	126
Resim 6.71. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı	126
Resim 6.72. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı	127
Resim 6.73. Lakedomania ve Evrotos mozaïği	130
Resim 6.74. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı	131
Resim 6.75. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı	131
Resim 6.76. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı	132
Resim 6.77. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı	133
Resim 6.78. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı.....	133
Resim 6.79. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı	134
Resim 6.80. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı	135
Resim 6.81. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı	135
Resim 6.82. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı	136
Resim 6.83. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı	137
Resim 6.84. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı	137
Resim 6.85. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı	138
Resim 6.86. Çobanlığa ait sahne mozaïği	140
Resim 6.87. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı	141
Resim 6.88. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı	142
Resim 6.89. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı	142
Resim 6.90. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı	143
Resim 6.91. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı.....	143
Resim 6.92. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı	144
Resim 6.93. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri uygulaması ve detayı.....	144
Resim 6.94. Çizim ve boyamayla yapılmış tamamlama uygulaması ve detayı	145
Resim 6.95. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı	146
Resim 6.96. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı	146
Resim 6.97. Onarım harçlarında çatlak-kırıklar ve detayı	147
Resim 6.98. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı	148
Resim 6.99. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı	148
Resim 6.100. Amazon mozaïği	152
Resim 6.101. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı	153
Resim 6.102. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı	154

Resim 6.104. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı	154
Resim 6.105. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı.....	155
Resim 6.106. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı	155
Resim 6.107. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı	156
Resim 6.108. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı	157
Resim 6.109. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı	157
Resim 6.110. Onarım harçlarında yüzey-boya dökülmeleri ve detayı	158
Resim 6.111. Bu mozaikte ve çatlak ve kırıklar detayı	158
Resim 6.112. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları detayı	159
Resim 6.113. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı	159
Resim 6.114. Episcosmesis mozaïği	162
Resim 6.115. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı	163
Resim 6.116. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı	163
Resim 6.117. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı	164
Resim 6.118. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı	165
Resim 6.119. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı.....	165
Resim 6.120. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı	166
Resim 6.121. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri uygulaması ve detayı..	166
Resim 6.122. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı	167
Resim 6.123. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı	168
Resim 6.124. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı	168
Resim 6.125. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı	169
Resim 6.126. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı	169
Resim 6.127. Şarhoş Dionysos Mozaïği	172
Resim 6.128. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı	173
Resim 6.129. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı	173
Resim 6.130. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı	174
Resim 6.131. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı	174
Resim 6.132. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı.....	175
Resim 6.133. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı	175

Resim 6.134. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı	176
Resim 6.135. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı	177
Resim 6.136. Onarım harçlarında çatlak ve kırık	178
Resim 6.137. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı	178
Resim 6.138. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı	179
Resim 6.139. Mozaikte taşıyıcı panelde çatlak ve kırık oluşumu detayı	179

KISALTMALAR

Kısaltmalar

BKZ.

CM.

KM.

M.Ö.

M.S.

MM.

UNESCO

science and culture

VB.

VD.

YY.

Açıklamalar

Bakınız

Santimetre

Kilometre

Milattan önce

Milattan sonra

Milimetre

The united nations organization for education

Ve benzeri

Ve diğerleri

Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

Özet	iv
Abstract.....	v
Teşekkür	vi
Şekillerin Listesi	vii
Resimlerin Listesi	viii
Kısaltmalar	xvi
İçindekiler.....	xvii
1. GİRİŞ	1
2. MOZAİK YAPIM VE ÜRETİM TEKNOLOJİSİ	5
2.1. Mozaik Nedir?	5
2.2. Mozaği Oluşturan Yapım Katmanları	6
2.2.1. Statumen - Blokaj tabakası	6
2.2.2. Rudus - Kaba harç tabakası	6
2.2.3. Nucleus - İnce harç tabakası	6
2.2.4. Bedding Layer - Yatak harcı tabakası	7
2.2.5. Tessellatum - Tesseraların bulunduğu tabaka	7
2.3. Mozaik Yapım Teknikleri	7
2.3.1. Opus Tessellatum	8
2.3.2. Opus Vermiculatum	12
2.3.3. Pseudo-Figlinum	13
2.3.4. Pebble Mosaic	13
2.3.5. Opus Scutulatum	14
2.3.6. Opus Sectile	15
2.3.7. Opus Figlinum	16
2.3.8. Opus Spicatum	16
2.3.9. Opus Signinum	17
2.3.10. Opus Segmentatum	18

2.3.11. Opus Musivum	18
2.3.12. Opus Alexandrinum	19
2.3.13. Opus Reticulatum	19
2.3.14. Opus Incertum	20
3. MOZAİK SANATININ TARİHSEL GELİŞİMİ	21
3.1. Hellenistik Dönem Öncesi Mozaikleri	21
3.2. Hellenistik Dönem Mozaikleri	24
3.3. Roma Dönemi Mozaikleri	26
3.4. Bizans Dönemi Mozaikleri	29
3.5. Anadolu'da Mozaik Sanatı	32
4. MOZAİKLİ YÜZEYLERDE GÖRÜLEN BOZULMA NEDENLERİ	37
4.1. Yapısal Özellikler Nedeniyle Bozulmalar	37
4.2. Doğa Koşullarından Kaynaklı Bozulmalar	38
4.3. İnsanların Gerçekleştirdiği Olumsuz Etkiler	41
5. MOZAİKLERDE GÖRÜLEN BOZULMA TÜRLERİ	43
5.1. Yapısal Bozulmalar	43
5.1.1. Lacuna	43
5.1.2. Yapım Tabakaları Arasında Ayrılma	45
5.1.3. Çatlak ve Kırık	47
5.1.4. Kabarma/Şişme	48
5.1.5. Çökme-Çöküntüle	49
5.1.6. Tessera Kopmaları/Ayrılmaları	51
5.1.7. Bitkisel gelişim	52
5.1.8. Taşıyıcı Harç Katlarında Bozulmalar	54
5.1.9. Boşluk Oluşumları	55
5.2. Yüzeysel Bozulmalar	56
5.2.1. Yüzeyi İlgilendiren Bozulmalar	56
5.2.2. Tessera Bozulmaları	62
5.3. Müdahalelerin Bozulması	67
5.3.1. Bordür Harcı Uygulamaları	67
5.3.2. Tamamlama Uygulamaları	70
5.3.3. Dolgu Uygulamaları	73
5.3.4. Taşıyıcıda Yenileme Uygulamaları	74
5.3.5. Temizlik Uygulamaları	74

5.3.6. Yüzey Koruma Uygulamaları	76
6. KATALOG	77
6.1. Soteria Mozaïği	77
6.2. Khresis Mozaïği	97
6.3. Büfe Mozaïği	109
6.4. Kemgöz Mozaïği	119
6.5. Lakedomania ve Evrotos Mozaïği	129
6.6. Çobanlığa Ait Sahne Mozaïği.....	139
6.7. Amazon Mozaïği	151
6.8. Episcosmesis Mozaïği.....	161
6.9. Şarhoş Dionysos Mozaïği	171
7. DEĞERLENDİRME: ESKİ HATAY MÜZESİ MOZAIKLERİNDE GÖRÜLEN HATALI RESTORASYON MÜDAHALELERİ	181
7.1. Onarım ve Diğeri Müdahale Sorunları	181
7.1.1. Kaldırma ve Yeni Taşıyıcıya Aktarma Uygulamaları.....	181
7.1.2. Harç ve Dolgu Uygulamaları	182
7.1.3. Yüzeysel Müdahaleler	183
7.2. Müdahalelerin Bozulması	184
7.2.1. Onarım Harçları	184
7.2.2. Taşıyıcı Panel	185
8. SONUÇ	187
Extended abstract	189
Kaynakça	193
Özgeçmiş	197

1. GİRİŞ

Yaşanılan mekanı güzelleştirme isteği insanlık tarihi boyunca daima var olmuş, yapıların inşası sırasında heykel, fresk ve mozaikler süsleme öğeleri olarak kullanılmıştır (Tülek,1998:44). Mozaikler ortaya çıktığı dönem itibariyle yüzyıllarca farklı toplumlar ve kültürler tarafından işlenmesiyle birlikte çeşitli değişimler geçirmiş ve günümüze kadar ulaşmış en önemli sanat eserlerindedir. Yapımında kullanılan malzemeler, yapım teknikleri ve oluşturulan kompozisyonlar zaman içerisinde farklılıklar göstermiş, mozaik eserler insanın yaşadığı mekânı süslemeye hep devam etmiştir. Çakıl taşı ile başlayıp cam, seramik, kemik, kalker ve bazalt taşları ile devam etmiş; zümrüt, inci ve yakut gibi değerli taşların kullanımına kadar ilerlemiştir. Mozaik yapımı büyük emek, sabır ve zaman isteyen sanat eserlerinden olmasından dolayı eskiden daha çok kutsal mekânların duvarlarını ve döşemelerini süslemiştir (Şahin,2010,3).

Mozaik sanatı, zaman içerisinde teknik ve estetik yönden çok fazla ilerleme göstermiştir, ilk oluşturulduğu zamandan bu yana önemli bir süsleme öğesi olmuşlardır. Mozaik eserlerin ilk örnekleri tek renkli ve sade içerikliken ilerleyen devirlerde çok renkli ve görsel açıdan zengin bir hal almıştır. Mozaik eserlerin erken dönem örnekleri çoğunlukla geometrik ve bitkisel tasvirler içermektedir. Roma devrine gelindiğinde figürlü mozaik eserlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Figürlü mozaikler yapıldığı çağın din inanışları, edebiyatı, sosyo-ekonomik durumları ve yaşam biçimini bakımından bize bilgi vermektedir. Bu mozaiklerin konuları çoğunlukla av sahneleri, doğa betimlemeleri ve mitolojik öykülerden oluşmaktadır.

Roma mozaik sanatının Güneydoğu Akdeniz Bölgesi'nden gelen dünyanın en seçkin mozaik örnekleri Hatay Müzesinde görülmektedir. Bu mozaikler Roma, İstanbul ve İskenderiye ile karşılaştırıldığında çok renkli zengin geçişlerin egemen olduğu figürlü mozaikleri çerçevelemektedir. Mozaik üretiminin pahalı ve zengin bir patron gerektiren bir sanat olduğu göz önünde tutulacak olunursa, bölgede bulunan yer döşemesi mozaikleri bu dönemde Hatay'ın zenginliği hakkında fikir vermektedir. Kazılardan Roma döneminde ekonomik durumu iyi olan kişilerin oturduğu evlerin, villaların çoğunun girişleri, salonları, yemek odaları ya da koridor döşemelerinin mozaikle kaplı olduğu, zaman zaman havuz tabanlarında da mozaik döşemelerin olduğu görülmüştür. Hatay Arkeoloji Müzesinin içinde, başka sanat eserlerinin de bulunmasına karşın "Mozaik Müzesi" olarak bilinmektedir. Zengin mozaik koleksiyonu ve özel bir mekâna sahip olması açısından Tunus'taki Bardo Müzesinden sonra dünyada ikinci sıradaki mozaik

müzesidir (Işık,2019,21-22). Hatay Arkeoloji Müzesi'nde daha çok milattan sonra 2. ve 5. Yüzyıllar arasında yapılmış Roma ve Bizans yapılarından çıkartılmış olan mozaikler sergilenmektedir. Müzenin geniş salonlarında sergilenen mozaikler daha çok Roma sanatının klasik dönemi 2. ve 3. Yüzyıllar arasındaki Antoninus ve Severius dönemlerinde yapılmış olan figürlü mozaiklerdir (Hatay Valiliği,2011,6). Antiocheia (Antakya) insanlık tarihi boyunca adından oldukça fazla söz ettiren eski ve kadim bir şehirdir. İklimi, verimli toprakları ve ticaret yollarının kesiştiği bir noktada bulunması nedeniyle Antiocheia her zaman önemli bir şehir olmuştur (Balcıoğulları,2015,44). IV. yüzyılda Roma döneminde yaşamış olan tarihçi Ammianus Marcellinus Hatay için 'Dünyada hiçbir kent, ne topraklarının bereketi, ne de ticaretteki zenginliği bakımından bu kenti geçemezdi' demiştir. Kente hayranlık duyanlar Hatay'ı 'Doğunun Kraliçesi' olarak tanımlamışlardır. Hatay tarihteki tüm uygarlıklar için önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Asi ırmağı kenarında, Amanos ve Habbi-i Neccar dağlarının ortasına bulunan bu kent, Anadolu'da kurulmuş bütün medeniyetlerden izler taşımaktadır (Hatay Valiliği,2011,6). Antakya, Asi Nehri'nin kıyısına konumlanmış olması ve dolayısıyla stratejik öneminden dolayı birçok imparatorluğun ele geçirmek istediği bir yer olmuştur (Yener ve Akar, 2014,95).

Antakya, birçok din ve mezhebin bir arada yaşadığı çok kültürlü ve etnik yapılı bir kenttir. Tarihi süreç içerisinde birbirinden farklı din ve medeniyet toplulukları Antakya'da yaşamışlardır. Şehir nüfusunun büyük bir kısmını etnik gruplar oluşturmaktadır. Kentte Arapça ve Türkçe konuşma dili olarak kullanılmaktadır. Özellikle kırsal alanlardaki köyler ve kentteki yaşlılar arasında Arapça daha yoğun olarak konuşulmaktadır.

UNESCO barış kenti olarak seçilen Antakya, ülkemizin en kozmopolit yapı gösteren kentlerinden biridir. Uzun yıllar bir arada barış ve hoşgörü içerisinde yaşamayı benimseyen ve uyum içinde yaşayan etnik gruplar kentte kültürel zenginlik oluşturmaktadır. Farklı grupların uzun yıllar bir arada yaşamasından dolayı günümüzde ise Antakya halkı farklı kültürleri kabul etmiş, saygı anlayışı çerçevesinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Yabancı dil ve din kültürüne sahip olan etnik gruplar ve yerli Antakya halkı birlikte yaşadıklarından dolayı sürekli kültür alışverişi içindedir. Çok kültürlü yapısı Antakya'nın karakteristik bir kültür kimliği kazanmasını sağlamıştır. Antik Dönemlerden günümüze kadar birçok uygarlığa ev sahipliği yapmasından dolayı farklı uygarlıklara ait somut kültürel varlıklar da Antakya'da görülmektedir. Tarihi bir öneme sahip olan arkeolojik eserler kentte yapılan kazı ve araştırmalar

sonucu ortaya çıkmıştır. Farklı uygarlıkların kültür alışverişleri ve bu uygarlıklara ait kültürel varlıklar Antakya'nın tarihi ve kültürel önemini de arttırmaktadır (Selçuk,2020,43).

1939 yılında yapımı tamamlanan Antakya Arkeoloji Müzesi, 23 Temmuz 1948 yılında Antakya'nın Anavatana katılışının 10'uncu yıl dönümünde ziyarete açılmıştır. Müzenin esas zenginliğini oluşturan mozaikler, merkezi Antakya olmak üzere Harbiye, Narlıca, Güzelburç, Samandağ ve çevresinde yapılan arkeolojik kazılar sonucu gün yüzüne çıkarılan ve koleksiyonu tamamlayan mozaiklerdir. 1939 yılında açılan ve mevcut eserlere göre yapılan müze binasının eserleri sergilemek için yetersiz olması ve modernize edilmiş bir müze oluşturma düşüncesiyle yeni bir müze binası inşa edilmiştir. Antakya Arkeoloji Müzesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Hatay Valiliğinin desteği ile Mimar Kemal Nalbant tarafından projelendirilerek, müze binasının 2011 yılı Mayıs ayında yapımına başlanmış, 2018 yılı Nisan ayında yapımı tamamlanarak ziyarete açılmıştır. Müze içerisinde 10.700 metrekare alan sergi alanı olarak kullanılmaktadır (Selçuk,2020,44).

Ait olduğu mekanlarda bir görsel şölen oluşturan mozaikler, kullandıkları dönem veya yılların etkilemiş olduğu toprak altı şartlardan dolayı bazı bozulma unsurlarına maruz kalmış olabilmektedir.

Bu tez çalışmasında birinci bölümü giriş bölümüdür. Bu bölümde Hatay tarihi, Hatay'ın kültürel yapısı, Hatay Arkeoloji müzesi gibi konular işlenmiş Selçuk (2020) ve Hatay Valiliği (2011), bu konuların işlenmesi konusunda başlıca kullanılan kaynaklar oluşmuştur.

İkinci bölümde 'Mozaik Nedir?' sorusuna cevap aranmış ve bu konuda Üstüner (2002), Kökten (2002), Şahin (2010) gibi kaynaklardaki mozaik tanımları kullanılmıştır. Mozaik yapım katmanlarının açıklaması için Emlik (2019), Kaplan, İpekolu ve Böke (2017), Getty (2014) gibi kaynaklar kullanılmıştır. Özellikle Getty (2014), Tabanlı (2007), Genç (1994) gibi kaynaklar kullanılarak mozaik yapım teknikleri tanımlamaları ve resim örnekleri ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde mozaik sanatının tarihsel gelişimi, Hellenistik dönem öncesi mozaikler, Hellenistik dönem mozaikleri, Roma dönemi mozaikleri, Bizans dönemi mozaikleri ve Anadolu'da mozaik sanatı konuları işlenerek dönemler içerisindeki mozaik konusunun gelişimlerinden söz edildi. Bu konular kapsamında yoğunluklu olarak Erkan (2006), Özügül (1996), Genç (1994), Üstüner (2002), Şahin (2010), Karasipahi (2019) gibi kaynaklardan yararlanılmıştır.

Dördüncü bölümde mozaikli yüzeylere bozulma nedenleri kapsamında, yapısal özellikler nedeniyle, doğa koşulları kaynaklı ve insanların gerçekleştirdiği olumsuz etkiler nedeniyle bozulmalar açıklandı. Bu bölümde yoğunluklu olarak Erkan (2006) ve Akıllı (1988) kaynakları kullanılmıştır.

Beşinci bölümde mozaiklerde görülen bozulma türleri maddeler halinde açıklandı ve bu bozulma türlerinin örnekleri resimlerle gösterildi. Bu bozulma türlerinin açıklanmasında özellikle yoğun olarak Şener (2012) ve Getty (2003) kaynakları kullanılmıştır.

Altıncı bölümde Eski Hatay Müzesi mozaikleri katalog düzeninde incelenmiştir. Bu bölümde incelenen mozaiklerde hatalı restorasyon müdahaleleri incelenerek, açıklamaları yapılmış, genel ve detay resimlerle desteklenmiştir.

Yedinci bölümde Eski Hatay Müzesi'nde incelenen mozaiklerde belirlenen hatalı restorasyon müdahaleleri tasnif edilmiş, her bir sorunlu uygulama kendi başlığı altında incelenerek açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmada son bölümü oluşturan sonuç bölümünde değerlendirme kısmında eski Hatay mozaiklerinde yapılan müdahalelerin ve ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

2. MOZAİK YAPIM VE ÜRETİM TEKNOLOJİSİ

2.1. Mozaik Nedir?

Mozaik, tessera adı verilen taşlar, çakıl taşları, pişmiş toprak veya cam parçalarının harç ile bir araya getirilmesiyle oluşan, hazırlık katmanları ve dekoratif en üst katmanı olan kompozit yüzeylere verilen isimdir (Kökten,2002:6).¹

Kendi aralarında belirli bir dekorasyon oluşturacak şekilde dizilen tessera parçaları ve en son tabakada ince bir harç tabakasının içine yerleştirilir. Taşlar yerleştirildikleri bu harç tabakasının içerisinde bir düzlük oluşturarak dekorasyonu sağlayan katman olarak tanımlanır. Bu dekorasyonda mozaik sanatını diğer sanat dallarının arasında farklı kılan binlerce yıl içerisinde tesseraların renk özelliklerinden hiçbir şey kaybetmemesidir. (Üstüner,2002:7).

Farklı mozaik tanımlamalarından faydalanarak daha teknik bir tanım yapmak gerekirse: Mozaik farklı türden küçük parçaların (ahşap, metal, cam, taş, kiremit, pişmiş toprak vb.) yan yana dizilmesi ve bunların ince harç tabakası içine gömülerek bir dekorasyon oluşturulması tekniğidir. Mozaik sanatı yüksek maliyetli bir sanat değildir, hatta atık malzemelerin tekrar değerlendirilebileceği bir sanat dalıdır. Bundan dolayı birçok insan tarafından tercih edilebilir bir sanat dalı olarak değerlendirilmiştir.

Mozaik yapımında kullanılan malzemeler ahşap, metal, seramik porselen, cam, mermer, emaye, gibi maddelerin kullanılmasının yanında çakıl taşı, deniz kabuğu, değerli taşlar, yarı değerli taşlar ve kemik gibi organik maddelerde kullanılan örnekler mevcuttur. Bütün bu adı geçen malzemeler çeşitli geometrik şekiller şeklinde kesilmiş veya amorf taşların dekorasyonu belirli bir şekilde düzenli veya düzensiz olarak dizilmesiyle bir zemin veya duvar üzerine ince harç tabakası yardımıyla yan yana dizilmesiyle oluşturulan bir yüzey kaplama sanatıdır. Yapım aşamasında mozaığın boyutlarının belirli ölçüleri yoktur. Uygulanacak yüzey için yeterli büyüklükte mozaik yüzeyler hazırlanabilir. Aynı zamanda tessera boyutları için de belirli bir

¹ Mozaik kelimesinin tanımları için bkz.; ‘Mozaik; cam, mermer ve benzeri uygun malzemelerden özel olarak üretilen renk fragmanlarını (tesserae) kireç ya da çimento harcı ile belli bir yüzeye yapıştırmak suretiyle yapılan resim veya dekoratif süsleme yöntemidir’ (Genç,1994:87) ve ya ‘Mozaik, taş, mine, cam ve tahta gibi eşyaların ufak parçalarından, bir yüzeyi döşemek amacı ile, çeşitli renk ve çizgilerden sıralanmış bir nevi resim sanatıdır’ (Üstüner,2002:7).

büyükük ve kalınlık standartı yoktur. Dekorasyona uygun ve çeşitli boyutlardaki tesseralar kullanılabilir (Şahin,2010:10).

2.2. Mozaği Oluşturan Yapım Katmanları

Mozaik döşemeler oluşturulurken öncelikle mozaikli yüzeyi (tessellatumu) taşıyacak katmanlar ile yüzey hazırlığı yapılır. Genellikle beş yapım katmanından oluşan mozaikler dönemine göre farklılık gösterebilir. Özellikle bazı mozaikli yüzeylerde ilk katman olarak görülen, Statumen olarak adlandırılan blokaj tabakasına rastlanılmaz.

2.2.1. Statumen-Blokaj tabakası

Statumen, genellikle taş ya da pişmiş toprak tuğla parçalarının sıkıştırılmış toprak içerisine yerleştirilmesiyle oluşturulur. Bu tabaka aynı zamanda mozağin ilk ve blokaj tabakası olup, temel görevi topraktan yükselerek gelen nemin önlenmesine katkı sağlamaktır (Emlik,2019:5).

Bu tabaka sadece mozağin taban toprağı üzerine yapılacağı durumlarda görülür. Mozaik yapım katmanları çizelgesinde ilk taşıyıcı tabakadır. Mozaik eğer direk taban toprağı üzerine yapılmayacaksa, Statumen yani blokaj tabakası oluşturulmamaktadır.

2.2.2. Rudus-Kaba harç tabakası

Statumen üzerinde yayılan ikinci hazırlık harç katmanıdır. İri agregalarla (kum, taş, tuğla) kirecin karıştırılmasıyla oluşturulmaktadır. Rudus statumenden sonra mozaik yüzeyine zeminden gelen nemin ulaşmasını önlemek üzere hazırlanmaktadır. Bu katmanın kalınlığı, statumenin ve kullanılan malzemenin nem tutma özelliğine göre değişkenlik göstermektedir (Kaplan, İpekoğlu ve Böke,2017:3).

Kaba tesviye harcı olarak da bilinir.

2.2.3. Nucleus-İnce harç tabakası

Rudus üzerine daha ince halde yayılan üçüncü taşıyıcı harç tabakasıdır. Rudusa göre daha küçük agrega ile hazırlanmış kireçli harçtan oluşur.

İnce tesviye harcı olarak da bilinir.

2.2.4. Bedding layer-Yatak harcı tabakası

Nucleus üzerine küçük parçalar halinde yayılarak ilerleyen ve kireç içeriği yüksek olan harç tabakasıdır. Mozaik yapımı sırasında tesseralar küçük parçalar halinde yayılan yatak harcı kuruyup sertleşmeden yerleştirilir (Getty,2014:2).

Supranucleus diye de adlandırılan yatak harcı olarak da bilinir.

2.2.5. Tessellatum-Tesseraların bulunduğu tabaka

Bezemeli mozaik yüzeyini oluşturan tesseralar ile bunların arasındaki derz harcından meydana gelen en üst tabakadır. Mozaik dekorasyonun bulunduğu tabaka da diyebiliriz² (Şekil 2.1.).

Şekil 2.1. Mozaik katmanlarını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2014:2

2.3. MOZAIK YAPIM TEKNİKLERİ

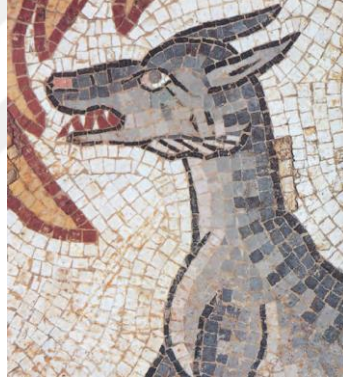
Mozaik yapım teknikleri yapıldığı dönemin sanatsal, ekonomik, teknolojik gelişimine göre değişiklik göstermektedir. Dini ve mitolojik değerler mozaiklerde yerini fazlaca almıştır. Özellikle Roma döneminde mozaik yapım teknikleri teknolojinin gelişmesiyle birlikte farklılıklar göstermiş, farklı ve daha etkili tekniklerin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Zamanla gelişen teknikler ve değişen beğeniler, farklı bölgelerde değişik isimlerle birçok tekniğin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Erkan,2006:38).

² Tüm mozaik yapım katmanları tanımları için bkz: Kaplan vd.,2017:3, Emlik,2019:5, Getty,2014:2

2.3.1. Opus Tessellatum

Opus Tessellatum tekniğiyle yapılan mozaiklerin kaynağı erken dönemlerde kullanılan çakıl taşlı mozaiklerdir. Teknolojik gelişmelerde birlikte Opus Tessellatum döşemelerde kullanılan çakıl taşlarının yerini, düzgün kesilmiş küçük ve renkli mermer, taş, seramik ya da cam hamurundan yapılmış küp şeklindeki tesseralar almıştır. Tesseraların büyüklük, kalınlık ve biçimleri aşağı yukarı aynıdır. Erken dönem Opus Tessellatum mozaiklerinde tesseralar geometrik dekorasyonlar oluşturulmak için kullanılmıştır. Sonradan tesseralar küçülmeye başlamış (0.7 cm), Roma İmparatorluğu döneminde ise boyutları 1 cm'ye kadar çıkmıştır (Üstüner,2002:70). Opus Tessellatum olarak adlandırılan mozaik yapım türü, su geçirmez özelliğe sahip olması nedeniyle Roma hamamlarında yoğunlukla kullanılmıştır (Genç,1994: 88) (Resim 2.1.). Renklendirme ve işlenen dekorasyon olarak 7 farklı çeşidi vardır.

Resim 2.1. Opus tessellatum tekniğinde yapılmış mozaik örneği

Kaynak: Getty,2014:3

2.3.1.1. Mono Chrome Opus Tessellatum

Opus tessellatum tekniğiyle yapılan mono chrome opus tessellatum, tek renkli tesseralarla desenli ve ya desensiz dekorasyon oluşturma tekniğidir (Resim 2.2.).

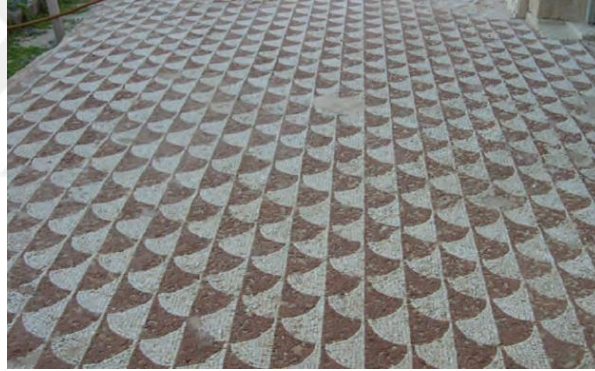

Resim 2.2. Mono chrome opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik rneği

Kaynak: Getty,2014:3

2.3.1.2. Bi-chrome Geometric Opus Tessellatum

Opus tessellatum tekniğiyle yapılan bi-chrome geometric opus tessellatum, iki renkli tesseralarla geometrik desenli dekorasyon oluşturma tekniğidir (Resim 2.3.).

Resim 2.3. Bi-chrome geometric opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik rneği

Kaynak: Getty,2014:4

2.3.1.3. Bi-Chrome Figurative Opus Tessellatum

Opus tessellatum tekniğiyle yapılan bi-chrome figurative opus tessellatum, iki renkli tesseralarla figüratif desenli dekorasyon oluşturma tekniğidir (Resim 2.4.).

Resim 2.4. Bi-chrome figurative opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik 6rneği

Kaynak: Getty,2014:4

2.3.1.4. Bi-Chrome Geometric and Figurative Opus Tessellatum

Opus tessellatum tekniğiyle yapılan bi-chrome geometric and figurative opus tessellatum, iki renkli tesseralarla hem fig6ratif hem de geometric desenlerin bir arada kullanıldığı dekorasyon oluşturma tekniğidir (Resim 2.5.).

Resim 2.5. Bi-Chrome Geometric and Figurative Opus Tessellatum

Kaynak: URL1,2019

2.3.1.5. Polychrome Geometric Opus Tessellatum

Opus tessellatum tekniğiyle yapılan polychrome geometric opus tessellatum, 6ok renkli tesseralarla geometrik desenli dekorasyon oluşturma tekniğidir (Resim 2.6.).

Resim 2.6. Polychrome geometric opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik rneği

Kaynak: Getty,2014:5

2.3.1.6. Polychrome Figurative Opus Tessellatum

Opus tessellatum tekniğiyle yapılan polychrome figurative opus tessellatum, çok renkli tesseralarla geometrik desenli dekorasyon oluşturma tekniğidir (Resim 2.7.).

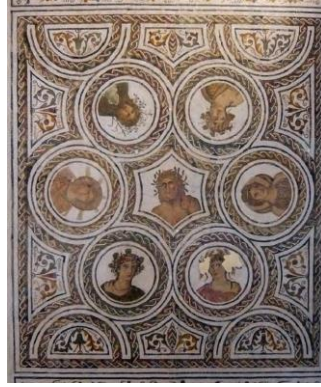

Resim 2.7. Polychrome figurative opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik rneği

Kaynak: Getty,2014:6

2.3.1.7. Polychrome Geometric and Figurative Opus Tessellatum

Opus tessellatum tekniğiyle yapılan polychrome geometric and figurative opus tessellatum, çok renkli tesseralarla hem figüratif hem de geometrik desenlerin bir arada kullanıldığı dekorasyon oluşturma tekniğidir (Resim 2.8.).

Resim 2.8. Polychrome geometric and figurative opus tessellatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği

Kaynak: Getty,2014:7

2.3.2. Opus Vermiculatum

Küçük boyutlu tesseraların figüratif dekorasyonlu panolarda, yuvarlak çizgiler oluşturacak şekilde yan yana, kurt şeklini anımsatan kıvrımlar oluşturarak dizilmeleri, Latince’de kurtçuk anlamındaki vermiculus kelimesiyle isimlendirilmesine neden olmuştur. Opus Vermiculatum’un ana kökeni, cam mozaik tekniğinin en eski kullanıldığı yerin Mısır uygarlığı olmasına dayanır (Genç,1994: 88).

Opus Vermiculatum teknik olarak, Opus Tessellatum’a benziyor olsa da, ilk bakışta bu teknikleri birbirinden ayırmak mümkündür. Opus Vermiculatum tekniğiyle oluşturulan mozaikler konularını çoğunlukla doğadan almakta ve mozaiği yapan usta büyük bir serbestlik içinde, kendi zevki ve hayal gücünü kullanmaktaydı (Erkan,2006:39).Helenizm devrinde yapılan mozaiklerin, önceki dönemlere göre daha farklı özelliklere sahip olduğu görölmektedir. Mozaiklerin özellikle orta motifleri (emblama³) , Opus Vermiculatum tekniği ile yapılmıştır (Tabanlı,2007:9) (Resim 2.9.).

³ Mozaik döşemelerinde ortadaki kompozisyona Latincece emblama denir (Üstüner,2002:8).

Resim 2.9. Opus vermiculatum tekniğiyle yapılmış mozaik rneği

Kaynak: Getty,2014:8

2.3.3. Pseudo-Figlinum

Pseudo-figlinum tekniği, farklı renklerde ve aynı boyutlarda dikdörtgen kesilmiş taşların örülmesiyle meydana gelen mozaik yapım tekniğidir. Tesseraların yerleştirilmesi ile bir sepet örgü izlenimi yaratılır (Getty,2014:9). Taşlar 2 yatay-2 dikey, 3 yatay-3 dikey vb. şekillerde dizilebilir (Resim 2.10.).

Resim 2.10. Pseudo-figlinum tekniğiyle yapılmış mozaik rneği

Kaynak: Getty,2014:9

2.3.4. Pebble Mosaic

Genellikle iki renkli, nadir olarak da çok renkli farklı boyutlardaki doğal çakıl taşlarının dizilmesiyle oluşturulan mozaik yapım tekniğidir (Getty,2014:10).

Pebble mosaic tekniği, çakıl taşlarının figürlü ve ya figürsüz desenler oluşturacak şekilde örülmesiyle yapılan mozaik tekniğidir (Resim 2.11.).

Resim 2.11. Pebble mosaic tekniğiyle yapılmış mozaik örneği

Kaynak: Getty,2014:10

2.3.5. Opus Scutulatum

Opus scutulatum tekniği, opus tessellatum tekniğinin arasına büyük boyutlu taşların yerleştirilmesiyle oluşan bir mozaik yapım tekniğidir (Getty,2014:11).

Bu teknik ikiye ayrılır:

2.3.5.1. Opus scutulatum with white background

Opus scutulatum with white background tekniği, beyaz renkli yapılmış opus tessellatum tekniği aralarına siyah parçaların yerleştirilmesiyle oluşturulan bir opus scutulatum tekniğidir (Resim 2.12.).

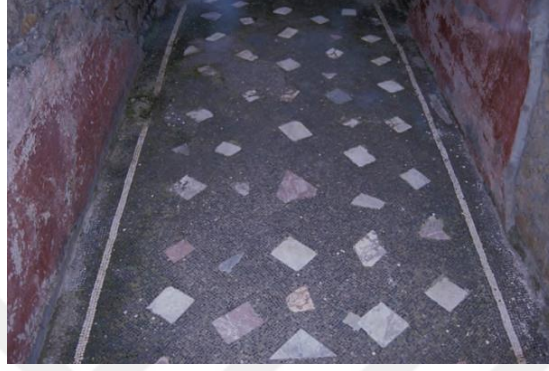

Resim 2.12. Opus scutulatum with white background tekniğiyle yapılmış mozaik örneği

Kaynak: Getty,2014:11

2.3.5.2. Opus scutulatum with black background

Opus scutulatum with black background tekniği, siyah renkli yapılmış opus tessellatum tekniği aralarına beyaz parçaların yerleştirilmesiyle oluşturulan bir opus scutulatum tekniğidir (Resim 2.13.).

Resim 2.13. Opus scutulatum with black background tekniğiyle yapılmış mozaik rneği

Kaynak: Getty,2014:11

2.3.6. Opus Sectile

Opus sectile tekniği tessera yerine plaka parçalarının yan yana yerleştirilmesi ile meydana gelen bir mozaik yapım tekniğidir ya da çeşitli malzemeler kullanılarak kompozit yapıda oluşturulmuş olabilir. Veya tesseralar plaka parçalarıyla aynı anda kullanılmış olabilir. Genellikle mermer türü malzemeler kullanılmaktadır. Diğer tabir olarak da mimari yapıda kakmacılık olarak tanımlanmaktadır.

Mermer malzemelerin dışında aynı zamanda mermer gibi dayanıklı taş türü olan porfir, bazalt ve granit gibi taşlar da kullanılabilir. Opus sectile mozaik yapım tekniğinde yapılan dekorasyon, diğer mozaik yapım tekniklerindeki dekorasyonlardan farklılıklar göstermektedir. Döşemede kullanılacak olan taş trleri üçgen, kare, losanj ya da sekizgen olarak kesilebilmekte ve genellikle bal peteği, yıldız veya dama oluşturacak şekilde dizilebilmektedir (stner,2002:66). Opus Sectile mozaik yapım tekniğine diğer bir isim olarak bazı kaynaklarda ‘pavimentum sectile’ olarak rastlanabilir.

Figürlü Opus Sectile, Geometrik Opus Sectile ve Bitkisel (Stilize) Opus Sectile eşitleri bu teknikte karşılaşılan mozaik yapım tekniklerindedir (Resim 2.14.).

Resim 2.14. Opus sectile tekniğiyle yapılmış mozaik örneği

Kaynak: Getty,2014:13

2.3.7. Opus Figlinum

Opus figlinum tekniği, dikdörtgen formlu kiremit parçalarının örülmesiyle meydana gelen mozaik yapım tekniğidir. Kiremitlerin dizilimi sepet örgü görüntüsünü yansıtır. Kiremitler 2 yatay-2 dikey, 3 yatay-3 dikey vb. şekillerde dizilebilir. Pseudo-Figlinum mozaik yapım tekniğinden farkı kiremit parçalarının kullanılmasıdır (Resim 2.15.).

Resim 2.15. Opus figlinum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği

Kaynak: Getty,2014:13

2.3.8. Opus Spicatum

Opus spicatum tekniği, dikdörtgen formlu taşların veya tuğla parçalarının balık sırtı şeklini andıracak şekilde örülmesi ile meydana gelen bir mozaik yapım tekniğidir (Getty,2014:15) (Resim 2.16.).

Resim 2.16. Opus spicatum tekniğiyle yapılmış mozaik 6rneği

Kaynak: Getty,2014:15

2.3.9. Opus Signinum

Opus signinum tekniği; şekilli veya şekilsiz şekilde kırılan, farklı renklerde ve farklı b6y6kl6klere sahip seramik ve mermer parçalarının harç ile karıştırılması, bir dekorasyon oluşturmaksızın zemin y6zeyine d6k6lmesiyle oluşturulan mozaik yapım tekniğidir. Ucuz maliyetli bir mozaik yapım tekniği olması nedeniyle erken d6nem taban d6şemesi olarak çok fazla tercih edilmiştir (Erkan,2006:41).

Opus signinum tekniği ile yapılan d6şemeli y6zeylerde su geçirimi 6zelliği en d6ř6k seviyededir ve kolay temizlenmektedir. Bu 6zellikleri toz, rutubet, b6cek ve mikroorganizma oluşumuna karşı y6ksek koruma g6stermektedir. Aynı zamanda dezavantaj olarak diğer taban d6şemesi tekniklerine g6re daha çabuk yıpranabilmektedir (6st6ner,2002:66) (Resim 2.17.).

Resim 2.17. Opus signinum tekniğiyle yapılmış mozaik 6rneği

Kaynak: Getty,2014:16

2.3.10. Opus Segmentatum

Opus segmentatum tekniği, düzensiz şekillerde kesilmiş farklı renklerdeki taşların geometrik ve figüratif dekorasyon oluşturmadan yan yana yerleştirilmesiyle oluşturulan mozaik yapım tekniğidir (Resim 2.18.).

Resim 2.18. Opus segmentatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği

Kaynak: Getty,2014:12

2.3.11. Opus Musivum

Opus Vermiculatum tekniğinin, çok küçük boyutlarda yapılmış küp tanecikleriyle bütün bir kompozisyona uygulanan şeklidir. Sadece cam tesseraların yapıştırılmasıyla uygulanmaktadır (Tabanlı,2007;63)

Opus musivum tekniği, duvar mozaiği anlamına gelen bir tekniktir.

Bu teknikte adlandırılan duvar mozaiklerini özellikle Roma evleri ve villalarında görmekteyiz. Duvar mozaiklerinde, cam parçaların diğer malzemelere oranı yüksektir ve bu nedenle duvar mozaik tekniğinin Mısır kökenli olduğu sanılmaktadır. Görünüşlerindeki benzerliğe rağmen opus musivum duvar mozaiği, diğer tekniklerde yapılanlardan farklı olup, daha süslü ve etkileyici bir şekilde yapılmaktadır (Genç,1994:89) (Resim 2.19.).

Resim 2.19. Opus musivum tekniğiyle yapılmış mozaik rneği(Ayasofya Cami)

Kaynak: Ebru Erez Kafalı arşivi,2017

2.3.12. Opus Alexandrinum:

Opus Alexandrinum tekniği, Roma İmparatorluğu dönemi mimarisinde, köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen ya da çokgen şeklinde ve çoğunlukla iki renkli (kırmızı-yeşil, siyah-beyaz) mermer parçalarının geometrik ya da birbiriyle kesişen şeritler şeklinde dekorasyonu oluştuğu mozaik yapım tekniğidir (URL2,2019).

IX. yüzyılda Bizans mimarisinde yaygın olarak kullanılan taban ve duvar döşeme tekniğidir (URL3,2019) (Resim 2.20.).

Resim 2.20. Opus alexandrinum tekniğiyle yapılmış mozaik rneği

Kaynak: URL3,2019

2.3.13. Opus Reticulatum:

Opus Reticulatum tekniği, dzenli kesilmiş kare tesseraların birbiriyle aalı bir şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulan bir mozaik yapım tekniğidir (Tabanlı,2007;64).Aynı zamanda kara prizma şeklinde kesilmiş taşlarla örülen Roma dzenemi bir duvar örme tekniğidir (Resim 2.21.).

Resim 2.21. Opus reticulatum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği

Kaynak: URL4,2019

2.3.14. Opus İncertum

Opus İncertum tekniği, düzensiz şekillerde, küçük ve pürüzsüz taş parçalarının rasgele yerleştirilmesiyle oluşturulan mozaik yapım tekniğidir (Tabanlı,2007;63) (Resim 2.22.).

Resim 2.22. Opus incertum tekniğiyle yapılmış mozaik örneği

Kaynak: URL 5,2019

3. MOZAİK SANATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Mozaik sanatı, en eski ve en modern sanat dallarından biridir. Bu özelliğinden dolayı günümüz zevk anlayışlarına da uyum sağlayan mozaik sanatı çok geniş bir kullanım alanına sahiptir. Mozaikli yüzeyler yapıldıkları dönemin sosya-kültürel yapısına, dini inanışlarına, kullanım şekline, yapım tekniğine ve kullanılan malzemelere göre çeşitlilik göstermektedir (Genç,1994;87).

Mozaik sanatı, Romalılar döneminde genellikle yer, duvar ve çatı kemeri süslemelerinde kullanılmıştır. Orta Çağ boyunca ise Bizans İmparatorluğu'nda kamusal mimaride, Hıristiyan kiliselerinde ve genellikle modern mimari yapılarda dış cephe süslemesi olarak çok fazla kullanılmıştır. Çok yaygın olmamakla birlikte, mozaik tekniğinin, mobilyada ve küçük boyutlu sanat objelerinde Aztek Uygarlığı'nda, Mısır gibi bölgelerde bir süsleme ögesi olarak da kullanıldığı örnekler de rastlanmaktadır. Bu sanat dalının en ilginç örnekleri, panoramik, büyük boyutlu ve yer yer anıtsal nitelikli kompozisyonlar olduğu görülmektedir (Genç,1994;87).

İlkçağda deniz kabukları ve çakıl taşlarının kullanılmasıyla yapılan yer döşemeleri mozaik sanatının ilk örnekleri olarak sayılmaktadır. M.Ö. VIII. yy.'dan M.Ö. III. yy.'ın başlarına kadar çakıl taşı mozaikleri, yontulmamış, beyaz, siyah, bazen de kırmızı küçük çakılların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Çakıl taşlarının yassı ve yuvarlak olması, çizgilerin kopukluk özelliğini güçlendirip dokuların arasındaki taşların içine gömüldüğü ince harç tabakasının görünmesine neden olur ve mozaikte noktacı bir görünüm gerçekleştirir. (Şahin,2010;21).

3.1. Hellenistik Dönem Öncesi Mozaikleri

Neolitik Dönem'le başlayan ve evlerin, tapınakların, hamamların tabanlarını süsleyen mozaik sanatının en erken örneğine Diyarbakır'ın Ergani ilçesi yakınlarındaki Çayönü yerleşmesinde Anadolu topraklarında rastlanmaktadır. M.Ö. VII. yy.-IX. yy. arasına tarihlenen Çayönü'ndeki Neolitik yerleşmede bulunan ve dini amaçlı olarak kullanıldığı tahmin edilen yapıların tabanlarında terazzo⁴ adı verilen bir tür mozaik döşeme tekniğine rastlanmıştır (Erkan,2006;7) (Resim 3.1.).

⁴ Terazzo, kirecin yakılmasıyla hazırlanmış, çimento denilebilecek sert bir maddedir (Özdoğan,2002:70).

Resim 3.1. Diyarbakır'ın Ergani ilçesi yakınlarındaki Çayönü yerleşmesinde bulunan terrazzo

Kaynak: Özdoğan,2002:70

M.Ö. VIII. yy. ve VII. yy.'lara tarihlenen ilk döşenmiş mozaik örnekleri Frigler'e ait Gordion'daki bazı megaronlarda bulunmuştur. Bu mozaikler Sakarya nehrinden toplanmış farklı renklerdeki ve şekillerdeki çakıl taşlarının kireçli harç içerisine gömülerek geometrik motifler oluşturacak şekilde yapılmıştır (Resim 3.2.).

Resim 3.2. Mozağin müze bahçesindeki sergisi

Kaynak: Üstüner,2002:Res.79

Gordion'daki mozaik döşemelerini farklı bir tarzda yapılmış olmasından dolayı bir kenara bırakılacak olursa, Roma döşemeleriyle aynı tarzda olan ve ilk mozaik döşeme örneklerinden kabul edilebilecek ilk döşeme mozaiği örnekleri, M.Ö. V. yy. ve IV. yy. başlarına tarihlenen Olynthos⁵'da bulunan çakıl taşlarıyla yapılmış olan mozaiklerdir (Özgül,1996;13) (Resim 3.3.).

⁵ Olynthos; Yunanistan'nın kuzeydoğusunda Khalkidiki Yarımadasında bulunan denizden 3. km. içeride kurulmuş antik kenttir.

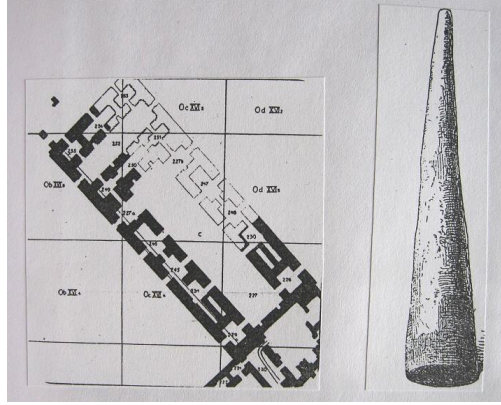

Resim 3.3. Olynthus Çakıl Taşı Mozaïği

Kaynak: Üstüner,2002:182

Mozaik, Klasik dönemde doğada bulunduğu şekliyle çakıl taşlarının işlenmeden kullanılmasıyla yapılmaktaydı. Genel olarak orta kısımlarında mitolojik sahnelerin işlendiği görülmekle birlikte geometrik motifli ve hem mitolojik sahneli hem de geometrik bezemelerin bulunduğu mozaikler de bulunmaktadır. Sahnelerdeki görsel ve sanatsal etki, koyu ve açık renkli taşların bir uyum içerisinde kullanılması ile sağlanmaya çalışılmıştır. Koyu zemin üzerine açık renkli bezemeler (genellikle figüratif), döneminin çanak çömlekleri üzerindeki resim sanatı ile benzerlikler göstermektedir (Erkan,2006;10).

Mozaik yapım tekniğine, bu tarihlerden sonra Mezopotamya'daki Sümer Uygarlığı'nda rastlanmaktadır. M.Ö. III. bin yılın başlarında, Uruk şehrinin 4. Yapı katında bulunan ve Cemdet Nasr kültürüne ait Varka Sarayı'nın duvarlarında, koni biçimli pişmiş toprak parçaların düz yüzeyleri dışta kalacak şekilde duvara gömülerek yapılan geometrik motifler oluşturan mozaik süslemeler görülmektedir (Genç,1994;87) (Resim 3.4.).

Resim 3.4. Varka Sarayı duvarlarında bulunan mozaik

Kaynak: Üstüner,2002,Res.1-2

3.2. Hellenistik Dönem Mozaikleri

Erken Hellenistik dönem mozaiklerinde öncelikle doğadan elde edilen çakıl taşları ve düzgün kesilmiş tesseralar birlikte kullanılmaya daha renkli ve kompozisyon açısından daha zengin mozaikler yapılmaya başlanmıştır.

Klasik dönemdeki mozaik yapım tekniğindeki gelişmeler Hellenistik dönemde de devam etmiş, Hellenistik dönem ile birlikte bazı yeni mozaik yapım teknikleri de ortaya çıkmıştır. M.Ö. 3. yy.'da çakıl taşı mozaiklerin yanında yeni ortaya çıkmış bir yapım tekniği olarak tessera mozaik tekniği kullanılmaya başlanmıştır (Üstüner,2002;21).

Erken Hellenistik dönemde genellikle doğal çakıl taşlarından yapılmış mozaikler kendini göstermektedir. Yunanistan'ın Pella kentinde bulunan mozaikler çakıl taşı mozaik yapım tekniğinin en iyi örneklerindedir. Pella kentindeki mozaiklerde figüratif bezemeler son derece başarılı bir şekilde işlenmiştir. Çakıl taşlarının uygun ve yeterli olmadığı yerlerde ise Erken Hellenistik dönemde ilk defa kendini gösteren bir teknik olarak çakıl taşı ve tesseralar birlikte kullanılmıştır (Dunbabin,1979;265).

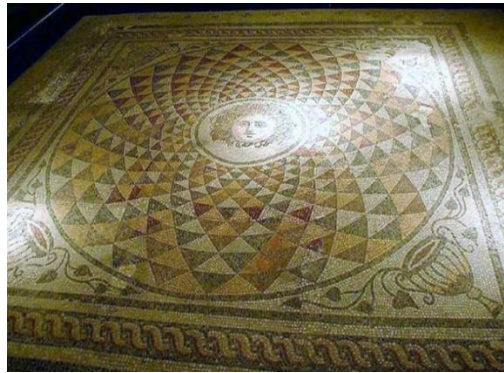
Çakıl taşı mozaikleri yapımlarından sonra, düzgün kesilmiş taş kullanılarak yapılan mozaiklerin ilk örneklerine, şu anki ismi Serra Orlando olan, eskiden Orta Sicilya'da bulunan Morgantina kentinde rastlanmıştır. peristyleli⁶ bir konutta geometrik bezemelere sahip mozaiklerin yanında, tesseralarla yapılmış Ganymedes'in kaçırılmasını anlatan bir mozaik bulunmuştur (Üstüner,2002:21).

⁶ Peristyle; bina veya iç avluyu çevreleyen sıra sütunlar anlamına gelir (URL6,2020).

Helenistik dönemin en iyi mozaikleri arasında Delos ve Pergamon'da ele geçen mozaik örnekleri vardır. Bu dönemde mozaiklerde işlenen konuların Bergama mozaiklerinde daha sert hareketlere sahip şekilde yapıldığı görülmektedir (Üstüner,2002:30).

Hellenistik dönemin mozaik dünyasındaki en önemli örneklerine, Ege adalarından biri olan Delos'ta rastlanmaktadır. Delos'ta bulunan mozaiklerin en erken örnekleri M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren görülmekle birlikte, en görkemli ve nitelikli mozaiklere M.Ö. 88-69 yılları arasında rastlanmaktadır. Delos'taki döşeme mozaiklerinin yapımındaki işçiliğin profesyonelliği, kompozisyonlarında farklı renkli tessera kullanımları, farklı taş türü kullanımları, Delos mozaiklerinin önemini öne çıkarmaktadır. (Özügül,1996:14).

Hellenizm dönemindeki mozaikler, önceki dönemlerde yapılan mozaiklere göre daha farklı özelliklere sahiptir. Mozaiklerin özellikle emblama bölümleri, Opus Vermiculatum mozaik yapım tekniği ile yapılmıştır. Figüratif kompozisyona sahip mozaiklerde, özellikle dış konturlarını iyice öne çıkardan bir şekilde, bu konturlara paralel renkte farklı taş dizilerinin sıralandığını Bergama ve Delos'taki mozaik örneklerinde görmek mümkündür. Bu döneme ait mozaiklerde renk değişikliği ve canlılığı, göze çarpmayacak şekilde birbirlerine geçiş yapmakta bir renkten diğerine geçiş yaparken renk kontrastı göze çarpmamaktadır (Tabanlı,2007:9) (Resim 3.5. – Resim 3.6.).

Resim 3.5. Medusa Başı, Bergama Yer Döşeme Mozaigi

Kaynak: Tabanlı,2007:10

Resim 3.6. Delos, Yer Döşeme Mozaïği

Kaynak: Tabanlı,2007:10

Bu döneme tarihlenen mozaiklerin bir başka özelliği de emblamaya⁷ sahip olmalarıdır. Emblamalı mozaikler, en çok Hellenizm döneminde dikkat çekmeleridir. Hellenizm sonrası yapılan mozaiklerde, Antonin döneminden itibaren emblamalar zamanla yerini figürlü konulara ve çiçek desenlerine bırakmıştır. Ele alınan kompozisyon ve desenler daha geniş bir alan içerisinde işlenmiştir. Oluşturulan kompozisyonların Antonin dönemi sonrası yapılan mozaiklerin çerçeve sınırlarına kadar uzandıkları görülmektedir (Şahin,2010:25).

3.3. Roma Dönemi Mozaikleri

Roma dönemi mozaikleri uzun ve gösterişli bir dönem olan Yunan kültüründen ortaya çıkan Hellenistik Dönem mozaik sanatının devamı niteliğindedir. Bu dönem mozaik örneklerinde Helen üslubunun direk taşındığı gözlenmektedir (Karasipahi,2019:20).

Roma Dönemi mozaikleri, Klasik ve Helenistik dönemde kullanılan mozaik yapım teknikleri ve kompozisyonlarından farklı olarak daha gerçekçi bir tarzda ortaya çıkmıştır. Roma İmparatorluğu döneminde gelişiminin zirvesine ulaştığından bahsetmek mümkündür. olan mozaik sanatı, gelişiminin doruğuna Roma İmparatorluğu döneminde ulaşmıştır (Erkan,2006:13). Roma İmparatorluğu döneminde mozaik yapım teknikleri gelişmiştir (Vurnal,1993:6).

Mozaik sanatı Roma döneminde (M.Ö. 1. yy.) yeni bir yön kazanmıştır. Daha önceki dönemlerde az sayıdaki yerleşimde kullanılmış ve lüks bir sanat iken, Roma dönemiyle beraber yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yaygın kullanılmasının sonucunda yeni teknik gelişmelere yol açmış ve motifler çeşitlilik kazanmıştır. Bu dönem mozaiklerinde bitkisel ve

⁷ Döşemelerdeki ve duvarlardaki orta kompozisyona Emblama (Latince emblama) denir (Üstüner,2002:8).

geometrik ya da doğa kökenli yeni stilize motiflerin daha geniş alanlarda kullanımına uygun olacak şekilde düzenlemeler yapılmıştır (Özügül,1996:14).

Roma İmparatorluğu'nda mozaik sanatçıları, Roma mozaik sanatına nitelik kazandırmışlardır. Geleneksel Roma mozaiklerini yerel renk ve desenlerle harmanlamışlardır. Sembol ve desenleri geliştirerek çeşitlilik sağlamışlardır. Geliştirdikleri tekniklerle dekorasyonda kullanılan mozaik sanatı, Roma'dan Akdeniz'e oradan Kuzey Afrika ve Avrupa'ya yayılmıştır (URL7,2017).

Roma mozaiklerinde sıklıkla karşılaşılan motifler meander⁸, dalga, saç örgüsü ve palmetten⁹ oluşan bordürlerdir. Bunlar, sistemli bir şekilde ve motifler bütün kompozisyona bütünlük sağlayarak mozaikli yüzeyler oluşturulmuştur. Döşemenin bütünlüğü dikdörtgen içine kapatılmış bir kompozisyondan oluşmaktadır. Dekore edilecek yüzeyin ölçüsü ile bağlılık taşımayan, tekrarlanmış örneklerle doldurulmuş ve bordürle çerçevelenmiş bir şekilde mozaikler yapılmıştır (Tabanlı,2007;13). Roma döneminde kullanılan mozaik yapım tekniği genellikle Opus Tessellatumdur.

Roma mozaiklerinde, özellikle M.S. 2. yüzyılın ortalarından itibaren mozaik sanatında değişiklikler gözlenmekte; kompozisyonlarda, motif ve renklerde çeşitlilik gözlemlenmektedir (Üstüner,2002:88).

İtalya'da suya dayanıklı bir harcın geliştirilmesiyle mozaik yapım tekniğinde gelişme sağlanmıştır. Bu harç, Güney İtalya'da çok bulunan bir tür volkanik kuma (Pozzolano), kireç kaymağı ve harca sağlamlık kazandırması amacıyla dolgu maddesi olarakta mermer, seramik kırıkları ilavesi ile oluşturulan bir karışımdır. Bu karışım kullanılarak yapılan mozaikleri Romalılar genellikle kamu yapıları için kullanmışlardır (Genç,1994:87).

Pompeii'de Hellenizm döneminde başlayan mozaik sanatı Roma döneminde daha çok zenginleşmiştir. Siyah beyaz tesseraların yerini daha renkli tesseralar almış cam hamurundan elde edilen cam tessera kullanımı taş tesseralarla birlikte kullanılmaya başlamıştır. Vezür yanardağının patlaması sonucuna küllerin altında kalmış mozaik örnekleri günümüze korunarak ulaşmıştır. Faun konutunda bulunan mozaikler en ünlü mozaik örneklerindedir. Bilinen en

⁸ Meander; geometrik kıvrımlar ile oluşturulmuş, şerit biçiminde bezeme ve süsleme tekniğidir. İsmi menderes nehrinin kıvrımlarından almıştır.

⁹ Palmet; ilköğretim sanatından beri kullanılan bir bezeme motifi. Dilimli simetrik yaprak şeklinde olup, adını Yunanca palma = el sözcüğünden alır (URL8,2020).

büyük emblema sahip olan mozaikli yüzey örneği ise Pompeii'deki İssos savaşının betimlendiği İskender mozaiği olarak bilinmektedir (Resim 3.7.- Resim 3.8.).

Resim 3.7.Köpeğe Dikkat İsimli Yer Mozaiği

Kaynak: Tabanlı,2007:17

Resim 3.8.Duvar Mozaiği, İssos Savaşı, Pompei

Kaynak: Tabanlı,2007:14

Roma dönemi mozaiklerinde M.S. 2. yüzyıldan itibaren çok renklilik tekrar kullanılmaya başlanmıştır. Motif ve renklerdeki çeşitlilikle birlikte ışık-gölge etkisiyle oluşturulan mozaiklerde perspektif başarıyla yansıtılmıştır. Geometrik ve bitkisel bordür ile çevrelenmiş kompozisyonlar mitolojik sahnelerden oluşturulmuştur. Bu mozaiklerin en güzel örneklerini bugünkü Türkiye sınırları içerisinde Hatay'da bulunan Antiocheia antik kenti ve Gaziantep'te bulunan Zeugma antik kentinde görmek mümkündür (Eraslan,2011:11) (Resim 3.9-Resim 3.10.).

Resim 3.9. Zeugma, Poseidon, Okeanos ve Tethys Mozaigi

Kaynak: Eraslan,2011:28

Resim 3.10. Antiocheia, Okeanos ve Tethys Mozaigi

Kaynak: Eraslan,2011:229

3.4. Bizans Dönemi mozaikleri

Roma İmparatorluğu ikiye bölündükten sonra, mozaik sanatı İran ve Bizans toprakları içinde gelişmeye devam etmiştir. Bizans mozaik sanatında antik dünyanın etkileri görülebilmektedir. Bu etkiler Bizans sanat devirleri içinde gelişerek Rönesans'a taşınmıştır (Tabanlı,2007:67). Bizans sanatının gelişim sürecinde Erken Bizans, İkonaklast dönem, Orta Bizans ve Geç Bizans olarak dört farklı dönem ortaya çıkmıştır.

Erken Bizans Dönemi'nde (M.S.330-776) Roma geleneklerinin izlerini taşıyan ancak ağırlık olarak Hristiyanlık ile ilgili konuların işlendiği mozaiklerin yapıldığı görülmüştür (Ateş,2014:5). Erken Bizans döneminde Ayasofya, Aya İrini, Küçük Ayasofya'da bulunan mozaikler önemli örneklerdendir. Fakat İkonaklast dönemde yer yer tahrip edilmeleri ve yok edilmeleri nedeniyle fazla bilgiye ulaşılamamaktadır. Bu dönemden kalma tek örnek

İstanbul’da bulunan Kalenderhane Camii’nde ortaya çıkarılan “Meryem ve Çocuk İsa” konulu mozaiklerdir (URL9,2020) (Resim 3.11.).

Resim 3.11. Kalenderhane Cami Meryem ve Çocuk İsa mozaiği

Kaynak: URL9,2020

İkonaklast Dönem’inde başlayan suret yasağı nedeniyle Bizans mozaik sanatı oldukça zarar görmüş başta Anadolu olmak üzere Yunanistan ve Makedonya da bu dönemden etkilenmiştir. Bu akımdan az etkilenen bölgenin ise İtalya olduğu bilinmektedir. İkonaklast Dönem’in imparatorları, konusunu dekoratif öğelerden alan belli bir mozaik resim geleneğini destekleyerek dinsel konulu mozaikleri tahrip etmişlerdir. İkonaklastlar’ın dinsel konuların mozaiklerde betimlenmesine karşı olan tutumu, Doğu’da geometrik ve stilize motifli mozaiklerin kısa sürede yaygınlaşmasına neden olmuştur (Genç,1994:91). İkonaklastlar’ın etkili olduğu dönemde, özellikle kiliselerde yalın haç biçimleri içeren mozaikler yapılmıştır (Erkan,2006:29). Bu dönemde ki önemli örneklerden biri İstanbul’daki St Eirene (Aya İrini) Kilisesi’nin apsis yarım küresinde bulunan büyük mozaik haçtır. Benzer örneklere aynı çağdan kalma Hagia Sophia (Ayayofya) Kilisesi’nde de rastlanmaktadır (Erkan,2006:29) (Resim 3.12.).

Resim 3.12. Aya İrinide bulunan ikonaklast döneme ait mozaik haç

Kaynak: URL10,2020

Orta Bizans Dönemi'nde İkonaklast akımın etkisini kaybetmeye başlamasıyla birlikte ikona yapımları yeniden kabul görmüştür. Bizans resim geleneğinde, bu dönemden sonra alınmış bazı kurallara uyulması gerekmiştir. Bu kurallar süreç içerisinde başkent üslubu olarak gelenekselleşmiştir. Dini içerikli konuların tekrar mozaik sanatında yer almasıyla birlikte, eskisine nazaran artık imparator ve sivil yöneticiler mozaikli yüzeylerde görülmemeye başlanmıştır (Akyürek,1997:80). Bu dönemde renkler daha canlı ve uyumlu kullanılmış, Ayasofya mozaiklerinin çoğu bu dönemde yapılmıştır (Resim 3.13.).

Resim 3.13. Orta Bizans dönemine ait Ayasofya güney galerideki İmparatoriçe Zoe mozaïği

Kaynak: URL11,2020

Bizans İmparatorluğu Geç Bizans döneminde, Palaiologoslar sülalesi döneminde sanatsal açıdan bakıldığında Bizans mozaik sanatı gelişiminin zirvesine ulaşmıştır. Siyasi ve ekonomik anlamda yaşanan yıkım, Bizans sanatını çok fazla etkilememiş, günümüzde Hıristiyanlık açısından önemli olan bazı eserler bu son döneme tarihlendirilmektedir. Bu eserler arasında İstanbul'daki Khora Kilisesi'nin (Kariye Camii) mozaik ve freskoları 14. yüzyılın ilk yarısında yapılmıştır (Erkan,2006:26) (Resim 3.14.)

Resim 3.14. Kariye müzesinde bulunan Meryem ve Çocuk İsa mozaïği

Kaynak: URL12,2020

Bizans İmparatorluğu dönemlerinde sıklıkla duvar döşeme tekniği olan Opus Musivum mozaik yapım tekniği kullanılmıştır.

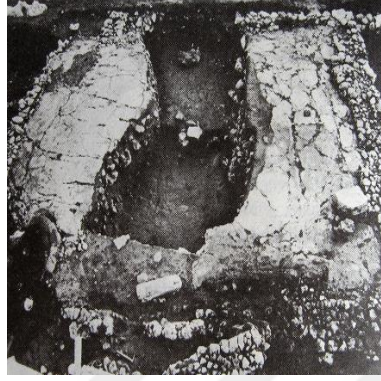
3.5. Anadolu'da Mozaik Sanatı

Mozaik heyecan verici bir görsel sanattır. Mozaik yapımında kullanılan malzemelerin çeşitliliği fazladır, Mozaik yapımında kullanıma uygun doğal taşlar, volkanik taşlar, camlar, pişmiş topraktan yapılmış küçük parçalar (tessera), mermerler, granitler, travertenler ve değerli taşlar gibi ne kadar malzeme varsa tercih edilebilir. Mozaik sanatı zaman içerisinde yapım tekniği ve malzeme kullanımı açasından ilerleme göstermiş ilk yapımındaki basit ve ilkel hali ile kalmamıştır. Anadolu'da bu gelişim süreci örneklerini izleyebileceğimiz mozaikler mevcuttur (Karasipahi,2019:1).

Anadolu'nun her köşesinde yaşanmışlığın izlerini taşıyan kanıtlarla karşılaşmak mümkündür. Kültür ve medeniyetin doğduğu insanlığın ilk yerleşim yerleri sayılan Mezopotamya, Mısır ve Anadolu üçgeninde sanatta beğerlenme kaygısı insanların geleneksel üslupları toplumu oluşturan inançlar birbirleriyle etkilenmiş ve çanak çömlek, heykel, resim ve mozaik gibi sanatların doğmasına neden olmuştur. Mozaik sanatı modern çağın ortaya çıkardığı bir kültür varlığı değil antik dönemlerden itibaren Anadolu topraklarında hayat bulmuş bir sanat dalıdır. Mozaik sanatında esas gelişmeleri Hellenistik ve Roma döneminde göstermiş olan Bizans toplumunda yapım tekniklerinin tamamen geliştirilmiş olduğu mozaik örneklerini Antiocheia, Zeugma ve Konstantinopolis'te görebilmek mümkündür (Karasipahi,2019:14).

Anadolu'da mozaik yapım ve tekniğinin en erken örneği Diyarbakır-Ergani yakınlarındaki Çayönü Tepesi'nde bulunmaktadır. M.Ö. 7250-6750 arasına tarihlenen Neolitik yerleşmede Terazzo adında bir mozaik tekniği uygulanmıştır.

Şanlıurfa yakınlarında bulunan Nevali Çori ve Göbeklitepe Neolitik Dönem yerleşmelerinde de terazzo döşemeli kült yapılarına rastlanmıştır (Özdoğan,2002:70) (Resim 3.15.).

Resim 3.15. Mozağin buluntu hali

Kaynak: Özdoğan,2002:70

Anadolu'da mozaik sanatının ilk örneklerini, Frigler'in başkenti Gordion'da M.Ö.8. ve 7.yy'a tarihlenen bazı Megaron yapılı evlerde geometrik desenli eşkenar dörtgen ve rozetlerin olduğu yapıda görmekteyiz. Prof. Young'ın, Batı Frig Çağı Evi olarak isimlendirdiği bu evin odaları, çakıl taşı mozaikle döşenmiştir (Üstüner 2002, 49). Anadolu mozaik sanatının ilk eserleri incelendiğinde belirli bir kompozisyon ve belli bir teknik aranmadan yapıldığını görmekteyiz. Anadolu'da bulunan ilk mozaiklerden olan Gordion ve Aslantaş mozaikleri dekoratif bakımdan incelediğimizde tamamen geometrik desenlerden oluştuğunu görmekteyiz. Bu mozaiklerde geometrik üslup içeren üçgen, kare, dörtgen, meander, dama tahtası benzerinde şekiller olduğunu görmekteyiz (Karasipahi,2019:38) (Resim 3.16.).

Resim 3.16. Gordion mozaiklerinden görüntü

Kaynak: URL13,2020

Hellenistik çağ Anadolu mozaikleri hakkında genel anlamda birtakım bilgilere ulaşmak için Assos, Tarsus (Tarsos) ve Bergama (Pergamon) mozaiklerini incelemek gerekir. Hellenizm dönemi Anadolu mozaikleri, çağdaş mozaik sanatının, desen ve teknik yönünden gelişmesine ayak uydurabilmiştir. Öyle ki Bergama mozaikleri, bu dönemin sanatçısıyla birlikte en tanınan eserleri arasında sayılmıştır (Şahin,2010:26). Hellenistik döneme ait diğer önemli örnekler Anadolu'da Erythrai, Teos, Sinope, Aphrodisias, Klazomenai, Halikarnasos, Anemorion ve Kyme'de görülmektedir. Pergamon'da bulunan örnekler mozaik tekniğinin başarılı örnekleri arasında yer almaktadır. Bu mozaiklerin son derece ahenkli ve renkli işlenmiş olması yüksek sanat anlayışının kanıtıdır.

Geç Helenistik döneme bakarsak bu dönemde ise Samsat, Letoon ve Halikarnasos mozaikleri önemli mozaik örneklerindedir.

Klasik ve Helenistik dönemlerde yapım tekniği ve sanatsal faaliyet açısından daha gerçekçi bir tarzda ortaya çıkmış olan mozaik sanatı, gelişiminin doruğuna Roma imparatorluğu döneminde ulaşmış, mozaik döşemeler teknik ve içerikle ilgili getirilen yenilikler nedeniyle Anadolu, Suriye, Kuzey Afrika, Yunanistan ve İtalya'da sevilen bir süsleme ögesi olarak kullanılmıştır (Erkan,2006:13). Hellen Devri'nin sanatsal özellikleri Roma eyaletlerini oldukça etkilemiştir. Bunların başında Anadolu toprakları gelmektedir (Karasipahi,2019:20).

Anadolu'da genel olarak bakıldığında Roma döneminde geometrik formların tercih edildiği görülmektedir. Figürlü döşemelerde ise, genelde mitolojik konuların yanı sıra hayvan figürleri de kullanılmıştır. Bu özellikleriyle Yunanistan mozaikleri ile benzerlik gösteren Anadolu örneklerinde ayrıca örgü, kurdele, meander, dalga ve sarmaşık motifleri de bordür süslemelerinde kullanılmıştır (Erkan,2006:45). Anadolu'daki Roma yerleşmelerinin büyük bir kısmında mozaik döşemeler bulunmasına karşın, mevcut yayınlardan bunları takip etmek ve bir bütün olarak değerlendirmek hemen hemen olanaksızdır. Genel olarak mozaik örnekler Ege, Akdeniz, Kilikya bölgesi (Antiochia) ve Güney Doğu Anadolu'da (Zeugma) toplanmıştır (Özügül,1996:17).

Tez konusunu oluşturan Antakya (Antiochia) mozaikleri Roma dönemine ait Anadolu'da gün yüzüne çıkarılan dünyaca ünlü mozaiklerdir. Mozaiklerde işlenen konular mitolojik sahneler, doğa ve günlük yaşamdan gelmektedir. Ayrıca mozaiklerde bunları süsleyen geometrik süslemeler bulunmaktadır (Resim 3.17.).

Resim 3.17. Antakya müzesine ait Narkissos mozaïği

Kaynak: Y.Selçuk Şener arşivi

Bu dönem mozaiklerinde sanatçıların isimlerine rastlanmamaktadır. Kullanılan gölgeleme teknikleri ve cam mozaiklerdeki çok renklilik Romalı sanatçıların mükemmeli yaratma konusundaki gayretlerinin bir sonucu olarak dikkat çekicidir. Genellikle yapıların tabanlarında kullanılan rengarenk mozaikler şehirde yaşayanların ekonomik açıdan refah seviyesinin yüksek olduğunun bir göstergesidir (Şahin,2010:89).

Antiokheia Mozaik Müzesi'nde bulunan ve İ.S. II.-IV. yüzyıllar arasında tarihlenen muhtelif mitolojik konulu yer mozaikleri Geç Roma resim sanatının Türkiye'deki en ilginç örnekleri sayılabilir (Kuban,1973:61).

Bizans İmparatorluğu, IV.yy.'dan, XV.yy.'a kadar neredeyse tüm bir Ortaçağ Dönemi'ne hakim olmuş ve içerisinde Anadolu topraklarının da bulunduğu önemli bir uygarlıktır (Karasipahi,2019:24). Erken Bizans Döneminde Helenizm ve Roma stili üzerinden devam eden mozaik sanatı daha sonrasında, Bizans İmparatorluğu döneminde en parlak çağını yaşamış İkonoklast dönemde sekteye uğramış olsa da ikona yapımının yeniden kabul görmesiyle gelişerek önemli örneklerini vermiştir.

Bizans döneminde figüratif anlatım öne çıkar ve dini yapılarda Hıristiyanlık temalı mozaikler görülür (Şahin,2010:85). Bizans İmparatorluğu mozaığe çok büyük önem vermiş, dünyanın en zengin ve gösterişli mozaikleri bu dönemde yapılmıştır. Altın ve gümüşlü cam mozaikler erken Hıristiyan ve Bizans Sanatında duvar ve örtü betimlemelerinde yaygındır (Şahin,2010:24). İstanbul'daki Ayasofya Müzesi'ndeki mozaikler M.S. XI-XII. yüzyıl Bizans Rönesansının en ünlüleri sayılırlar. Daha sonraki dönemi kapsayan M.S. XIV. yüzyıl Bizans Sanatına örnek Kariye Cami'dir (Vural,1993:35). Ayasofya'da ve Kariye Camisi'nde zengin

duvar mozaikleri vardır. Figürlerdeki biçim ve renklerin gerçekçi yaklaşım tarzı, mozaik sanatı açısından önemli bir gelişme olmuştur (Şahin,2010:24) (Resim 3.18.).

Resim 3.18. Ayasofya sunu mozaiği

Kaynak: URL,2020

4. MOZAİKLİ YÜZEYLERDE GÖRÜLEN BOZULMA NEDENLERİ

Binlerce yıl toprak altında bulunan mozaiklerin üzerindeki taş ve toprak yığınlarının yaptığı basınçların nedeniyle, mozaikli alanlar üzerinde çöküntü ve çatlaklar oluşmaktadır. Yine toprak altında ve üstünde bulunan mozaikler, çalı, ağaç ve bitki köklerinden büyük zarar görmektedir. Bu kökler tesseraların dağılmasına neden olabilmektedir. Tesseralar, değişik cinsten taşlar, mermer, tuğla ve cam gibi çeşitli değişik malzemelerden yapıldığı için her tessera türünün dayanımı farklıdır. Dayanımı az olan tuğla ve yumuşak taşların erimesinden dolayı mozaikler bozulmaya uğrayabilir. Kazılardan çıkarılan mozaiklerde, uzun süre alıştıkları ortamdan farklı bir ortama girdiklerinde nem kaybına uğradıklarından dolayı, tesseraların ve altındaki harçta çatlama, tesseralar arasında ayrılmalar görülebilmektedir. Nemin ani kaybını önlemek gerekmektedir. Bu durumu sağlamak için mozaiklerin üzerini ortama alışincaya kadar nemli bezlerle kapatmak gerekir (Caner,1983,59-62).

4.1. Yapısal Özellikler Nedeniyle Bozulmalar

Mozaikler yapılırken meydana gelen hatalı uygulama ve eksiklikler, mozaiklerin zaman içerisinde doğa koşullarından olduğundan daha erken ve daha fazla etkilenebilmesine neden olmaktadır. Kazı sırasında üstündeki toprak alınmasıyla gün yüzüne çıkarılan mozaığın az yada fazla tahribata uğraması, yapılan zeminin sağlam olmasına, tesfiye harcı ile mozaik harcı kalınlıklarının gerekli ölçülerde olmasına ve tessellatumu oluşturan tesseraların kalitesine bağlıdır. Bütün bu durumlar olumsuz olduğunda, malzeme bakımından zayıf olan mozaik, zaman faktörü göz önüne alındığında doğa koşullarından çok fazla etkilenebilir ve tahribata uğrayabilir. Bozulmanın yavaş veya hızlı ilerlemesi, mozaığın buldukları yerin durumuna, doğa ve hava koşullarının çok sert geçmesine de bağlıdır (Akıllı,1989,166).

Mozaikler oluşturulurken, üst üste dökülen harç tabakaları zaman süreci içerisinde mozaığın oluşturulması aşamasındaki yapım hatalarından dolayı bozulmaya başlayabilmektedir. Mozaik yapım katmanlarındaki daha eski, kaba ve karışım bakımından zayıf olan mozaik harçlarının tahribatı daha çabuktur. Bu durum mozaığın zamanla yok olmasına yol açabilmektedir (Akıllı,1988,114).

Mozaik yapımında farklı malzemedan oluşan tesseraların kullanılmış olması, mozaikte tessellatumun bozulma faktörlerinden daha çok etkilenebilmesine, yüzeyin çatlamasına ve

aşınmasına neden olmaktadır (Akıllı 1989,173). Mozaikte kullanılan malzeme çeşitliliği bu duruma daha fazla neden olmaktadır.

Tesseraların gözenekli malzemelerden yapılmış olması ve iyi yerleştirilmiş olamamaları da parçalanmayı hızlandırmaktadır (Akıllı,1988,189).

Antik restorasyonlar, tesseraların boyutlarına bağlı kalınarak yapılmış olsa bile, tessera boyutlarının farklı olduğu yerlerde mozaiklerin en zayıf noktalarıdır (Velloccia,1977,37).

Tesseralar işlenirken çekiç, taşçı kalemi, murç gibi aletler kullanılırdı. Bu aletler kullanılırken bazen el kayması veya yanlış vurma sonucu tesseralarda gözle görülmeyen fakat bir süre sonra ortaya çıkan çatlaklar oluşmaktadır (Akıllı,1988,203).

“Tesseraların parçalanmaları zaman içerisinde ortamın değişkenliğine ve toprağın cinsine bağlı olarak hızlanmakta, bu ise tesseralar üzerindeki çatlakların genişleyerek parçalanmalarına neden olmaktadır. Çok asitli ve organik bakımdan zengin topraklar da tahribatı daha çok hızlandırmaktadır.” (Erkan,2006,50)

4.2. Doğa Koşullarından Kaynaklı Bozulmalar

“Mozaik, toprak altında bulunduğu ortamdan, kazı sırasında üzeri açılarak tamamen ortaya çıkarıldığında ısı, nem ve iklim şartlarına göre değişime uğramakta, bu değişim mozaik harcının çürümesine neden olmaktadır. Kabarma, çatlama ve çökmeler ilk olarak mozaik harcını etkilemektedir. Parçalanma, çevre ve hava durumuna göre bazı durumlarda birkaç gün içinde gerçekleşmektedir. Kabarmalar ise, mozaik yüzeyine basıldığında elastik bir durum alması ile kendini göstermektedir.” (Erkan,2006,50)

Tahribatlar mozaiklerin gün yüzüne çıkmasından kısa bir süre sonra ortaya çıkmaktadır. Bu tahribatların nedeni, tabiatın ve çevrenin değişkenliğidir. Toprak altından toprak üstüne çıkarılan mozaığın karşılaştığı en önemli değişkenler, nem ve tuzdur. Mozaikler açığa çıkarıldığında, yapıldığı malzemeler içerisinde bulunan su ve nemin buharlaşmasıyla suda çözülen tuzlar kristalleşerek yüzeye ilerlemeye çalışmaktadır. Bu durum, oluşan basınçla birlikte, mozaiklerin malzemeleri üzerinde çatlama ve kırılmalara neden olmaktadır (Akıllı,1989,174). Ayrıca mozaığın üzerindeki toprağın alınması da, yüzyıllardır uyum içinde devam eden basınç dengesini bozacağından dolayı mozaikte çatlama ve kabarmalar oluşturmaktadır (Akıllı,1988,180).

Atmosfer içinde değişken oranlarda gaz ve kirleri barındırmaktadır. Atmosfer içindeki yabancı ve aktif maddeler, mozaik harçlarını ve tesseraları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu maddeler aynı zamanda tozun ve kurumun içerisinde yoğunlaşmaktadır. Atmosferin mozaik yüzeyine olan kimyasal tehditlerine daha fazla hava kirliliğinin yoğun olduğu bölgelerde suyun çözücü etkisiyle oluşan asit kirliliğiyle bozulmalara yol açmaktadır. Havada meydana gelen rüzgârların etkisiyle oluşan tozlar, düşen yağmur taneleri tarafından sürüklenip, yıkanarak çamurlu bir yağmur oluşturmaktadır. Bu durum mozaik yüzeyinde aşınmalara ve çatlaklardan mozaik harcının içine girerek harçların da zamanla parçalanmasına neden olmaktadır. Rüzgarlı havalarda ise, tozlar ve diğer yabancı maddeler mozaik yüzeyine çarpmak suretiyle yüzeyin aşınmasına ve yüzeyden parça kopmalarına, çatlaklar arasına giren bitki tohumları da gelişerek çatlakların genişlemesine, tesseraların yerlerinden oynamasına ve mozaik harçlarının parçalanmasına neden olmaktadır. (Akıllı,1989:168)

Su ise, güçlü bir eriticidir ve mozaiklerin kısa sürede bozulmalarına neden olmaktadır. Suyun taşıdığı kimyasal etkenler ve bu etkenlerin tepkimelerinden oluşan maddeler, kurt ve çeşitli zararlı böceklerin çoğalmasına olanak sağlamaktadır. Suya yakınlığı bulunan mozaiklere su sürekli olarak nem aktarmaktadır. Bundan dolayı su ve su birikintilerine yakın bulunan mozaiklerin bozulmaları daha da hızlıdır (Akıllı,1989,175).

Soğuk hava ve don ise, sadece su ve nemin bozuculuğu ile etkili olmaktadır. Mozaiklerin boşluk ve çatlaklarını dolduran suyun donması mozaik harcını bozmaktadır ve çatlakları genişletmektedir. Suyun donması oluşan basınçla birlikte mozaiklerin parçalanmasına ve tesseraların kalkmasına neden olabilmektedir (Akıllı,1989,176).

Çevreyle olan bitkisel kirlenmenin ortaya çıkmasında soğan ve kazık köklü bitkiler, yosunlar, likenler ve mantarlar önemli rol oynamaktadır. Bitkilerin mozaiklere olan saldırısı, değişik etkilere ve tahribatlara neden olabilmektedir. Bu tür bitkisel gelişimler mozaik döşemelerde onarılması mümkün olmayan bozulmalara yol açmaktadır (Akıllı,1989,176). Değişik şekillerde tohumlu yerlerden rüzgârların yardımıyla mozaikler üzerine doğru gelmiş olan bitki tohumları, mozaiklerin çatlaklarına ve toprak birikintilerinin bulunduğu yerlere yerleşerek büyümeye başlarlar (Akıllı,1988,189-190). Bu tohumlar tesseraların altındaki çatlaklar aracılığı ile köklenirler ve havadan elde ettikleri kendileri için yararlı maddelerle üremeleri kolaylaşır. Tohumların büyümeleri esnasında ortaya çıkarttıkları asitler mozaiklerdeki çatlakların genişlemesine neden olmaktadır. Enine ve boyuna genişleyen

çatlaklar ise tesseraların harç tabakasından ayrılıp kalkmasına neden olmaktadır. Bu tür durumlar büyük boyutlu tesseralardan oluşmuş ve ya çok kuru harçlarla oluşturulmuş mozaiklerde daha sık görülmektedir. Bitki köklerinin yaptığı kimyasal ve mekanik hareketlerle mozaiklerde açılan boşluklara sular girer ve kışın donarak tesseraların parçalanmasına neden olur (Villa,1977,45).

Su yosunu, kara yosunu ve mantarlar mozaik yüzeyinde bazı zaman koruyucu, fakat daha çok tahrip edici bir oluşum olarak kabul edilirler. Bu oluşumları otlardan ayrı olarak incelemek gerekmektedir (Akıllı,1989,169). Kapalı ve esinti olmayan yerlerde oluşan yosunlar, mozaik yüzeylerinde gri-mavi renkli bir tabaka oluştururlar. Daha iyi ışık alan yerlerde renkleri yeşil tonlarındadır. Yosunlar mozaikli yüzeylerde tesseraların renklerini soldururlar ve motiflerin görünmesini, algılanmasını zor hale getirirler (Velloccia,1977,41).

Yosunların yarattığı tahribatlarda mozaik harcına zarar gelmemektedir, fakat yosunlar mozaikli yüzeyde leke oluşumlarına ve tesseralarda gözeneklenmelere neden olmaktadır. Likenler de, yosunlara benzer bir özellikte mozaik yüzeyini dış etkenlerden bazı zaman koruyucu görünmelerine rağmen daha çok tahrip edicidirler. Tüm mozaik yüzeyini kaplayan likenler önemsiz olarak görülebilecek aşınmanın neticesinde, zamanla yüzeyde delikler açarak büyük zararlara neden olurlar. Likenler süngerimsi karakterler gösterirler. Suyu belirli bir zaman alıkoyarlar ve bunu mozaik yüzeyinin hemen altında tutarak önemli boyutlara tahribatlara da neden olabilmektedirler (Akıllı,1988,115).

Hayvanların mozaiklerdeki etkisi kimyasal etkenlerle organik asitler aracılığıyla veya mekanik etkenlerle delerek ya da kazarak gerçekleşmektedir. Toprak altında yaşam gösteren hayvanlar, bir çok faaliyette bulunarak, zemini gevşetmeye ve ayrışmaya neden olmaktadır. Bu nedenle mozaiklerin altındaki toprağın kayması neticesinde özellikle çatlama, çökmeler ve kopmalar gibi sorunlar meydana gelmektedir. Delici etki gösteren hayvanlar ise, mozaik harcında delikler açarak çatlama ve parçalanmalara neden olabilmektedir. Kazı alanlarında üstü açık ve koruma altına alınmamış mozaiklerin üzerlerinde büyük ve küçükbaş hayvanların dolaşması da mozaiklere zarar vermektedir. Mozaiklerin üzerinde bitmiş olan otları ve bitki türlerini hayvanların yemeleri sırasında sağa sola çekiştirmeleri, tesseraların yerlerinden oynamalarına ve dağılmalarına neden olmaktadır (Akıllı,1989,170).

Depremler ise, eski çağlardan bu yana, her devir ve dönemde mozaiklerin parçalanmasına, yok olmalarına neden olmaktadır. Yer sarsıntıları, mozaik harçlarının

çatlamasına ve tesseraların yerlerinden oynamasına neden olmaktadır. Büyük boyutlu deprem sarsıntılarında mozaiklerin bulunduğu yapının yıkılarak mimari parçaların düşmesiyle birlikte mozaiklerde, kırılmalar oluşturmaktadır. Yangınlar ve düşen şimşekler de mozaiklerin hasar görmesi ve parçalanmasına neden olmaktadır (Akıllı,1988,115). Mozaiklerde, eski ve yeni yangınlardan dolayı meydana gelen kireçlenme ve siyah lekenlemeler tesseraların doğa koşullarına karşı direncini azaltmakta, mozaiklerin çürüyüp dağılmasına, parçalanmasına ve yok olmasına neden olmaktadır (Akıllı,1989,170).

4.3.İnsanların Gerçekleştirdiği Olumsuz Etkiler

İnsanlar eski zamanlardan bu yana mozaikleri bilinçli ya da bilinç dışı olarak tahrip etmekte, görüş, düşünce ve inanışlarına ters düşen mozaikleri bilinçli olarak parçalamakta ve yok etmektedirler (Akıllı,1989,178).

İnsanların meydana getirdiği tahribatlar birçok farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Eski harabeleri ziyaret edenler açıkta bulunan mozaiklerden birkaç tessera sökerek hatıra olarak almaktadır. Bazıları ise koruma altına alınan mozaikleri görebilmek için mozaiklerin üzerindeki koruyucu malzemeyi kaldırarak açıkta bırakmaktadır. Böyle durumlarda mozaikler tahripkar ortama karşı korunmasız kalmaktadır. Ziyaretçilerin açıkta bırakılan mozaikler üzerinde bilinçsiz şekilde dolaşmaları tesseraların yerlerinden oynamasına ve tesseralarda aşınmalarına neden olmaktadır (Akıllı,1989,171).

“Arkeolojik alanların yakınlarında yoğun bir sanayinin kurulmuş olması da mozaikleri etkilemekte, meydana gelen hava kirliliği tesseraların daha çabuk bir şekilde bozulmalarına yol açmaktadır. Yapılan inşaatların temel açma aşamasında bulunan mozaiklerde, işlerin engellenmemesi için çoğu zaman iş makineleriyle yok edilmektedir.” (Erkan,2006,52)

Bazen bilimsel kazılarda gün yüzüne çıkarılan mozaikler, çalışanların görüş ve düşüncelerine bağlı olarak ya da olanakların kısıtlı veya hiç olmaması nedeniyle de tahrip olabilmektedir. Bazen ise mozaiklere kazı sırasında farkında olmadan da hasar verilebilmektedir (Haswell,1973,2).

Toprak altında bulunan mozaikler zaman süreci içerisinde hassaslaşmakta ve en küçük kazma hareketlerinden bile etkilenmektedirler. Bu bakımdan dikkatli hassas bir şekilde küçük çapalar, malalar yardımı ile mozaiklerin üzerleri açılmalı, bozulmaya neden olabilecek

ortamlardan etkilenerek bozulmalarını önlemek için hemen koruma ve onarım çalışmalarına başlanmalıdır. Zorunlu olduğu hallerde mozaiği kaldırıp onararak bozulma unsurlarının olduğu ortamlardan uzaklaştırmak gerekmektedir (Erkan,2006,52).

5. MOZAIKLERDE GÖRÜLEN BOZULMA TÜRLERİ

Arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkartılmış olan taban mozaiklerinde gerçekleştirilmesi gereken restorasyon uygulamaları, mevcut korunma durumlarının tespit edilmesini gerektirmektedir. Bozulmaların tanımlanabilmesi, mozaiklerde ortaya çıkan sorunların algılanmasına, bozulmaya neden olan etmenlerin araştırılmasına ve mevcut korunma durumunun belirlenmesinde etkili rol oynamaktadır. Bozulma türleri, oluşumlarına göre yapısal, yüzeysel ve hatalı müdahalelerle meydana gelen bozulmalar olmak üzere üç başlık altında incelenmelidir: Yapısal bozulmalar, tessellatum ile birlikte mozaikte yapım katlarını da ilgilendiren sorunlar, yüzeysel bozulmalar ise tessellatum tabakasındaki sorunları içermektedir. Hatalı müdahalelerle ortaya çıkan bozulmalar ise, hatalı ve yanlış onarımlarla, bilinçli veya bilinçsizce mozaiğe zarar veren diğer müdahaleler ile birlikte ortaya çıkan sorunlar ve bozulma türlerini içermektedir (Şener,2012,329).

5.1. Yapısal Bozulmalar

Mozaikte tessellatum ile birlikte mozaik yapım katlarını da etkileyen bozulma türleridir. Bozulma türleri şu başlıklar altında incelenmektedir (Şener,2012,330):

5.1.1. Lacuna

Lacuna, mozaikli alanlarda tessellatumda kayıp anlamına gelmektedir. Tek bir mozaik içinde lakuna derinliğe göre farklılıklar gösterebilir. Bu durumu açıklamak için “kayıp” kelimesi sıkça kullanılmaktadır (Getty,2003,7).

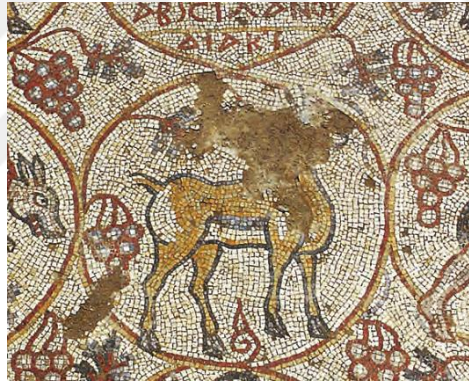
Bozulma, mozaikte yüzeyi oluşturan tessellatumda veya tessellatum ile aynı zamanda mozaik yapım katmanlarında meydana gelen kayıplar ve eksik alanların oluşması olarak da tanımlanabilmektedir (Şener,2012,330). Lacuna, derinliklerine göre sınıflandırabilir (Kökten,2007,178).

Tesseranın yatak harcından (bedding layer) koparak, yerinden çıkarak dağılması veya kaybıyla meydana gelen lakuna oluşumları, karşımıza fazla çıkan bozulma türlerimeydana getirir. Bu bozulma türü, tesseraların yatak harcından ayrılmasıyla tek tessera, birkaç tessera veya daha geniş alanlar oluşturan tesseraların kaybı olarak veya yok olmuş tessellatum bölümleri olarak görülebilmektedir. Bu bozulma türü, mozaik yapım katmanları nucleus veya rudus tabakalarında meydana gelen bozulmalar, yarlarda birbirlerine bağlayan yatak harcındaki

bozulmalar ve kayıplarla meydana gelebilir. Bozulma oluşumunu yağışlar ve neme dayalı tesellatum altındaki yatak harcında (bedding layer) ortaya çıkan yumuşama, gevrekleşme, çatlama, kırılma ve dökülmeler gibi sorunlar ile birlikte tuz çıkışı, don, bitkisel ve mikrobiyolojik gelişim ve yüzeyde hareketlilik gibi kaynaklar oluşturmaktadır (Şener,2012:330).

Tessellatumla birlikte mozaik oluşturulan yapım katlarında da kayıpların meydana gelmesi lacuna bozulmasının ilerlemiş şeklidir. Lacuna bozulmaları yüzeyden alta doğru mozaik yapım katmanları olan nucleus, rudus ve statumen tabakasını kadar ilerleyen şekildeki kayıpları da karşımıza çıkarmaktadır (Şener,2012:331).

Lacuna oluşumları yangın, göç, savaş gibi etmenler sonucu alanların kullanım dışı kalmasından da kaynaklanabilir. Ayrıca müdahalelere bağlı meydana gelen lakunalar bilgisizlik, dikkatsizlik sonucu oluşabilmektedir (Resim 5.1-Resim 5.2) (Şekil 5.1.).

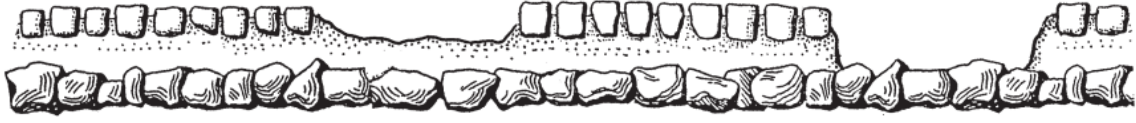
Resim 5.1. Mozaikli alanda lakuna oluşumunu

Kaynak: Getty,2014

Resim 5.2. Mozaikli alanda lakuna oluşumunu

Kaynak: Getty,2014

Şekil 5.1. Mozaikli alanda lakuna oluşumunu ifade eden şekil

Kaynak: Getty,2014

5.1.2. Yapım Tabakaları Arasında Ayrılma

Bozulma mozaik yapım katmanları olan tessellatum-nucleus-rudus tabakaları arasında ayrılma, yapım tabakaları arasındaki bağın kaybolmasıdır. (Getty,2003:8). Yapım tabakaları arasında ayrılma her zaman gözle görülemeyebilir, mozaik yüzeyine vurulduğunda çıkan boşluk sesi ile ayrılma tespit edilebilir (Kökten,2007:178). İyi durumda bulunan mozaik bölümlerinde, daha çok tessellatum-nucleus ya da nucleus-rudus tabakaları arasında çoğu yerde tabakaların birbirinden ayrılmasıyla oluşan boşluğa, suyun etkisiyle çamurlaşmış toprak tabakasının biriktiği dolduğu görülebilmektedir (Şener,2012:331). Bu bozulma mozaik yüzeyinde ve yapım katmanlarında lokal olarak görülebildiği gibi geniş alanlara da yayılmış olabilmektedir.

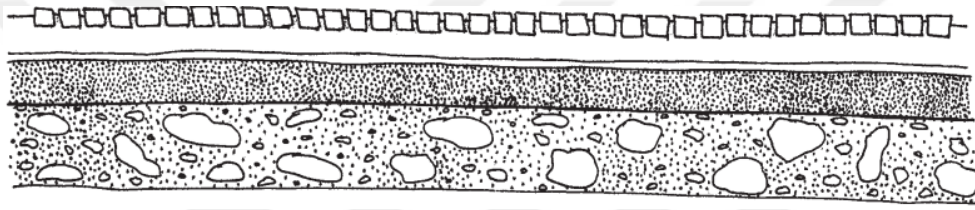
Bu bozulma yapım katmanlarının her birinin birbiri üzerine sırasıyla ayrı zamanlarda yapılmış olması gibi mekanik etkiler nedeniyle oluşabilmektedir. Bozulma oluşumları, toprak altı ortamındaki mozaiklerde daha çok yatak harcındaki bozulmalarla tessellatum-nucleus bağlantısının yitirilmesi ve yapım katmanlarına ulaşan bitki köklerinin gelişimiyle zamanla tabakalar arasında açılma şeklinde gerçekleşmektedir (Şener 2008: 190).

Mozaiklerin açıkta sergilenmesi durumunda iklimsel koşullara bağlı olarak mozaikin yüzey tabakalarından başlayarak yağışlarla ıslanması ve yumuşaması, kurumayla gevrekleşmesi, gün ışığıyla genişleyen üst tabakanın alt katlardan ayrılarak şişmesi-kabarması, yanı sıra nem, tuz çıkışı, don, bitki ve ağaç köklerinin oluşturduğu boşluklar ve mekanik baskıların tabakaları ayrılmaya neden olması ile oluşmaktadır (Şener,2012:332) (Resim 5.3- Resim 5.4.) (Şekil 5.2- Şekil 5.3).

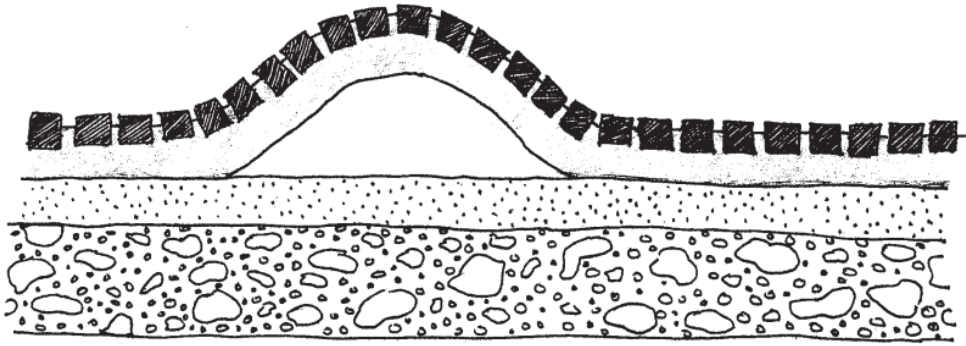
Resim 5.3. Mozaik yapım katmanları arasında ayrılmayı gösteren görseller

Kaynak: Getty,2014

Şekil 5.2. Mozaik yapım katmanları arasında ayrılmayı ifade eden şekil

Kaynak: Getty,2014

Şekil 5.3. Mozaik yapım katmanları arasında ayrılmayı ifade eden şekil

Kaynak: Getty,2014

5.1.3. Çatlak ve Kırık

Çatlak oluşumu, mozaikli yüzeylerde görülebilir halde olan ve mozaikteki alt tabakalara da nüfus edebilen çizgisel kırıklardır (Kökten,2007:178). Çatlak oluşumları, mozağin toprak altı ortamdan kazıyla ortaya çıkarılmasından sonra neredeyse tüm mozaiklerde en yaygın görülen bozulma şekillerindedir. Bozulma, genelde tessellatum tabakasında görülmekle birlikte, aynı zamanda altta kalan yapım katmanları nucleus ve rudus harç katmanlarını da

ilgilendirebilir. Çatlak oluşumları, daha çok 1-2 milimetre genişlik ölçülerinde oluşmaktadır ancak bazen genişliği 0,5-1 santimereye kadar ulaşabilir (Şener,2012:332). Çatlak oluşumunda mozaik bütünlüğü kaybolmaz sadece zarar görür. İklimsel koşullara bağlı olarak termik sıçramalardan meydana gelebilir. Kılcal çatlaklar ve yapısal çatlaklar olarak ikiye ayrılabilir. Kılcal çatlaklar mozaikli yüzeyde bulunan, yapım katlarına ilerlememiş risk arz etmeyen, ince çatlak oluşumlarıdır. Yapısal çatlaklar ise genellikle deprem, üzerine binen dengesiz yük dağılımı gibi etkilerden kaynaklanan derin çatlaklar, yapısal çatlak olarak değerlendirilir. Çatlaklar devam ettiği uzunluğa ve derinliğine bağlı olarak mozaikli yüzeyin tamamı için tehlikeli olabilmektedir (Öcal ve Dal, 2012:68).

Kırık oluşumu, mozaik yüzeyinde görülebilen doğrusal kırılmalardır. Kırılmalar alttaki yapım katmanlarına da nüfus etmiş olabilmektedir (Getty,2003:8). Kırık oluşumu genellikle mozaikli yüzeyin görüldüğü yapıdaki yıkılma, göçme gibi nedenlerle darbe ve çarpma etkileriyle ya da nem, don, tuz çıkışı gibi olaylarla özellikle bitki köklerinin oluşturduğu baskılar ve zorlamalarla ortaya çıkmaktadır (Şener,2012:332). Çatlakların ilerlemesi yine kırıkların oluşmasına neden olabilmektedir (Resim 5.4.-Resim 5.5.).

Resim 5.4. Mozaikli yüzeyde kırılma ve çatlama gösteren görsel

Kaynak: Getty,2014

Resim 5.5. Mozaikli yüzeyde kırılma ve çatlama gösteren görsel

Kaynak: Getty,2014

5.1.4. Kabarma/Şişme

Tesselatumun özgün yüzey seviyesinden yukarıda olmasından dolayı oluşan biçim bozukluğudur. (Kökten,2007:178)

Kabarma/Şişme bozulması, yatak harcının tessellatumu taşıyamayacak duruma kalmasıyla tessellatumun nucleustan, bazen ise nucleusla birlikte rudus katmanından ayrılması ve kalkarak kabarık bir görüntü oluşmasına neden olur. Bozulmalar az tesseralar şeklinde lokal alanlar şeklinde meydana gelebileceği gibi bölgesel geniş alanlar şeklinde de oluşabilmektedir. Bozulmaların gözlemlendiği alanlar, boşluğun olduğu alanda zamanla çamurlu suyla taşınan toprak dolgunun oluşturduğu dağılmaya elverişli alanlar oluşturabilirler. Bozulmanın kaynağını yağışlarla meydana gelen ıslanma kuruma durumları, nemden kaynaklanan tuz çıkışları, bitkisel gelişim (bitki kökleri) ve mozaik yapım katmanları arasındaki ayrılmalar oluşturur (Şener,2012:333) (Resim 5.6-Resim 5.7.) (Şekil 5.4-Şekil 5.5.).

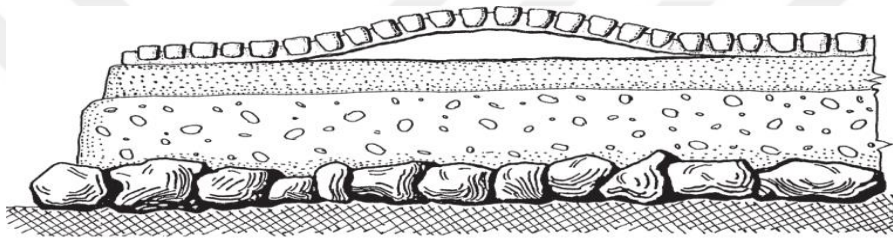
Resim 5.6. Mozaikli yüzeyde kabarma ve şişmeleri gösteren görsel

Kaynak: Getty,2014

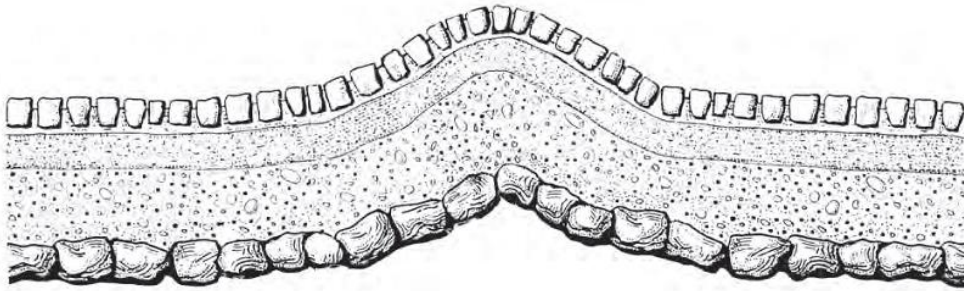
Resim 5.7. Mozaikli yüzeyde kabarma ve şişmeleri gösteren görsel

Kaynak: Getty,2014

Şekil 5.4. Mozaikli yüzeylerde kabarma ve şişmeleri ifade eden şekil

Kaynak: Getty,2014

Şekil 5.5. Mozaikli yüzeylerde kabarma ve şişmeleri ifade eden şekil

Kaynak: Getty,2014

5.1.5. Çökme-Çöküntüler

Tessellatumun bir kısmının özgün tessellatum seviyesinden alçakta olduğunun görüldüğü biçim bozukluğudur (Kökten,2007:178).

Bozulma, mozaik yapım katlarıyla birlikte tessellatumun, özgün seviyeye göre lokal veya daha geniş bölümler şeklinde çökmesi olarak da tanımlanabilir. Çökme-çöküntü olarak adlandırılan bozulma, çoğunlukla yağış ve nemle yumuşayan statumen tabakasının üzerine

yapılmış olan mozaik yapım katmanlarının mekanik baskılar nedeniyle özgün seviyenin alta çökmesinden meydana gelmektedir. Mozaikte görülen çöküntülerin çoğu binanın örtü ve duvarlarındaki yıkılmalar sonucu üzerine düşen taşlar ve diğer yapı elemanlarının oluşturduğu mekanik baskıyla meydana gelmektedir. Bu bozulmanın nedenlerinden birini de sit alanında ağır iş makinelerinin gezintisi oluşturmaktadır. Traktör, kamyon, vinç ve kepçe gibi iş makineleri, özellikle yüzeye yakın konumlanmış mozaiklerde oluşturduğu baskılarla toprak altı ortamındaki mozaikte çöküntüye neden olabilmektedirler (Şener,2012:333) (Resim 5.8.-Resim 5.9.) (Şekil 5.6).

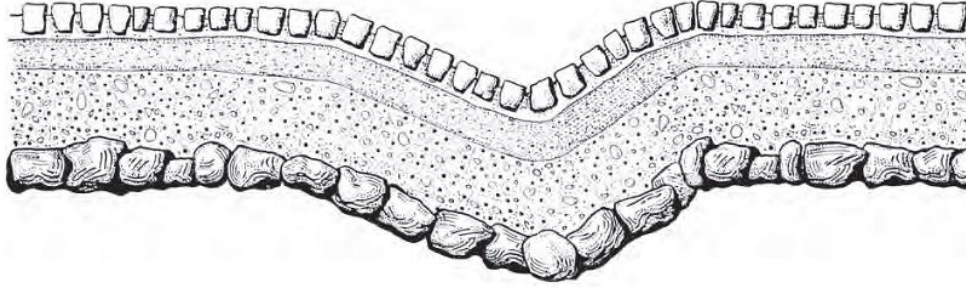
Resim 5.8. Mozaikli yüzeyde çöküntüleri gösteren görsel

Kaynak: Getty,2014

Resim 5.9. Mozaikli yüzeyde çöküntüleri gösteren görsel

Kaynak: Getty,2014

Şekil 5.6. Mozaikli yüzeylerde çöküntüleri ifade eden şekil

Kaynak: Getty,2014

5.1.6. Tessera Kopmaları/Ayrılmaları

Tesseranın bulunduğu yeri hala koruması ancak yatak harcıyla bağının tamamen kopmuş olduğu durumdur. Hafif bir şekilde dokunulduğunda tessera hareket edebilecek durumdadır (Getty,2003:8).

Tesseralar yatak harcıyla beraber nucleus yapım katmanından da ayrılmış durumda olabilir. Harçtan kopan tesseralar, tek veya gruplar halinde olarak lakuna oluşumuna yol açabilmektedir. Lakuna oluşumunun yanı sıra birbirine karışmış ve dağılmış halde bulunabilirler. Tessera kopmaları-ayrılmaları bozulma türü, mozaikte ıslanma, kuruma, don, bitki kökleri, don gibi mekanik zorlanmalardan kaynaklanan doğal etmenlerle oluşabildiği gibi aynı zamanda toprak altı mozaiklerinin üzerindeki yük ağırlığı ve hareketliliği gibi durumlardan da kaynaklanarak meydana gelebilir. Kazıyla ortaya çıkartılmış toprak altı mozaiklerde meydana gelen ani kuruma nedeniyle mozaik yapım katmanlarındaki harçlarda gevrekleşme ve kırılganlık oluşması da bozulmaya neden olan faktörlerdendir (Şener,2012:333) (Resim 5.10.- Resim 5.11.) (Şekil 5.7.).

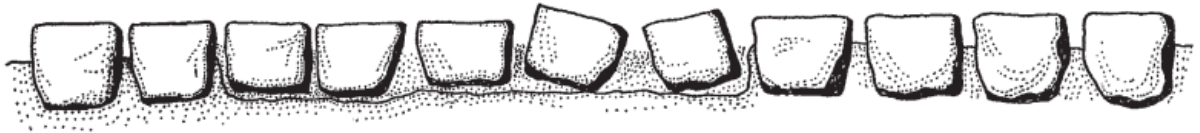
Resim 5.10. Mozaikli yüzeyde tessera kayıpları ve ayrılmalarını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.11. Mozaikli yüzeyde tessera kayıpları ve ayrılmalarını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Şekil 5.7. Mozaikli yüzeylerde tessera kayıpları ve ayrılmalarını ifade eden şekil

Kaynak: Getty,2014

5.1.7. Bitkisel Gelişim

Bitkisel gelişim mozaikte tessellatumun eksik alanlarında ya da mozaik yapım katmanları arasında gelişen ot, bitki, çalı ve ağaçlarla veya bu bitkilerin köklerinden kaynaklanan tahribatlardır (Kökten,2007:178).

Mozaiklerde görülen bozulmaların en büyük nedenlerinden birisi ağaç ve ot türü bitki gelişimidir. Bu bitkiler gelişmiş bitkiler olarak tanımlanabilir. Gelişmiş bitkiler, gelişimleri ve

büyümleri sırasında kalınlaşan kökleri ile yüzeye yakın durumda konumlandırılan toprak altı mozaiklerinde bazen geri dönülemez bozulmalara neden olmaktadır.

Arkeolojik sit alanında, üzerinde ağacın büyüdüğü bir mozaik toprak altından çıkartıldığında ağaç köklerinin tüm mozaik yapım katmanlarına ulaşarak, bu mozaiklerde çok büyük tahribatlara sebep olduğu, tessellatında büyük deformasyonlara ve kayıplara yol açtığı görülebilmektedir. Arkeolojik sit alanında yetişen ağaçların kontrolsüz şekilde gelişimi, çok fazla uzayan kökler nedeniyle toprak altı buluntular içerisinde mozaiklere de zarar vermekte olduğu görülmüştür (Şener,2012:334) (Resim 5.12.-Resim 5.13).

Resim 5.12.Mozaikli yüzeyde bitkisel gelişimi gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

Resim 5.13.Mozaikli yüzeyde bitkisel gelişimi gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.1.8. Taşıyıcı Harç Katlarında Bozulmalar

Tessellatumu destekleyen mozaik yapım katmanlarından bir veya birkaçının fiziksel bütünlüğünü kaybetmesi sonucunda meydana gelen çatlaklar, parçalanmalar, erozyon gibi bozulmadır (Kökten,2007:178).

Taşıyıcı harç katlarında bozulmalar neme bağlı tuz çıkışı, don, bitki kökleri gibi mekanik baskılarla meydana gelebilir. Aynı zamanda nem ve yağışın etkisiyle ıslanma, yumuşama ve kurumayla gevrekleşme gibi durumlarla da meydana gelebilmektedir. Tessellatumu nucleusa bağlayan yatak harcındaki tahribatlar tessera kopması-ayrılmasıyla başlayan bozulmaya, ilk önce tessellatumda ve giderek diğer mozaik yapım katlarındaki lakuna oluşumları şeklinde ilerleyerek ve sonrasında tüm bozulmalara açık hale gelebilen mozaik için diğer bozulmalara neden oluşturmaktadır (Şener,2012:334) (Resim 5.14.-Resim 5.15.).

Resim 5.14.Taşıyıcı harç katlarında bozulmayı gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

Resim 5.15.Taşıyıcı harç katlarında bozulmayı gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.1.9. Boşluk Oluşumları

Mozaik yapım katmanlarında bulunun harçlarda alt yüzey alanı kaybıdır. Boşluk oluşumları su erozyonu ve hayvanların etkilerinden kaynaklanabilir (Getty,2003:8).

Boşluk oluşumları çoğunlukla mozaik yapım katmanlarını oluşturan harç katlarında görülen tahribatlardır. Mozaik yapım katmanları arasındaki ayrılmalar ve lakunaların oluşumlarıyla fazla tahrip olmuş mozaiklerde su aşındırması ve karıncalar tarafından malzeme taşınması gibi nedenlerle oluşan kayıp alanlar şeklinde görülmektedir. Bakımsız sit alanları ile arkeolojik kazılarda bulunan mozaiklerde boşluk oluşumları daha ileride diğer bozulmaların da karşımıza çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Şener,2012:334) (Resim 5.16.-Resim 5.17.).

Resim 5.16. Mozaikli yüzeyde boşluk oluşumunu gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

Resim 5.17. Mozaikli yüzeyde boşluk oluşumunu gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.2. Yüzeysel Bozulmalar

Mozaiklerde dekorasyonu oluşturan yüzeyi oluşturan tessellatumda oluşan bozulma türleridir. Bozulma türleri yüzeyi ilgilendiren bozulmalar ve tessera bozulmaları olarak iki başlık altında incelenmektedir (Şener,2012:335):

5.2.1. Yüzeyi İlgilendiren Bozulmalar

Mozaiklerin tessellatumunda ortaya çıkan bozulma biçimleridir (Şener,2012:335).

5.2.1.1. Yüzeysel Birikim(Kirlilik)

Yüzeysel birikim bozulması, mozaik yüzeyinde zayıf yapışkan özellikte farklı kalınlıklarda kum, toprak, hayvan pisliği ve bitkisel kalıntılar gibi yabancı maddelerin birikmesi durumudur (Getty,2003:13).

Bozulmanın en belirgin görüldüğü alanlar arkeolojik kazıyla ortaya çıkartılmış mozaiklerde görülen toprak ve kum birikimlerinin neden olduğu kirlenmelerdir. Toprak altı ortamda mozaığın üzerindeki toprak nemle karşılaştığında mozaik yüzeylere tutunan kir tabakasını da meydana getirmektedir. Toprakta kaynaklanan kirlilik, boşalan tessera derzlerini, çatlakları ve lakunalı alanlarını doldurmaktadır. Toprak birikimi, yüzeydeki kirlenmeyle estetik görüntüye engel olan sorunlar yaratmakta ve bünyesindeki tuzlarla tuz çıkışlarına yol açmaktadır. Bu durum mozaikleri oluşturan tesseralarda ufalanma, yapraklaşma, aşınma ve tessera arası harçlarda kayıplara neden olmaktadır (Şener,2012:335) (Resim 5.18.- Resim 5.19).

Resim 5.18. Mozaikli yüzeyde yüzeysel birikimi gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.19. Mozaikli yüzeyde yüzeysel birikimi gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

5.2.1.2. Tabaka/Kabuk oluşumu

Tabaka/kabuk oluşumu bozulması, mozaik yüzeylerinde sert ve tabaka oluşturacak şekilde yapışkanlık gösteren, değişik kalınlıklarda ve yoğunlukta oluşan mineral kabuk türündeki bozulmalardır (Kökten,2007:179).

Tabaka/kabuk oluşumu bozulması iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu bozulma türü mozaığın kullanımı veya mozaığın toprak altı şartlarından kaynaklanabilir. Mozaığın kullanımdan dolayı bozulması genellikle havuz tabanını kaplayan mozaiklerde görülmektedir. Havuz tabanı olarak kullanılan mozaiklerde tabaka/kabuk oluşumu su içerisinde bulunan eriyebilir minerallerin mozaik yüzeyine çökmesi ve birikmesiyle oluşmaktadır. Toprak altı şartlarından kaynaklanan bozulma oluşumunda ise mozaik yüzeyinde su ve nem ile toprakta bulunan eriyebilir mineraller çözülmemektedir ve zamanla mozaik yüzeyine tutunarak sert bir tabaka/kabuk oluşturmaktadır. Mozaik yüzeylerinde oluşan tabakalar, oluşum süreci ve yoğunluğuna bağlı olarak lokal görülebilir veya yüzeyi kaplayan ince tabakalardan oluşabileceği gibi tüm mozaik yüzeyini kaplayan kalınlığı birkaç santimetreye varabilecek tabakalar halinde karşımıza çıkabilir (Şener,2012:335) (Resim 5.20.-Resim 5.21).

Resim 5.20. Mozaikli tabaka/kabuk oluşumunu gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.21. Mozaikli tabaka/kabuk oluşumunu gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

5.2.1.3.Mikroorganizma Oluşumları

Mikroorganizma oluşumları değişik renk ve şekillerde, yaşamını sürdüren veya ölmüş olan, mantar, küf, liken, yosun veya bakteriler gibi yüzeye yapışan organizmaların neden olduğu tahribatlardır (Kökten,2007:179).

Mikroorganizmalar, gelişmeleri için ideal nem ve ısı şartların bulunduğu zamanlarda kısa süre içerisinde geniş alanları yayılarak biyolojik patina oluşumuna neden oluşturmaktadır. Bu bozulma oluşumları estetik sorunların yanında, gelişmeleri ve beslenmeleri sırasında salgıladıkları enzimlerle malzemelerde aşınmalara neden olarak kimyasal bozulmalara ve düşük düzeyde taşlarda ya da harçlarda tutunarak taş ve harç ufalanmalarına yol açmaları gibi fiziksel bozulmalar oluşabilmektedir. Mikroorganizma oluşumları devamında farklı bozulmalar için neden oluşturmaktadır.

Kazı ile ortaya çıkartıldıktan sonra açıkta sergilenen ama üst örtü, drenaj gibi sorunları çözülmeyen mozaik yüzeylerinde bu bozulmalar görülebilmektedir. Ayrıca topraktaki nemin mozaığe ulaşması veya yağışlar nedeniyle mozaik yüzeyinde kalan su,nem ve gün ışığı, mozaiklerde alge, liken vb. gibi su yosunu gibi mikroorganizma gelişimine neden olmaktadır (Şener,2012:336) (Resim 5.22.-Resim 5.23.).

Resim 5.22. Mozaikli yüzeyde mikroorganizma oluşumunu gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.23. Mozaikli yüzeyde mikroorganizma oluşumunu gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

5.2.1.4. Renk Değişimi

Renk değişimi, mozaik yüzeylerde lokal olarak görülen renk farklılıklarının oluşumudur. Bu bozulma türü metalik lekeler, yangın hasarlarından kaynaklanan lekeler, gifti vb. olarak ortaya çıkmış olabilir (Getty,2003:14).

Renk değişimi bozulması genellikle yangın ve yanık izlerinden kaynaklanmaktadır. Bu bozulma türü yanan yapı elamanlarının mozaik üzerine düşüp mozaığe temasıyla ve bu etkiyle

yüksek ısı etkisinde kalan mozaik yüzeylerinde tesseraların grileşmesi veya beyazlaşması olarak görülmektedir. Ortaya çıkan bu bozulma mozaik yüzeyinde geriye dönüşümü olmayan kalıcı etkiler yaratmaktadır. Sık olarak karşılaşılan diğer lekelenme türü mozaik üzerinde demir ve bakır alaşımlarının temasından kaynaklanan lekelenme durumlarıdır. Demir malzeme pas bakır alaşımları ise bakır tuzu denilen lekelenmelere neden olmaktadır. Renk değişimlerine neden olan diğer unsurlar ise yağlı bileşikler, mikrobiyolojik tabakalanmalar, kuş ve hayvan pislikleridir. Organik kaynaklı olan bu bileşikler, mozaik yüzeyinde bulunan tesseralara işleyen farklı renklerde leke oluşumlarına yol açmaktadır (Şener,2012:336) (Resim 5.24.-Resim 5.25.).

Resim 5.24. Mozaikli yüzeyde renk değişimini gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.25. Mozaikli yüzeyde renk değişimini gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

5.2.1.5. Tuz Çıkışları(efflorescenza)

Tuz çıkışı bozulması mozaiklerde, yüzeye yapışık halde bulunan, beyaz-krem-kahve gibi renklerle kristal yapıda veya toz halinde mineral birikimlerinin oluşmasıyla görülen bir bozulma biçimidir.

Tuz çıkışı bozulmasının oluşumu, uzun süredir toprak altında olan ve arkeolojik kazıyla ortaya çıkarılan mozaiklerde, mozaikte hapsolmuş eriyebilir tuzların nemle çözünmesi sonrası mozaik yüzeyinde katılaşarak bir birikinti görüntüsü şeklinde meydana gelmektedir. Bozulma, mozaik yüzeyini örten birikime neden olmakta ve estetik bir soruna yol açmaktadır. Bozulmaya neden olan asıl faktör ise tuzun katılaşmasıyla mekanik baskılara ve mozaığın yapım malzemelerinde oluşturduğu önemli ve büyük sorunlara neden olmasıdır. Tuz çıkışı bozulması, tesseralarda ve mozaik yapım katmanlarında ufalanma, yapraklaşma ve kırılmalara neden olmakta, mozaik yapımında kullanılan mozaik yapım malzemelerinde kayıplara yol açmaktadır. Bu bozulma mozaiklerde meydana gelen önemli bozulma kaynaklarından (Şener,2012:335). Nemden kaynaklanan kuruma hızlı olduğunda tuzlar yüzeye çıkamazlar ve mozaik taşları gözeneklerinde katılaşırlar. Bu tür bozulma taş malzemedeki gözenekliliği artırır ve kılcal çatlaklar oluşmasına neden olur. Bu bozulma türü taşın yapısal olarak zayıflamasına neden olmaktadır (Tintin, 2012:84; Dağ, 2001:21; Dal, 2010:50-53) (Resim 5.26.-Resim 5.27.).

Resim 5.26. Mozaikli yüzeyde tuz çıkışlarını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

Resim 5.27. Mozaikli yüzeyde tuz çıkışlarını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.2.2. Tessera Bozulmaları

Tessera bozulmaları, tesseralarda meydana gelen malzeme kaybı ve fiziksel bütünlüğün bozulması, genellikle aşınma, kırılma ve çukurlaşmalar olarak tanımlanmaktadır (Getty,2003:14).

Resim 5.28. Tessera kırılmasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.29. Tessera kırılmasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

5.2.2.2. Ufalanma

Ufalanma bozulması, tesseraların bütünlüğünü kaybetmesi, toz ve küçük tanecikler şeklinde ufalanması durumudur (Getty,2003:11).

Ufalanma bozulması, daha çok tuz çıkışı, ıslanma, kuruma ile oluşan gevrekleşme ve mekanik etkilerle tesseraı oluşturan minerallerdeki kopmalarla ve kayıplarla ortaya çıkmaktadır. Farklı tür taşlarla üretilen tesseraların kullanıldığı kompozit malzemelerle oluşturulmuş mozaik dekorasyonlarında bozulma kullanılan malzeme özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir. Bu bağlamda zayıf nitelikli malzemelerde bozulmalar oluşurken kayıplar ortaya çıkmakta diğer türler malzemelerle yapılan bölümler daha sağlam kalabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı mozaik dekorasyonlarında lokal kayıplar oluşabilmektedir (Şener,2012:337) (Resim 5.30.-Resim 5.31.) (Şekil 5.8.).

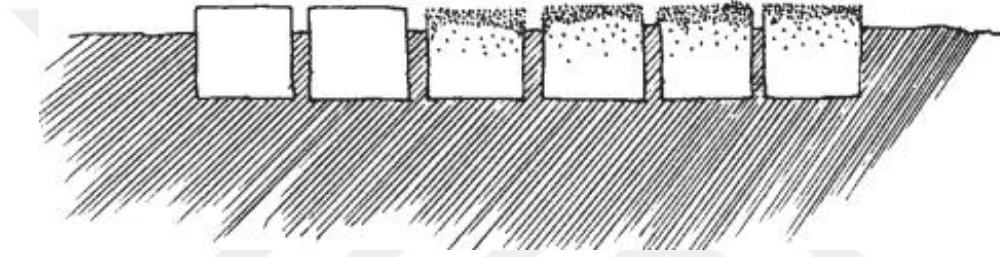
Resim 5.30. Tessera ufalanmasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.31. Tessera ufalanmasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Şekil 5.8. Mozaikli yüzeylerde ufalanmayı ifade eden şekil

Kaynak: Getty,2003

5.2.2.3.Aşınma

Aşınma bozulması, tessera yüzeylerinin aşınmasıyla meydana gelen tessera kenarlarının yuvarlandığı bozulma türüdür (Kökten,2007:179).

Bu bozulma türü iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bozulma, mozaik yüzeylerinde kullanımdan kaynaklı mekanik baskılarla veya suyun aşındırma etkisiyle kimyasal nedenlerle açıklanabilecek yüzeysel kayıplar şeklinde oluşabilir (Şener,2012:337) (Resim 5.32.-Resim 5.33.).

Resim 5.32. Tesseranın aşınmasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.33. Tesseranın aşınmasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

5.2.2.4.Yapraklaşma

Yapraklaşma bozulması, tesseranın mozaik yüzeylerine paralel doğrultuda ve ince tabakalar halinde parçalanması şeklinde karşımıza çıkan bozulma oluşumlarıdır (Kökten,2007:179).

Bozulma, tabakalı yapıya sahip sedimental taş türlerinin kullanıldığı mozaiklerde görülmektedir. Tessleralarda kabuk, yaprak veya pul şeklinde kabarma ve dökülmeler gözlenmektedir. Mozaik yüzeylerinde oluşan mekanik baskılarla yüzey veya yüzeye yakın kısımlarda tessera bölümlerinin kabarması, kalkması veya dökülmesiyle bu bozulma oluşumu gerçekleşebilir. Bu bozulma sonucunda tesseralar şeklini kaybedebilir, köşeli hatlar giderek şekilsiz hale gelir ve yüzeyden derinleşerek ilerleyen dökülmelerle mozaik dekorasyonunda kayıplara meydana gelir. Bozulma oluşumunun nedenleri, tuz çıkışları, don, nem ve kuruma olaylarıdır (Şener,2012:337) (Resim 5.34.-Resim 5.35.) (Şekil 5.9).

Şekil 5.9. Mozaikli yüzeylerde yapraklaşmayı ifade eden şekil

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.34. Tessera da yapraklaşmayı gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.35. Tessera da yapraklaşmayı gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

5.2.2.5. Yüzeyi Gözenekli Tessera (Pitting)

Yüzeyi gözenekli tessera bozulması, tessera yüzeyinde küçük boyutlu delik veya girintilerin oluşması şeklinde görülen bozulma türüdür. Bozulma tek başına veya gruplar halindeki tesseralar yüzeyinde görülebilmektedir. Bozulmanın nedeni mozaiklerin etkileşimde bulunduğu topraktaki aşındırıcıların etkileri ve tuzlar çıkışlarıdır. Bozulma türü denize yakın

konumda olan mozaiklerde ve açıkta sergilenen mozaiklerde daha çok görülmektedir (Şener,2012:337) (Resim 5.36).

Resim 5.36. Yüzeyi gözenekli tesseraı gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

5.3. Müdahalelerin Bozulması

Mozaiklerde yapım malzemelerine ve doku niteliklerine uygun olmayan, iklim koşullarına karşı farkı tepkiler gösteren, mozaıge zarar vererek korunma riski oluşturan restorasyon müdahaleleri, hatalı restorasyon müdahaleleri olarak kabul edilmektedir. (Şener,2012,337). Bu tür müdahalelerin hepsi birer bozulma unsurudur.

5.3.1. Bordür Harcı Uygulamaları

Bordür harcı uygulamaları, mozaik kenarlarını güçlendirmek için yapılan müdahalelerdir (Getty,2003,5). Tabandan başlayarak 45 derece eğim gösterecek şekilde tessera kenarının üzerinde biten, malzeme uyumluluğu açısından kireç katkılı harç ile, estetik görüntü açısından renklendirilmiş harçlar kullanılarak gerçekleştirilen uygulamalardır.

Bu uygulamalarda çimentolu harç kullanılması gibi uygun olmayan malzemenin kullanılması, uygun olmayan renk uygulamaları, uygulama açısından uyumsuz ve özensiz işçilikle yapılan bordür uygulamaları restorasyon açısından hatalı müdahale örnekleri olarak kabul edilmektedir (Şener,2012,338) (Resim 5.37.-Resim 5.38).

Resim 5.37. Bordür harcı uygulamasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

Resim 5.38. Bordür harcı uygulamasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2003

5.3.1.1.Amacını Aşan Uygulamalar

Bordür harcı uygulamalarının amacını aşmış olduğu durumlar, bordür uygulamalarının geniş harç bantlar halinde yapıldığı uygulamaları kapsamaktadır. Bu tür uygulamalar, sağlamlaştırma açısından doğru gibi görünse de bu uygulama hataları dikkat çekmektedir (Şener,2009,55) (Resim 5.39.).

Resim 5.39. Amacını aşan bordür harcı uygulamasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.3.1.2.Özensiz İşçilik

Bordür uygulamalarında özensiz işçilik durumu, gelişi güzel şekilde yapılan harç uygulamaları ve tesseraların yüzeylerini kapatacak şekilde yapıldığı durumları kapsamaktadır. Bu tür hatalı uygulamalar onarımın tekrarlanmasını zorunlu kılmasından ötürü mozaik uygunsuz müdahale örnekleridir (Şener,2009,55) (Resim 5.40.).

Resim 5.40. Özensiz işçilik olan bordür harcı uygulamasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.3.1.3.Özgün Yapıyı Algılamayı Engelleme

Bordür uygulamalarında özgün yapıyı algılamayı engelleme durumu, mozaiklerde özgün biçime ve boyuta bağlı kalınmadan yapılan uygulamaların yapılması durumunu kapsamaktadır. Bu tür uygulamalar izleyiciyi yanıltan, aldatici uygulamalar olarak değerlendirilmektedir (Şener,2009,56).

5.3.1.4. Uygun Olmayan Malzeme Kullanımı

Bordür sağlamlaştırma uygulamalarında özgün malzemeyle aynı özellikleri taşımayıp iklimsel koşullara karşı aynı tepkileri vermeyen çimentolu harçların kullanımı yaygın görülen bir uygulama türüdür. Koruma ve onarım konusunda meslek elemanının bulunmadığı arkeolojik kazılarda ortaya çıkartılmış mozaiklerde, bordür ve lakuna çevresindeki dağılmanın ilerlememesi için hızlı ve en çok bilinen harç malzemesi olarak kullanılan çimento, mozaik yapımında kullanılan tüm malzemeyle uyumsuzluk gösteren ve tehlikeli sonuçlara yol açan uygulama biçimidir. Genleşme, geçirgenlik, sağlamlık açısından özgün malzemeyle birlikte hareket etmeyen çimentolu harçlar zamanla özelliklerini yitirerek yerlerinden ayrılmaya, gevrekleşip dökülmeye ve işlev dışı kalmaya başlarlar. Çimento bünyesinde barındırdığı eriyebilir tuzlar nedeniyle, zemin suyundan etkilenen ve neme maruz kalan mozaiklerde, tuz çıkışlarına yol açabilir bu nedenle de yeni bozulmalarına neden olabilmektedir. (Şener,2012,339) (Resim 5.41.).

Resim 5.41. Uygun malzeme kullanılmayan bordür harcı uygulamasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.3.2. Tamamlama Uygulamaları

Tamamlama uygulamaları orijinal tessellatumun eksik olduğu alanlar ile ortaya çıkan boşluğun antik dönem ya da modern dönemde doldurulması olarak ifade edilir (Getty,2003:5). Tamamlama uygulamaları mozaiklerde, eksik alanlarla oluşan estetik bütünlüğün yeniden kazanılması ve mozağin yeniden sağlamlaştırılarak durumunun iyileştirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Tamamlama uygulamaları benzer tesseralar ve harç kullanılarak yapılan uygulamalardır.

Mozaikte farklı bozulmaların oluşmasına neden olan, özgün yapıyla uyumsuz, farklı renk ve farklı doku yaratacak malzemeler kullanılan, özensiz işçilikle gerçekleştirilen ve amacını aşan tamamlama uygulamaları hatalı müdahaleler olarak değerlendirilmektedir (Şener,2012:339).

5.3.2.1. Algılama Sorunu Oluşturan Uygulamalar

Algılama sorunu oluşturan uygulamalarda tamamlama uygulamaları mozaığın yer aldığı alanın sınırlarına önem vermeden yapılan uygulamalardır. Bu hatalı müdahale, özgün mozaik dekorasyonun algılanmasını engellemekte ve arkeolojik bilgilenmede yanılgılara neden olmaktadır (Şener,2009,54) (Resim 5.42.).

Resim 5.42.Algılama sorunu oluşturan uygulamayı gösteren görsel

Kaynak: Şener:2012

5.3.2.2. Özgün Dokuyu Tahrip Edici Uygulamalar

Özgün dokuyu tahrip edici uygulamalar tessellatum tamamlamalarında, zayıf olan mozaik yapım katmanlarının sağlamlaştırılması yerine, bu katmanların tahrip edilerek yenilenmesi uygulamalarıdır. Mozaikte özgün malzemeye zarar verici bir uygulama olduğu için hatalı müdahale olarak değerlendirilmektedir (Şener,2009,54).

5.3.2.3. Estetik Açıdan Dokuyla Uyumsuz Uygulamalar

Estetik açıdan dokuyla uyumsuz uygulamalar, mozaikte estetik bütünlüğü sağlamayan uygulamaların yapılması olarak değerlendirilmektedir. Tamamlamalarda kullanılan uygunsuz renkler izleyici dikkatini doğrudan tamamlama alanına yoğunlaştırması açısından rahatsız edici hatalı müdahale türleridir (Şener,2009,54).

5.3.2.4. Malzeme Açısından Uyumsuz Uygulamalar

Malzeme açısından uyumsuz uygulamalar taş, tuğla, harç veya diğer malzemeler ile lacuna alanlarının tamamlanması uygulamalarıdır (Getty,2013,23). Çimentolu harç kullanılarak yapılan tamamlama uygulamaları, gözeneklilik, geçirgenlik ve sağlamlık yönünden farklı özellikleriyle çevre etkilerine karşı özgün malzemeyle farklı tepkiler vermesi nedeniyle uyuşmamakta ve mozaikte yeni bozulmaların oluşmasına neden olmaktadır (Akıllı,1988,12) (Resim 5.43.).

Resim 5.43.Malzeme açısından uyumsuz hatalı uygulamayı gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.3.2.5. Yeni Tessera Kullanımıyla Tamamlama

Yeni tessera kullanımıyla tamamlama tessellatında eksik alanların, benzer tesseralar kullanılarak tamamlanması uygulamalarıdır. Eski tessera ile yeni tessera arasında belirgin doku farkı olması estetik açıdan uyumsuzluk göstermektedir. Bu uyumsuzluk özellikle geniş alanlarda yapılan tamamlama uygulamalarında daha belirgin görünmektedir. Bu tür uygulamalarda özgün tessera ile onarım farkının algılanmasını zorlaştırarak restorasyonda belirtme kuralına ters düşerek yeni tessera kullanımıyla tamamlama uygulaması amacını aşan uygulama türlerine dönüşmektedirler (Şener,2012:340) (Resim 5.44.).

Resim 5.44. Yeni tessera kullanımıyla gerçekleştirilen hatalı uygulamayı gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.3.2.6. Kalitesiz İşçilik Uygulamaları

Tamamlama, tek bir uygulamayı gerekli kıldığı gibi koruma faktörü kadar estetik görünüm açısından da önemli bir uygulamadır. Çatlakların oluşumu ve yüzeyde bütünlük göstermeyen özensiz işçilikle yapılan tamamlama uygulamaları, yeni uygulamaları gerektirmesinden dolayı, özgün malzemenin tahrip olmasına neden olabilmektedir. (Şener,2009:56)

5.3.3. Dolgu Uygulamaları

Dolgu uygulamaları, mozaik yapım katmanlarında oluşmuş olan çatlak ve yarıkların ya da tessellatumda bulunan eksik derz harçlarının orijinal harç malzemesi ile uyumlu kireçli harç türlerinin kullanılmasıyla yapılan onarım uygulamalarıdır.

Hatalı dolgu uygulamalarında en çok malzemeyle uyumsuz çimento karışımı harçların kullanıldığı görülmektedir. Hatalı dolgu uygulamaları genellikle koruma ve onarım konusunda uzman bulunmayan kazılarda bilinçsizce yapılan bir müdahaledir. Çimentolu harçlar orijinal harçlara zarar verirler ve çimentolu harçlar zamanla mozaikte yeni bozulmaların oluşmasına neden olmaktadır.

Derz dolgularında bazen gereksiz dolgu uygulamaları yapılmaktadır. Orijinal tessellatum yüzeyinde değişikliklere neden olabilen hatalı derz dolgusu uygulamaları görülmektedir. Derz dolgu uygulamaları tessellatum yüzeyine taşırılarak tessellatum yüzeyini örten hatalı müdahale türlerini oluşturabilir (Şener,2012:340).

5.3.4. Taşıyıcıda Yenileme Uygulamaları

Taşıyıcıda yenileme uygulamaları, mozaığın yerinden kaldırılmasından sonra orijinal malzemeye uygun olmayan metal destekli ve çimentolu harç ile yeni bir taşıyıcıya sabitlenmesiyle sergileme veya yeniden yerlerine yerleştirmeyle oluşan, mozaığı oluşturan orijinal malzemelerde çatlama, kırılma pas, tuzlanma gibi yeni bozulmaların ortaya çıkmasına neden olan uygulamalardır. Bu hatalı uygulamalar özellikle açık alanda sergilenen mozaiklerde geri dönüşü olmayan tahribatlara ve yeni bozulma türlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Şener,2012:341) (Resim 5.45.-Resim 5.46.).

Resim 5.45 Taşıyıcıda yenileme uygulamasında hatayı gösteren görsel

Kaynak: Şener,2012

Resim 5.46 Taşıyıcıda yenileme uygulamasında hatayı gösteren görsel

Kaynak: Şener,2012

5.3.5. Temizlik Uygulamaları

Temizlik uygulamaları, mozaik yüzeylerine zarar verilmeden kirlerin yüzeyden alınması ve tessellatumun kir tabakasından arındırılmasını kapsayan müdahalelerdir. Temizlik uygulamalarında, yüzeyi aşındırıcı kimyasallar kullanılması veya tahribata neden olan mekanik

temizlik uygulamaları ile gerçekleşen yüzey temizliği hatalı müdahaleleri kapsamaktadır. Kumlama yöntemi veya asit etkisi bilinen kimyasallarla yapılan temizlik uygulamaları hatalı temizlik uygulamalarındandır (Şener,2012:341).

5.3.5.1. Kimyasal Temizlik

Kimyasal temizlik, tessellatum yüzeyini temizlemek için kimyasalların pitting, aşınma vb. gibi gösterdiği gözle görünür etkilerini içermektedir (Getty,2013,24) (Resim 5.47.).

Resim 5.47. Hatalı kimyasal temizlik uygulamasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.3.5.2. Mekanik Temizlik

Tessellatum yüzeyini temizlemek için kullanılan aletlerin veya malzemelerin bıraktığı aşındırıcı izlerin varlığını içermektedir (Getty,2013,24) (Resim 5.48.).

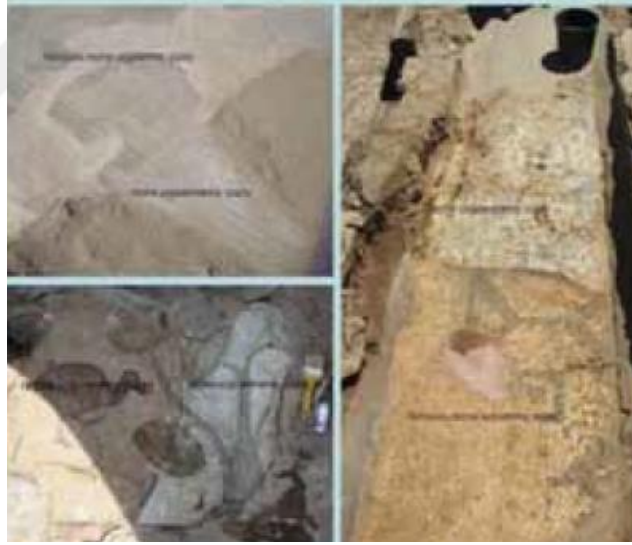
Resim 5.48. Hatalı mekanik temizlik uygulamasını gösteren görsel

Kaynak: Getty,2012

5.3.6. Yüzey Koruma Uygulamaları

Yüzey koruma uygulamaları, tessellatumu korumak, tessellatumda kullanılan renkleri canlandırmak amacıyla tessellatum yüzeyine uygulanan geri dönüşümlü mum veya reçine gibi doğal veya sentetik ürünlerin yüzeydeki varlığını ifade etmektedir (Getty,2013:25) Genellikle ufalanma, yapraklaşma gibi tessera sorunları bulunan mozaiklere uygulanan bir koruma uygulamasıdır.

Yüzey koruma uygulamalarındaki hatalı müdahaleler, tessellatum yüzeyinde yeni sorunlara yol açmaktadır. Zamanla sararmaya maruz kalan, kimyasal aşındırmaya neden olan, mikrobiyolojik saldırıya açık organik reçine müdahaleleri yüzey koruma uygulamalarındaki hatalı müdahalelerdir. Aynı zamanda uygun reçine kullanımı olsa dahi reçinenin tessellatum yüzeyine yoğun şekilde uygulanması görünümde renk değişimlerine ve zemin suyu geçirgenliğini de engellemektedir (Şener,2012:341) (Resim 5.49.).

Resim 5.49.Hatalı yüzey koruma uygulamasını gösteren görsel

Kaynak: Şener,2012

6.KATALOG

6.1. Soteria Mozaïği

Katalog	: 1
Müze Envanter	: 977
Fotoğraf No	: 6.1.-6.33.

6.1.1. Mozaik Özellikleri:

Geldiği Yer	: Antakya ili, Narlıca Mahallesi
Teknik	: Çok renkli geometrik ve figüratif opus tessellatum
Dekorasyon	: Mozaik bir banyonun taban döşemesi olarak bulunmuştur. Soteria, dolgun vücutlu bir kadındır. Uzun saçları omuzlarına dökülmektedir. Soteria figürü başındaki altın bir çelenkle tasvir edilmiştir. Soteria figürünün boynunda Bizans tarzında bir kolye bulunmaktadır. Sağlıklı ve sakin bir kadın olarak tasvir edilen Soteria figürüyle hamamda kazanılan sağlık anlatılmaya çalışılmıştır. (Hatay Valiliği,2011:8)

Mozaik sekizgen tek renkli dış bordürün içine oluşturulmuştur. Tek renk üç sıra kırmızı tesseredan sonra sarı renkli tessera ile sekizgen alan tamamlanmıştır. Sekizgen yapının içine bir sıra siyah tessera ile daire oluşturulmuştur. Dairenin içinde üç sıra kırmızı, siyah, krem, beyaz ve tonlarından geometrik desen görülmektedir. Geometrik desen sonrası bir sıra daha siyah tessera yapılmış ve yedi sıra krem renkli tessera ile bir daire daha oluşturulmuştur. Daha sonra bir sıra siyah tessera ile yapılan daire içine siyah ve sarı renkli tessera ile geometrik bir desen oluşturulmuştur, daire iki sıra siyah tessera ile tamamlanmıştır. Emblama kısmına gelince beyaz renkli bir zemin üzerine çok renkli Soteria tasvir edilmiştir (Resim 6.1).

Resim 6.1. Soteria Mozaïği

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Malzeme : Mozaik dekorasyonu taş malzemeden oluşan tessera ile yapılmıştır. Mozaik bezemesi düzgün kesilmiş tesseralar ile oluşturulmuştur. Geometrik alanlarda kullanılan tesseralar figüratif alanlarda kullanılan tesseralara göre daha büyük boyutludur.

Tessera renkleri; beyaz ve tonları, siyah ve tonları, sarı ve tonları, bordo olarak görülmüştür. Mozaik genelinde beyaz tessera yoğundur ve onu siyah renkten oluşan tesseralar takip etmektedir. Derz ve orijinal harç tonu krem rengi olarak görülmüştür.

6.1.2. Onarımların Tarihçesi:

Süreç : Mozaikler kazı sonrası betonarme yeni taşıyıcıya aktarılarak sergiye alınmıştır. Bu ilk müdahale dışında onarım sırasında, daha çok sergi ortamında olmak üzere farklı müdahalelere de maruz kalmıştır.

Kaldırma Tekniği : Tek parça halinde

Yeni Taşıyıcı : Mozaikler çimentolu harçtan oluşan taşıyıcı yüzey üzerine yerleştirilmiştir.

Sergileme : Duvarda. Tek parçalı sergileme

6.1.3. Onarım ve Diğer Müdahaleler

6.1.3.1. Kaldırma ve yeni taşıyıcıya aktarma uygulamaları

6.1.3.1.1. Betonarme taşıyıcıya aktarma

Soteria mozaiği betonarme taşıyıcıya aktarılmıştır. Mozaiğin taşıyıcısının çimento katkılı olduğu görülmektedir (Resim 6.2.).

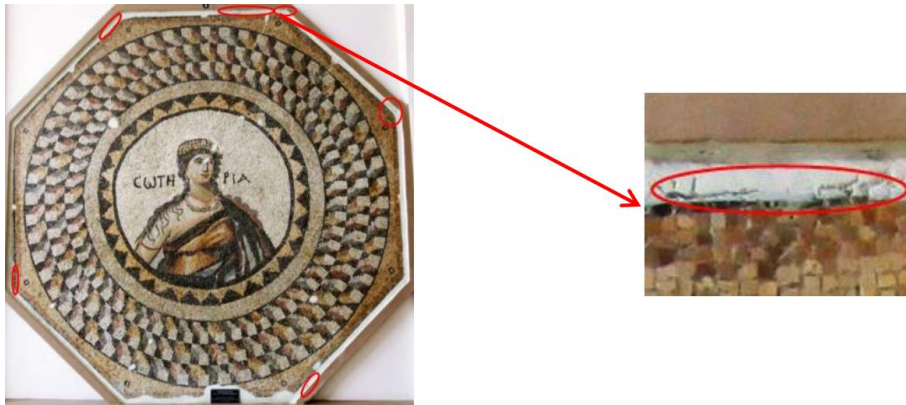

Resim 6.2. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.3.1.2. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarmada ek yeri sorunlarında taşıyıcının özellikle köşelerde ve mozaik üst kenarının ortasında harç uygulamaları çatlayarak kenardan ayrılmış durumda olduğu görülmektedir (Resim 6.3.).

Resim 6.3. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

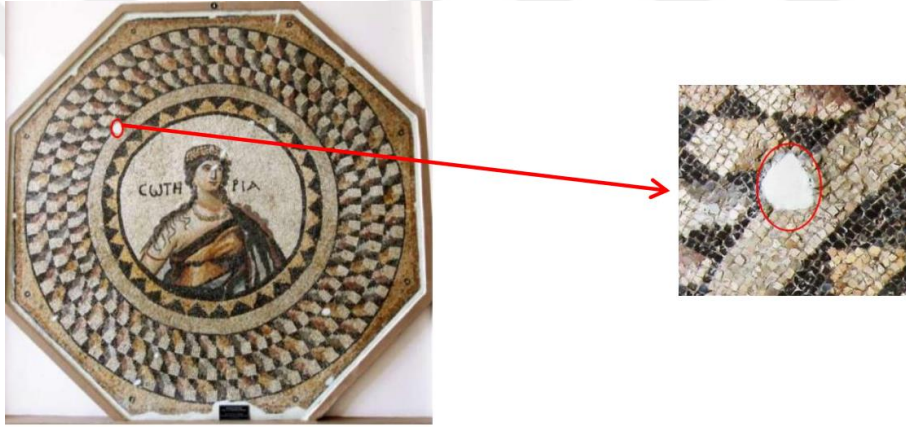
6.1.3.1.3. Metal destek sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarma sırasında metal destek kullanıldığı düşünülmektedir ancak metal desteklerin yarattığı bir sorun gözlenmemektedir.

6.1.3.2. Harç ve dolgu uygulamaları

6.1.3.2.1. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular

Mozaikteki tüm lacuna tamamlama uygulamaları ve dolgular çimento katkılı harçlar ile yapılmıştır (Resim 6.4.).

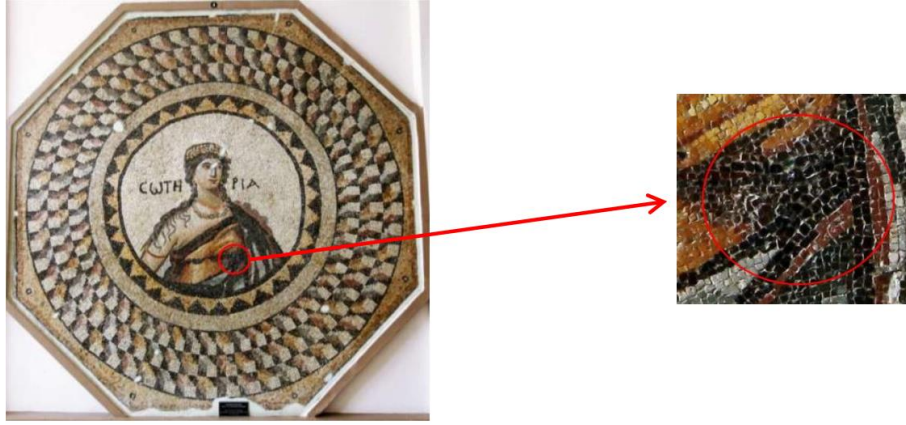

Resim 6.4. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.3.2.2. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme

Mozaiklerde derz yenileme uygulamaları çimento şerbeti ve çimentolu harçlar ile yapılmıştır. Müdahale türü Soteria mozaiginde yoğun olarak gözlemlenmektedir. Özellikle emblamadaki figürde görülen hatalı müdahalenin figürün kıyafetinin orta sağ tarafı en net şekilde gözlemlendiği alandır (Resim 6.5.).

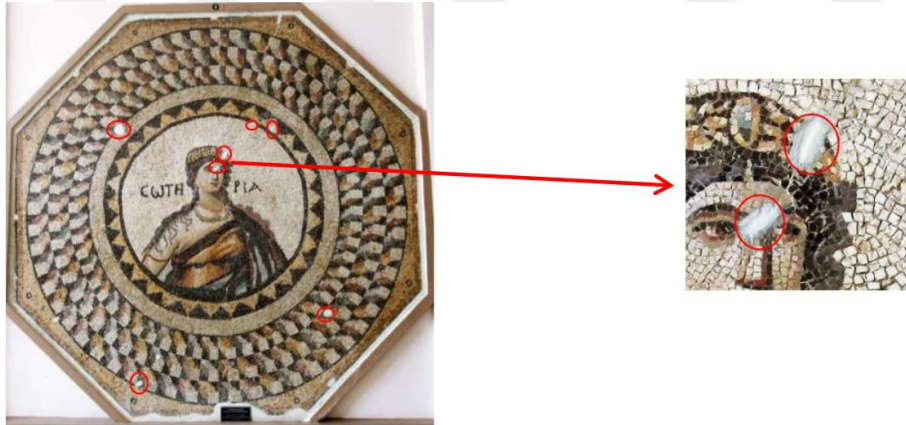

Resim 6.5. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.3.2.3. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama

Mozaikte mevcut çimento taşıyıcı üzerlerinde yine çimento katkılı harçlar ile tamamlamalar yapılmıştır. Estetik kaygı gözetilmiştir fakat uygulamada özensiz işçilik gözlenmektedir (Resim 6.6.).

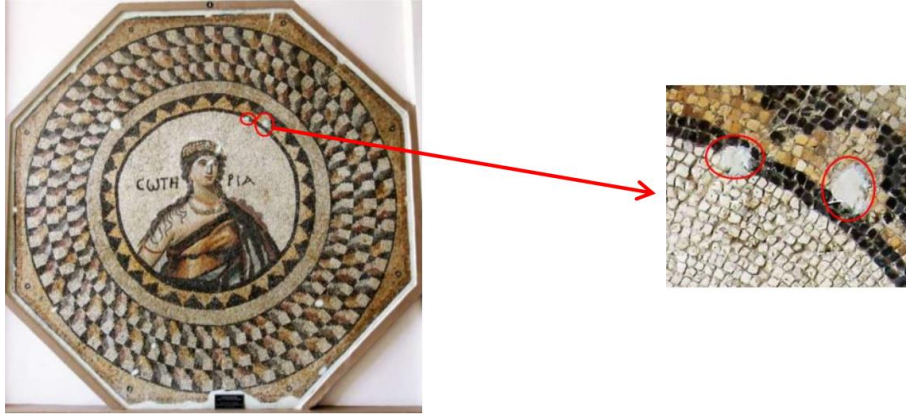

Resim 6.6. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.3.2.4. Çimento üzeri boyalı tamamlama

Soteria mozağinde çimento katkılı harçlar ile gerçekleştirilmiş olan tamamlamaların üzerlerinde beyaz renkli yağlı boya uygulamaları gözlenmektedir (Resim 6.7.).

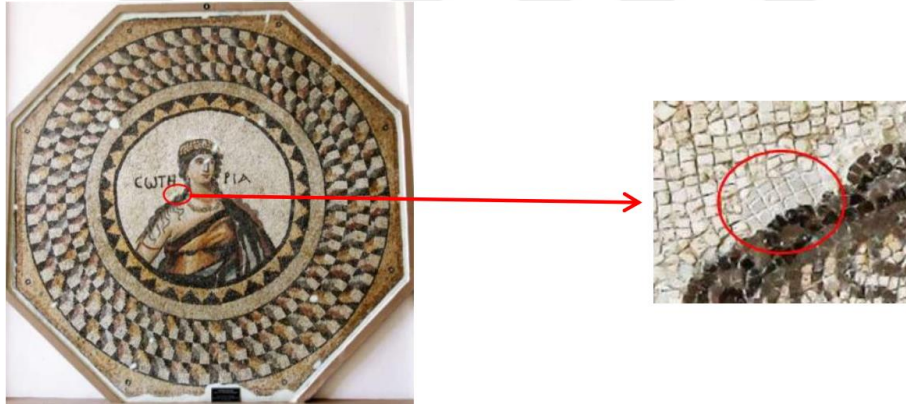

Resim 6.7. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.3.2.5. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri

Tamamlama uygulamalarından biri olan tessera kullanımı ile tamamlama uygulaması Soteria mozaiğinde figürün sol omuzunun üzerinde görülmektedir (Resim 6.8.).

Resim 6.8. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

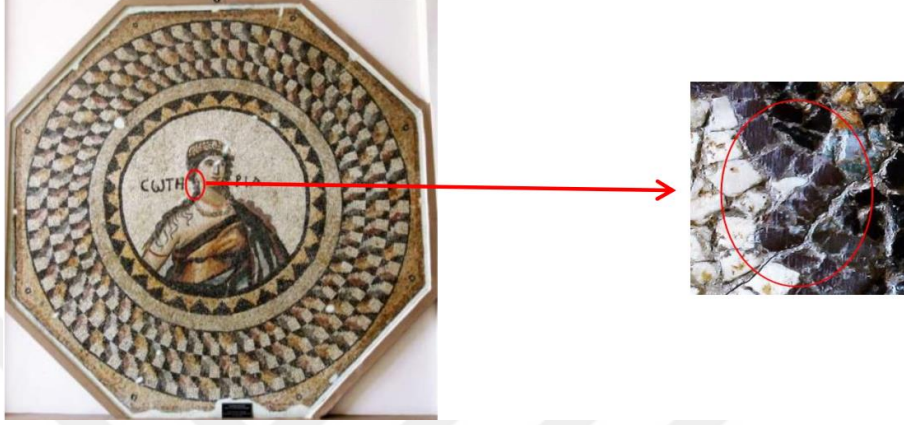
6.1.3.3. Yüzeysel Müdahaleler

6.1.3.3.1. Yüzeyin kimyasal yöntemlerle temizlenmesi

Soteria mozaiğinde tessellatumun kimyasal yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir.

6.1.3.3.2. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi

Soteria mozaiğinde tessellatumun mekanik yöntemlerle temizlenmesi Soteria figürünün solunda saç kısmındaki koyu kahverengi tesseralar üzerinde görülmektedir (Resim 6.9.).

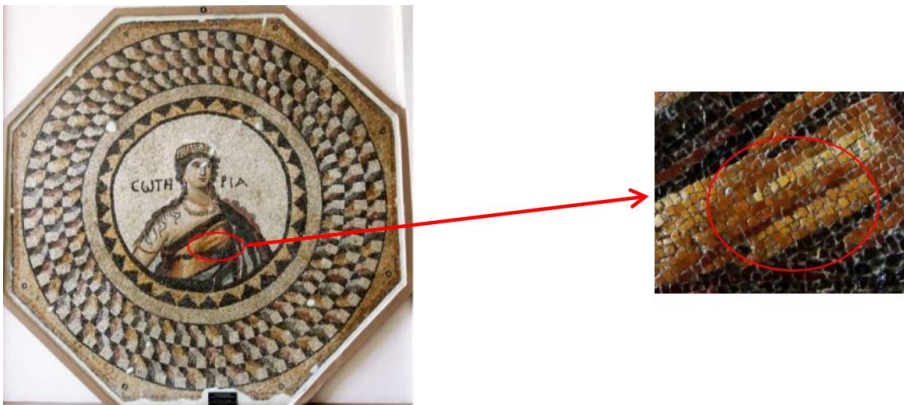

Resim 6.9. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.3.3.3. Yüzey koruyucu aplikasyonu

Yüzeysel koruyucu aplikasyonu, mozaiikte vernik uygulaması olarak görülmektedir. Vernik uygulaması tüm tessellatum yüzeyinde görülmektedir. Işığı aldığı yön ve şiddetle değişkenlik göstermesi nedeniyle en net gözlemlendiği yer emblemada bulunun figür ve özellik figürde bulunan koyu sarı tesseralardır (Resim 6.10.).

Resim 6.10. Yüzey koruyucu aplikasyonu uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.3.3.4. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması

Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması uygulaması hemen hemen tüm harçla onarım yapılan alanların kenarlarında görülmektedir. Bu hatalı müdahale türü emblemada bulunan figürün iki gözü arası burnunun üzerinde, figürün tacının sağ tarafında, krem rengi tesseradan oluşan dairenin sol üst tarafında, krem ve siyah tesseradan oluşan iki renkli dairenin sağında, çok rengi dairenin sağ altında ve sekizgen kenarın sol yanı ve üst kenarı hariç tüm kenarlarda görülmektedir (Resim 6.11.).

Resim 6.11. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.3.3.5. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç

Bu mozaikte lacuna tamamlama alanlarında yüzeye taşan harç uygulamaları gözlemlenmemektedir. Ancak sekizgenin en alt kısmında kenarda bulunan lacuna tamamlamasında sağında kısmen de olsa gözlemlenebilmektedir (Resim 6.12.).

Resim 6.12. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.4. Müdahalelerin Bozulması

6.1.4.1. Onarım Harçları

6.1.4.1.1. Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler

Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler sekizgen yapının üst kenarında ve sol alt kenarda görülmektedir (Resim 6.13.).

Resim 6.13. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı

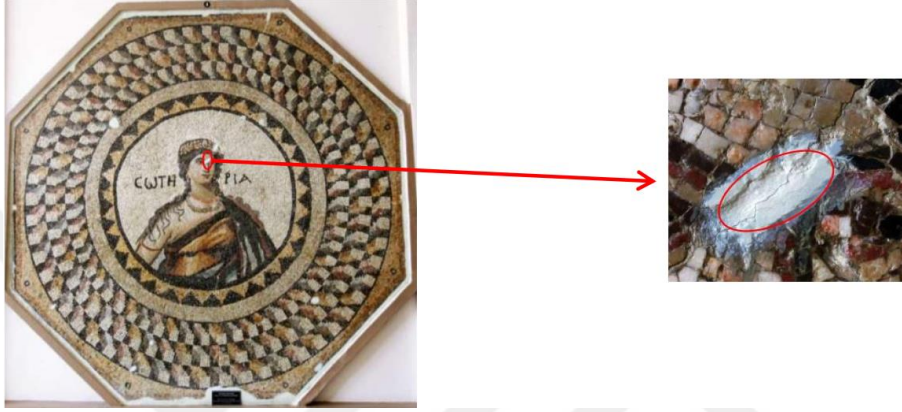
Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.4.1.2. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Bu mozaikte onarım harçları uygulamalarında yüzey ve boya dökülmeleri görülmemektedir.

6.1.4.1.3. Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar

Onarım harçlarında çatlak ve kırık oluşumu emblemanda bulunan figürün iki gözü arasında burnu üzerinde bulunan tamamlama alanında görülmektedir. Bu çatlamanın nedeni ise oradan geçen kırık ve çatlak oluşumudur. Aynı zamanda mozaiği çevreleyen tüm alanda bordür harçları çatlamış ve kırılmıştır (Resim 6.14.).

Resim 6.14. Onarım harçlarında çatlak-kırıklar ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.4.1.4. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları

Bu mozaikte onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları uygulamalarında tessellatumla birleşen kenarların tümündeki harç uygulamaları çatlayarak kenardan ayrılmış durumdadır (Resim 6.15).

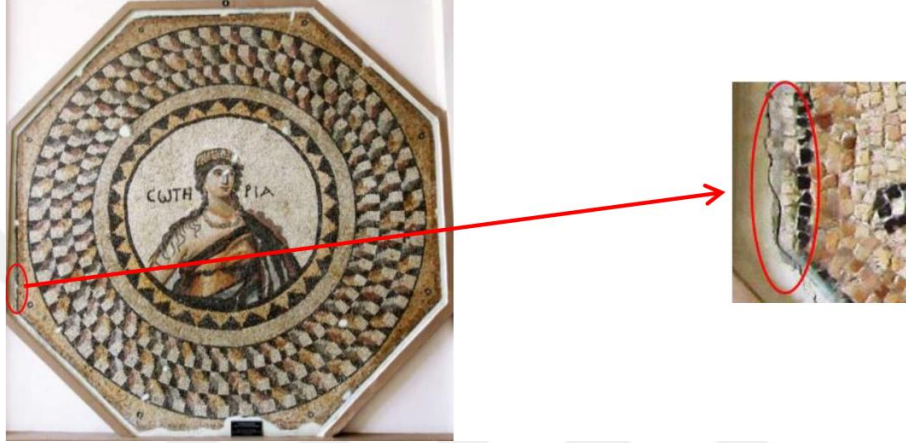
Resim 6.15. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.4.2. Taşıyıcı Panel

6.1.4.2.1. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması

Bu mozaikte tesseraların taşıyıcıdan ayrılması durumu mozağin sol kenarın alt kısmında görülmektedir (Resim 6.16.).

Resim 6.16. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.4.2.2. Taşıyıcı panelde çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte taşıyıcı panelde çatlak ve kırık görülmemektedir.

6.1.4.2.3. Taşıyıcı panelde metal destek sorunları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde metal destek kullanımı uygulama türü bu mozaikte görülmemekle birlikte, çimento harcın içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.

6.1.4.2.4. Taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları görülmemektedir ancak bazı kırık ve çatlak oluşumlarının nedeni bu olabilir

6.1.4. Soteria Mozaïği Parçalar

6.1.4.1. Geometrik motifli parça 1

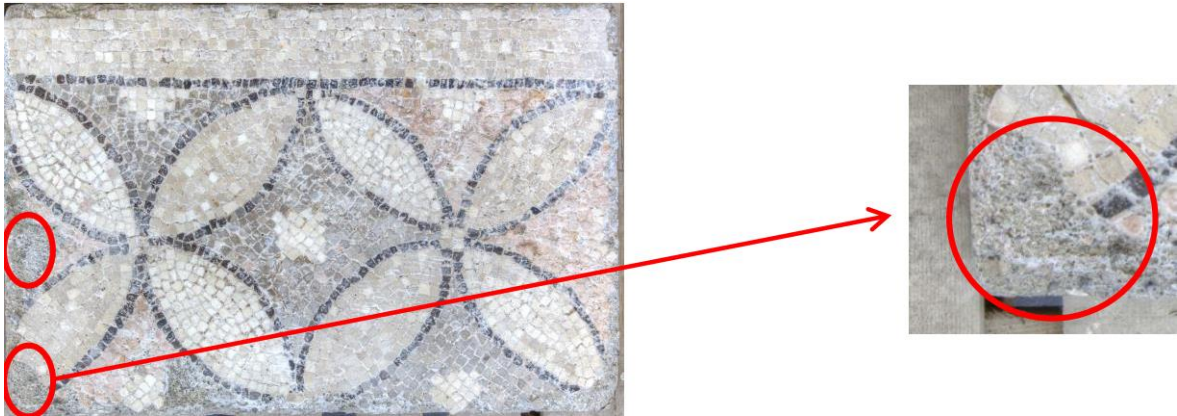
Mozaik parçası müze bahçesinde açık alanda sergilenmektedir. Envanter numarası verilmemiştir (Resim 6.17.).

Resim 6.17. Geometrik motifli parça 1

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Mozaik parçası çimento katkılı harç içerisine yerleştirilmiştir. Özellikle parça kenarlarında çimento katkılı harçlar gözlenmektedir (Resim 6.18.).

Resim 6.18. Çimento katkılı harç kullanımını ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.4.2. Geometrik motifli parça 2

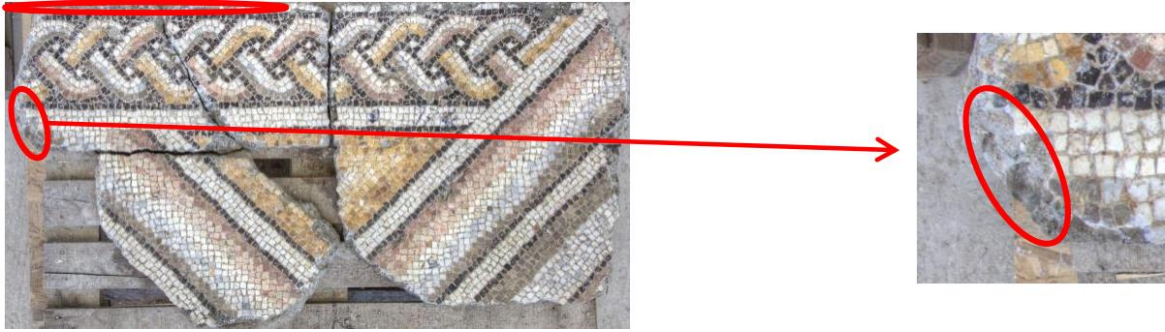
Mozaik parçası müze bahçesinde açık alanda sergilenmektedir. Envanter numarası olarak üzerinde 174 yazmaktadır (Resim 6.19.).

Resim 6.19. Geometrik motifli parça 2

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

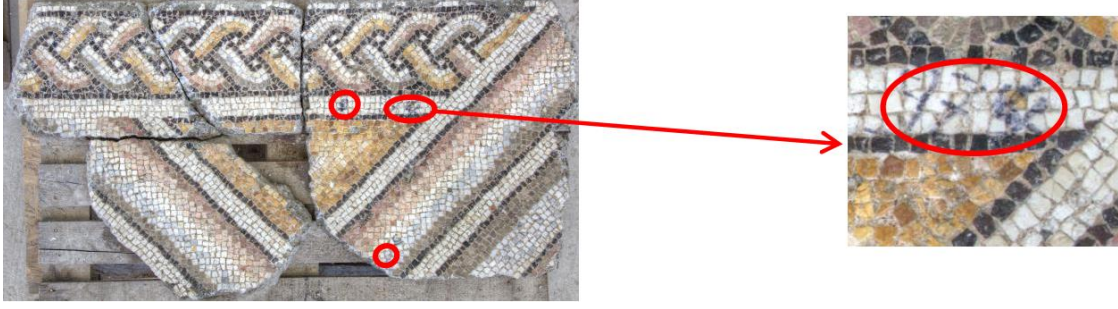
Mozaik parçası çimento katkılı harç içerisine yerleştirilmiştir. Özellikle parça kenarlarında çimento katkılı harçlar gözlenmektedir (Resim 6.20.).

Resim 6.20. Çimento katkılı harç kullanımını ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Mozaik parçası üzerinde siyah kalemle yazılmış numara ve işaretler görülmektedir (Resim 6.21.).

Resim 6.21. Mozaik üzerindeki siyah kalem izlerini ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.4.3. Geometrik motifli parça 3

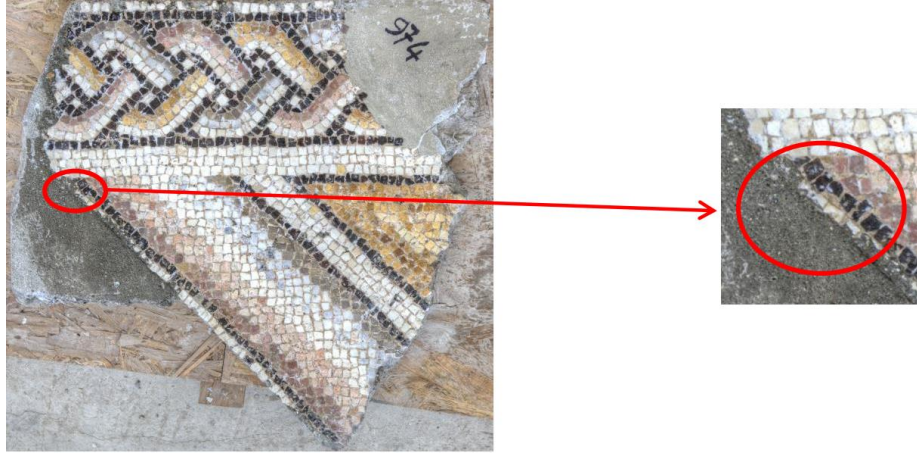
Mozaik parçası müze bahçesinde açık alanda sergilenmektedir. Envanter numarası olarak tamamlanmış alan üzerinde 974 yazmaktadır (Resim 6.22.).

Resim 6.22. Geometrik motifli parça 3

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

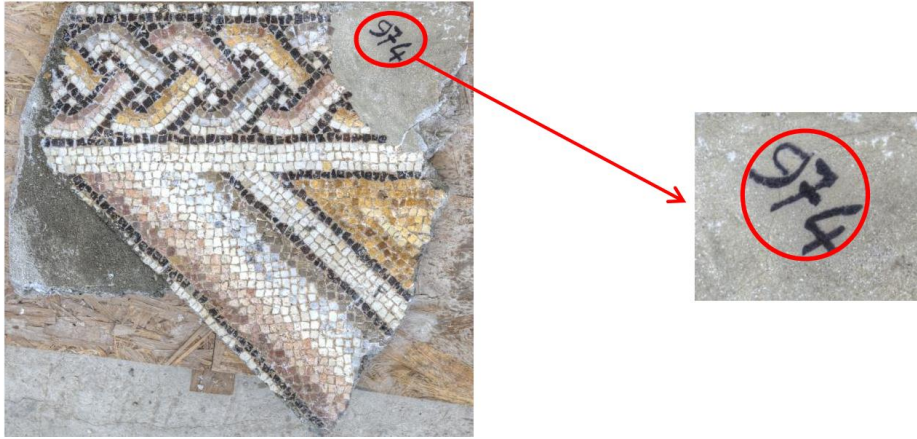
Mozaik parçası çimento katkılı harç içerisine yerleştirilmiştir. Özellikle parça kenarlarında çimento katkılı harçlar gözlenmektedir (Resim 6.23.).

Resim 6.23. Çimento katkılı harç kullanımını ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Mozaik parçasında çimento katkılı harç ile tamamlanmış alanda siyah kalemle yazılmış bir envanter numarası görülmektedir (Resim 6.24.)

Resim 6.24. Harçlı alanda yazan envanter numarasını ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

7.1.4.4. Geometrik motifli parça 4

Mozaik parçası müze bahçesinde açık alanda sergilenmektedir. Envanter numarası verilmemiştir (Resim 6.25.).

Resim 6.25. Geometrik motifli parça 4

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Mozaik parçası çimento katkılı harç içerisine yerleştirilmiştir. Özellikle parça kenarlarında çimento katkılı harçlar gözlenmektedir (Resim 6.26.).

Resim 6.26. Çimento katkılı harç kullanımını ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Mozaik parçaları birleştirilirken ve harç içine yerleştirme esnasında kullanılan metal bir file gözlemlenmektedir (Resim 6.27.).

Resim 6.27. Harç içinde bulunan metal fileyi ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.4.5. Geometrik motifli parça 5

Mozaik parçası müze bahçesinde açık alanda sergilenmektedir. Envanter numarası verilmemiştir (Resim 6.28.).

Resim 6.28. Geometrik motifli parça

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Mozaik parçası çimento katkılı harç içerisine yerleştirilmiştir. Özellikle parça kenarlarında çimento katkılı harçlar gözlenmektedir (Resim 6.29.).

Resim 6.29. Çimento katkılı harç kullanımını ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Mozaik parçalarını harcın içine yerleştirilmesi ve parçaların birleştirilmesi amacıyla metal kenetler kullanılmıştır (Resim 6.30.).

Resim 6.30. Onarımlarda metal kenet kullanımını ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.1.4.6. Geometrik motifli parça 6

Mozaik parçası müze bahçesinde açık alanda sergilenmektedir. Envanter numarası verilmemiştir (Resim 6.31.).

Resim 6.31. Geometrik motifli parça 6

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Mozaik parçası çimento katkılı harç içerisine yerleştirilmiştir. Özellikle parça kenarlarında çimento katkılı harçlar gözlenmektedir (Resim 6.32.).

Resim 6.32. Çimento katkılı harç kullanımını ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Mozaik parçalarının birbirleriyle birleştirilmesi amacıyla metal kenetler kullanılmıştır (Resim 6.33.).

Resim 6.33. Onarımlarda metal kenet kullanımını ifade eden görsel

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2. Khresis Mozaigi

Katalog	: 2
Müze Envanter	: 872a
Fotoğraf No	: 6.34.- 6.47.

6.2.1. Mozaik Özellikleri:

Geldiği Yer	: Antakya ili, Defne ilçesi, Harbiye Mahallesi
Teknik	: Çok renkli geometrik ve figüratif opus tessellatum
Dekorasyon	: Mozaikte Apollon rahibi kızı Khresis'in Truva'yı kuşatmakta olan Kral Agamemnon'un kölesi olduğu ve Khresis'in özgürlüğe kavuşmak için fidiye olarak iki şehri Kral Agamemnon'a sunduğu mitolojik sahne resmedilmiştir (Hatay Valiliği,2011,11).

Mozaik dikdörtgen yapıdadır. En dışta iki renkli siyah ve sarı renkli tesseredan oluşan geometrik desen bulunmaktadır. Tek renk beyaz tessera bordür içine kırmızı üzerine beyaz geometrik desen ve sonrasında yine tek renk beyaz bir bordür bulunur. Koyu gri renkte olan iki sıra bordürden sonra gri ve krem rengi tesseredan oluşan zemin üzerinde figüratif desenler görülmektedir. Sahne resmedilirken çok renkli tessera dizilimi kullanılmıştır (Resim 6.34.).

Resim 6.34. Khresis Mozaigi

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Malzeme : Mozaik dekorasyonu taş malzemeden oluşan tessera ile yapılmıştır. Mozaik bezemesi düzgün kesilmiş tesseralar ile oluşturulmuştur. Geometrik alanlarda kullanılan tesseralar figüratif alanlarda kullanılan tesseralara göre daha büyük boyutludur.

Tessera renkleri; beyaz ve tonları, gri ve tonları, sarı ve tonları, kırmızı, krem ve tonları, kahverengi ve tonları, siyah, koyu yeşil olarak görülmüştür. Mozaik genelinde gri ve tonlarından oluşan tessera yoğunluğu mevcuttur ve onu sarı renkten oluşan tesseralar takip etmektedir. Derz ve orijinal harç tonu krem rengi olarak görülmüştür.

6.2.2. Onarımların Tarihçesi:

Süreç : Mozaikler kazı sonrası betonarme yeni taşıyıcıya aktarılarak sergiye alınmıştır. Bu ilk müdahale dışında onarım sırasında, daha çok sergi ortamında olmak üzere farklı müdahalelere de maruz kalmıştır.

Kaldırma Tekniği : Tek parça halinde

Yeni Taşıyıcı : Mozaikler çimentolu harçtan oluşan taşıyıcı yüzey üzerine yerleştirilmiştir.

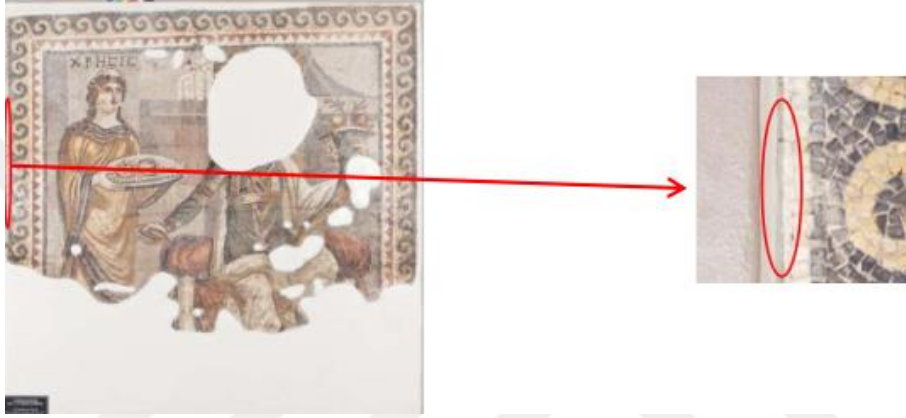
Sergileme : Duvarda. Tek parçalı sergileme

6.2.3. Onarım ve Diğer Müdahaleler

6.2.3.1. Kaldırma ve yeni taşıyıcıya aktarma uygulamaları

6.2.3.1.1. Betonarme taşıyıcıya aktarma

Khresis mozaïği betonarme taşıyıcıya aktarılmıştır. Mozaïğin taşıyıcısının çimento katkılı olduğu görölmektedir (Resim 6.35.).

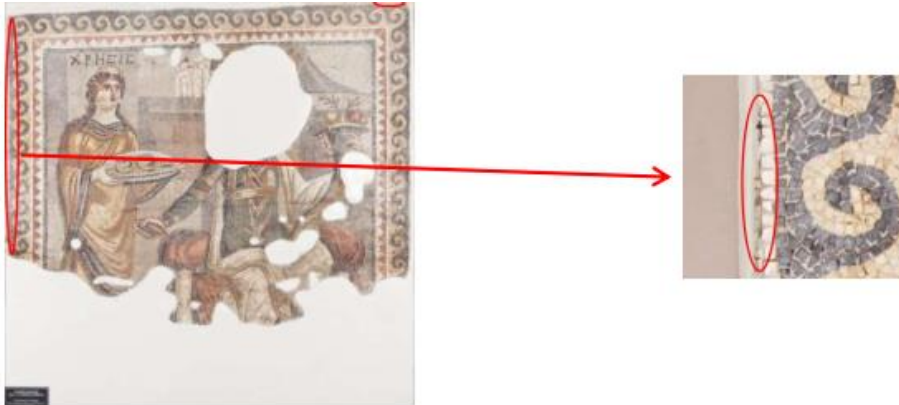

Resim 6.35. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.3.1.2. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarmada ek yeri sorunları taşıyıcının tessellatumla birleşen kenarlarının sol kenar boyunca ve üst kenarın sağında harç uygulamaları çatlayarak kenardan ayrılmış durumda olduğu görölmektedir (Resim 6.36.).

Resim 6.36. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

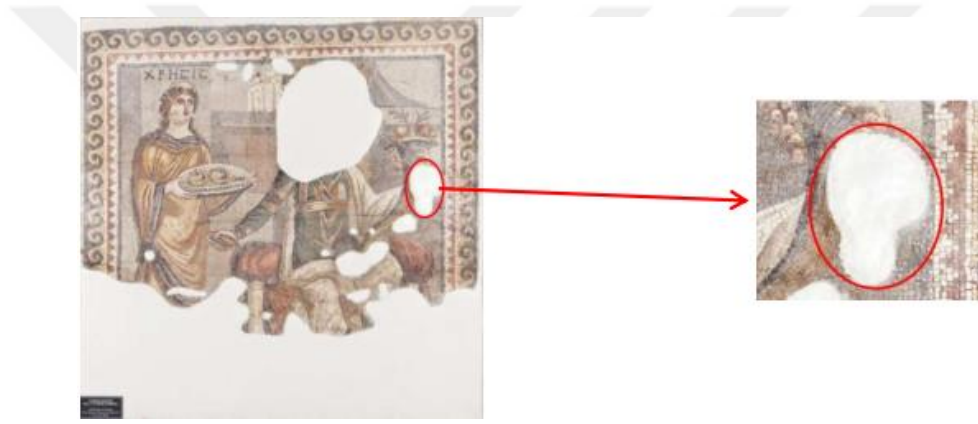
6.2.3.1.3 Metal destek sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarma sırasında metal destek kullanıldığı düşünülmektedir ancak metal desteklerin yarattığı bir sorun gözlenmemektedir.

6.2.3.2. Harç ve dolgu uygulamaları

6.2.3.2.1. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular

Mozaikteki tüm lacuna tamamlama uygulamaları ve dolgular çimento katkılı harçlar ile yapılmıştır (Resim 6.37.).

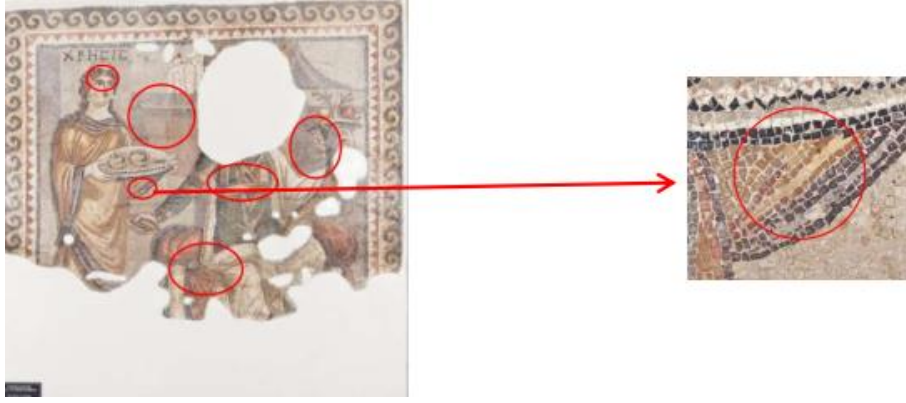

Resim 6.37. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.3.2.2. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme

Mozaiklerde derz yenileme uygulamaları çimento şerbeti ve çimentolu harçlar ile yapılmıştır. Bu müdahale türü Khresis figürünün saçının solundan figürün burnuna doğru, Khresis figürünün elindeki sunumun altında, Kral Agamenon figürünün başının kapsayan lacunanın sağında, solunda ve altında, tessellatumun alt kısmının ortasında net şekilde gözlemlenmektedir (Resim 6.38.).

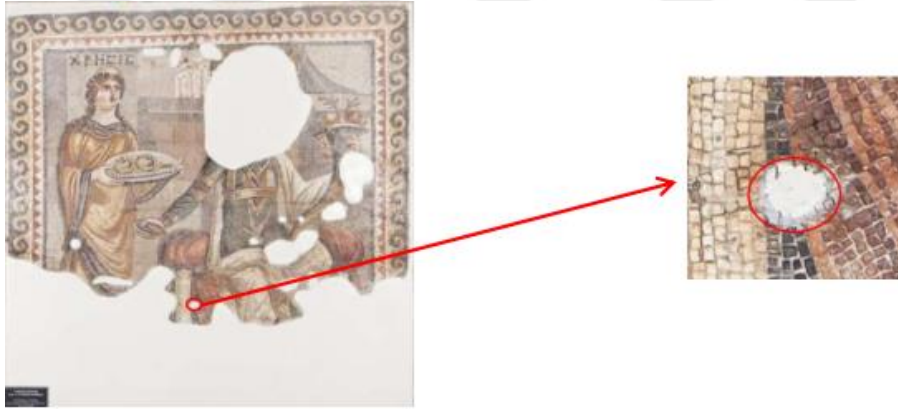

Resim 6.38. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.3.2.3. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama

Mozaikte mevcut çimento taşıyıcı üzerlerinde yine çimento katkılı harçlar ile tamamlamalar yapılmıştır. Estetik kaygı gözetilmiştir fakat uygulamada özensiz işçilik gözlenmektedir (Resim 6.39.).

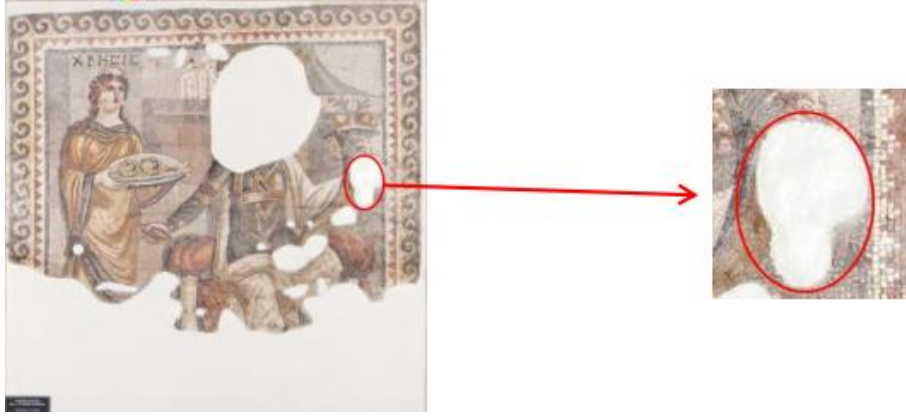

Resim 6.39. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.3.2.4. Çimento üzeri boyalı tamamlama

Khresis mozaiğinde çimento katkılı harçlar ile gerçekleştirilmiş olan tamamlamaların üzerlerinde beyaz renkli yağlı boya uygulamaları gözlenmektedir (Resim 6.40.).

Resim 6.40. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşiv

6.2.3.2.5. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri

Tamamlama uygulamalarından biri olan tessera kullanımı ile tamamlama uygulaması Khresis mozaiğinde görülmemektedir.

6.2.3.3. Yüzeysel Müdahaleler

6.2.3.3.1. Yüzeyin kimyasal yöntemlerle temizlenmesi

Khresis mozaiğinde tessellatumun kimyasal yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir.

6.2.3.3.2. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi

Khresis mozaiğinde tessellatumun mekanik yöntemlerle temizlenmesi uygulamasına en dışta bulunan siyah ve sarı tesseralardan oluşan geometrik motifli alanda sol yan kenarındaki ve üst kenarın solundaki siyah tesseralarda rastlanmaktadır (Resim 6.41.).

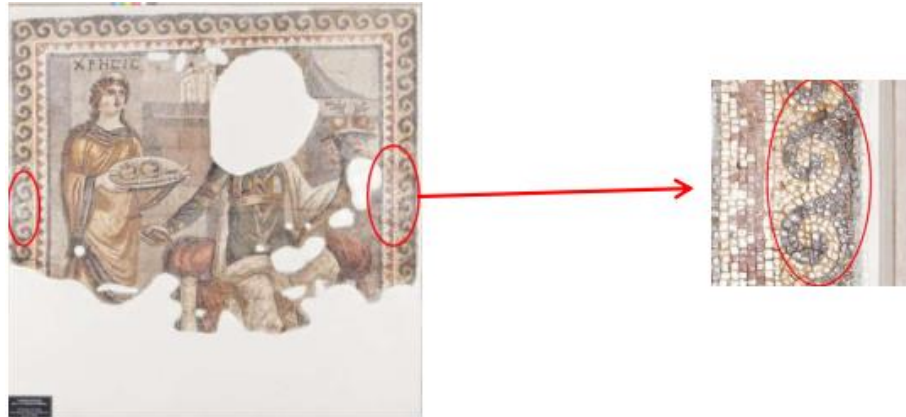

Resim 6.41. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.3.3.3. Yüzey Koruyucu aplikasyonu

Yüzeysel koruyucu aplikasyonu, mozaikte vernik uygulaması olarak görülmektedir. Vernik uygulaması tüm tessellatum yüzeyinde görülmektedir. Işığı aldığı yön ve şiddetle değişkenlik göstermesi nedeniyle en net gözlemlendiği alanlar en dışta bulunan geometrik motifin sol alt tarafında ve sağ kenarın ortasından başlayıp lacunaya kadar devam eden alandır (Resim 6.42.).

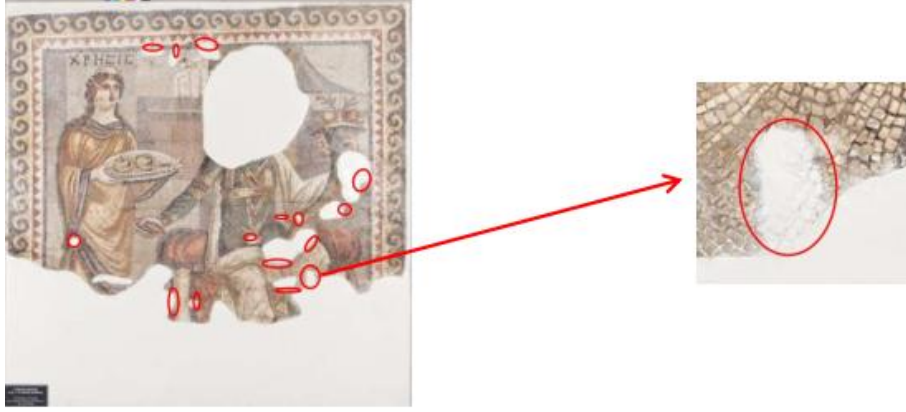

Resim 6.42. Yüzey koruyucu aplikasyonu uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.3.3.4. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması

Lacuna tamamlama uygulamalarının yüzeyleri beyaz yağlı boya ile boyanırken Kral Agamenon figüründe bulunan lacuna dışında tüm lacuna alanlarının kenarlarında tessellatuma boyaların taşırıldığı görülmektedir (Resim 6.43.).

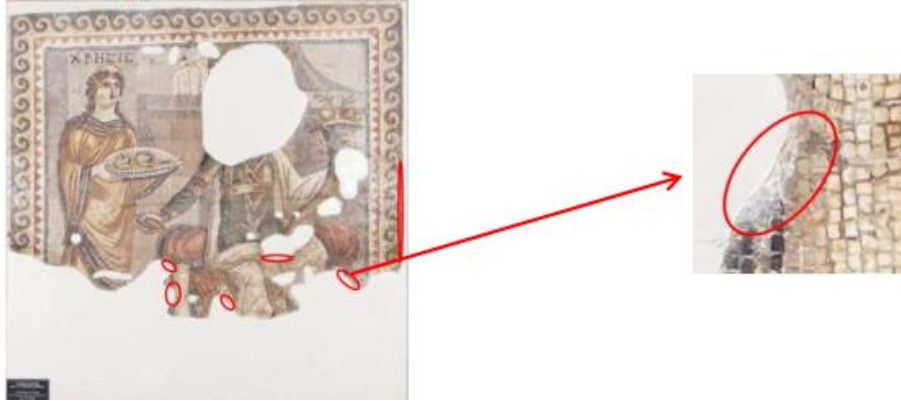

Resim 6.43. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.3.3.5. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç

Lacuna tamamlama ve bordür onarımı uygulamalarında yüzeye çimento katkılı harcın taşması durumu kısmen tüm lacuna kenarlarında görülmektedir. Ancak genel olarak büyük lacuna alanlarının kenarlarında bu durum daha fazla gözlenebilmektedir. Mozağin alt tarafında bulunan büyük lacuna alanının kenarlarında ve mozaği çevreleyen bordür onarımı uygulamasında lacuna yüzeyine taşan harç uygulaması daha fazla görülmektedir (Resim 6.44.).

Resim 6.44. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.4. Müdahalelerin Bozulması

6.2.4.1. Onarım Harçları

6.2.4.1.1. Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler

Bu mozaikte onarım harçları uygulamalarında kayıp ve eksilmeler görülmemektedir.

6.2.4.1.2. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Bu mozaikte onarım harçları uygulamalarında yüzey ve boya dökülmeleri görülmemektedir.

6.2.4.1.3. Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte onarım harçlarında çatlak ve kırık sağ kenarda yapılan bordür onarımı uygulaması boyunca görülmektedir. Çatlak sağ kenarın üstünde başlayarak aşağıya doğru ilerlemekte ve mozaikğin altındaki büyük lacuna alanına doğru gelmektedir (Resim 6.45.).

Resim 6.45. Onarım harçlarında çatlak-kırıklar ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.4.1.4. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları

Bu mozaikte onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları mozaikğin üst kenarının sağında görülmektedir (Resim 6.46.).

Resim 6.46. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.4.2. Taşıyıcı Panel

6.2.4.2.1. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması

Bu mozaikte tesseraların taşıyıcıdan ayrılması durumu mozağin sol kenarı boyunca lacuna alanına kadar görülmektedir (Resim 6.47.).

Resim 6.47. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.2.4.2.2. Taşıyıcı panelde çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte taşıyıcı panelde çatlak ve kırık görülmemektedir.

6.2.4.2.3. Taşıyıcı panelde metal destek sorunları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde metal destek kullanımı uygulama türü bu mozaikte görülmemekle birlikte, çimento harcın içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.

6.2.4.2.4. Taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları görülmemektedir ancak bazı kırık ve çatlak oluşumlarının nedeni bu olabilir.

6.3. Büfe Mozaïi

Katalog	: 3
Müze Envanter	: 937
Fotoğraf No	: 6.48.- 6.61.

6.3.1. Mozaik Özellikleri:

Geldiği Yer	: Antakya ili, Defne İlçesi, Harbiye Mahallesi
Teknik	: Çok renkli geometrik ve figüratif opus tessellatum
Dekorasyon	: Mitolojiye göre, Zeus bir gün çok güzel bir delikanlı ile karşılaştı ve cazibesine kapılmaktan kendini alıkoyamadı. Ganymedes adlı delikanlıyı sonsuza dek yanında tutmak için beraberinde Olympos'a götürmeye karar verdi. Ganymedes İda dağlarının yamaçlarında sürüsünü otlatırken Zeus bir kartal şekline girerek Olympos'tan aşağı indi ve Ganymedes'i omuzlarından yakalayarak tanrılar dağına götürdü (Hatay Valiliği,2011:12).

Eser yarı daire ve dikdörtgen olmak üzere iki kısımdan meydana gelmiştir. Mozaik dekorasyonu oluşturulurken en dışa krem rengi bir bordür yapılmıştır. İçinde daha ince siyah bir bordür, onun içinde turuncu bir zemin üzerinde geometrik bir dekorasyon görülmektedir. Geometrik dekorasyondan sonra yine siyah bir bordür vardır. Arkasından krem rengi bir bordür ve onu takip eden kırmızı bir bordür daha sonra siyah bir bordür daha bulunmaktadır. Bunların içinde krem üzerine kırmızı tessera ile yapılmış bir geometrik süsleme bulunur. İçinde krem rengi bir süsleme ve sonrasında kırmızı zemin üzerine stilize bitkisel motifler görülmektedir. Sonrasında yine krem rengi bir bordür ve arkasından yine krem rengi zemin üzerine kırmızı tessera ile yapılmış bir geometrik süsleme bulunmaktadır. Sonrasında siyah bir bordür bulunur. Üstteki dikdörtgen bölümde tüm bunlardan sonra kahverengi bir bordürün içinde turuncu zemin üzerine figüratif süslemeler bulunmaktadır. Alt taraftaki yarım daire kısımda ise siyah bordür sonrası gri renkte bir bordür içinde çeşitli süslemeler ve en orada sırayla krem, kırmızı ve siyah dairelerden sonra en ortada bir kartala su içiren Ganymedes figürü bulunmaktadır (Resim 6.48.).

Resim 6.48. Büfe mozaïği

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Malzeme : Mozaik dekorasyonu taş malzemedен oluşan tessera ile yapılmıştır. Mozaik bezemesi düzgün kesilmiş tesseralar ile oluşturulmuştur. Geometrik alanlarda kullanılan tesseralar figüratif alanlarda kullanılan tesseralara göre daha büyük boyutludur.

Tessera renkleri; yeşil ve tonları, beyaz ve tonları, siyah ve tonları, sarı ve tonları, kırmızı ve tonları, lacivert olarak görülmüştür. Mozaik genelinde turuncu tessera yoğundur ve onu siyah ve tonlarından oluşan renklerdeki tesseralar takip etmektedir. Derz ve orijinal harç tonu krem rengi olarak görülmüştür.

6.3.2. Onarımların Tarihçesi:

Süreç : Mozaikler kazı sonrası betonarme yeni taşıyıcıya aktarılarak sergiye alınmıştır. Bu ilk müdahale dışında onarım sırasında, daha çok sergi ortamında olmak üzere farklı müdahalelere de maruz kalmıştır.

Kaldırma Tekniği : Parçalara ayrılarak

Yeni Taşıyıcı : Mozaikler çimentolu harçtan oluşan taşıyıcı yüzey üzerine yerleştirilmiştir.

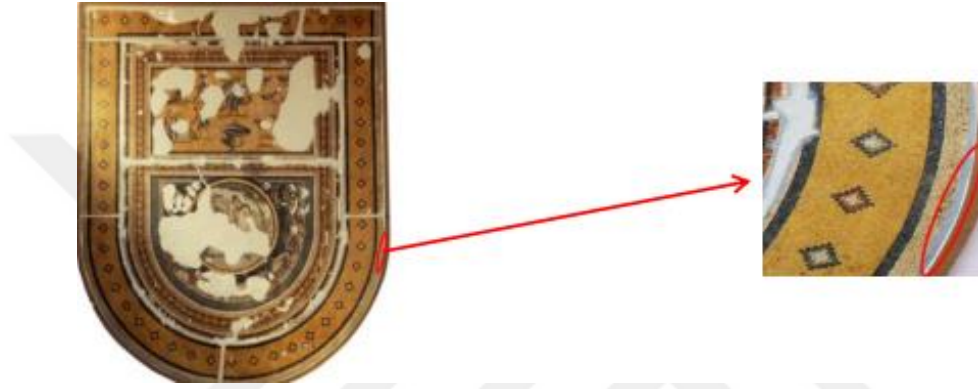
Sergileme : Duvarda. Tek parçalı sergileme

6.3.3. Onarım ve Diğer Müdahaleler

6.3.3.1. Kaldırma ve yeni taşıyıcıya aktarma uygulamaları

6.3.3.1.1. Betonarme taşıyıcıya aktarma

Büfe mozaïği betonarme taşıyıcıya aktarılmıştır. Mozaïğin taşıyıcısının çimento katkılı olduğu görölmektedir (Resim 6.49.).

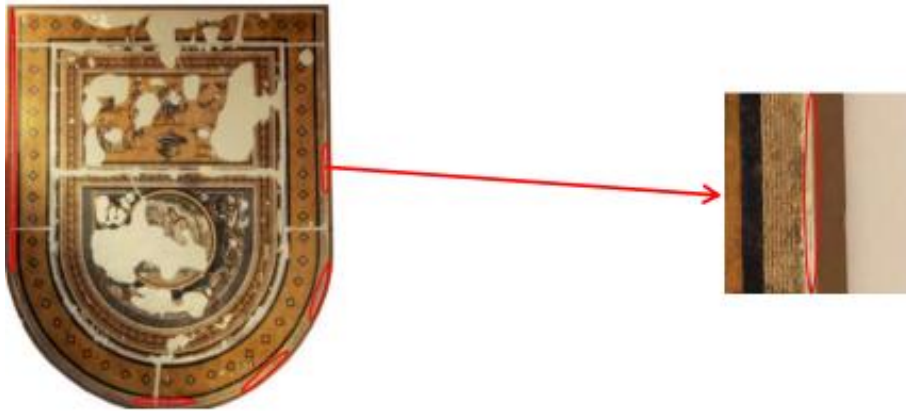

Resim 6.49. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.3.1.2. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarmada ek yeri sorunları taşıyıcının tessellatumla birleşen kenarlarında sol kenar boyunca, mozaïğin altında yarı dairenin kenarlarında ve sağ kenarın ortasında harç uygulamaları çatlayarak kenardan ayrılmış durumda olduğu görölmektedir (Resim 6.50.).

Resim 6.50. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

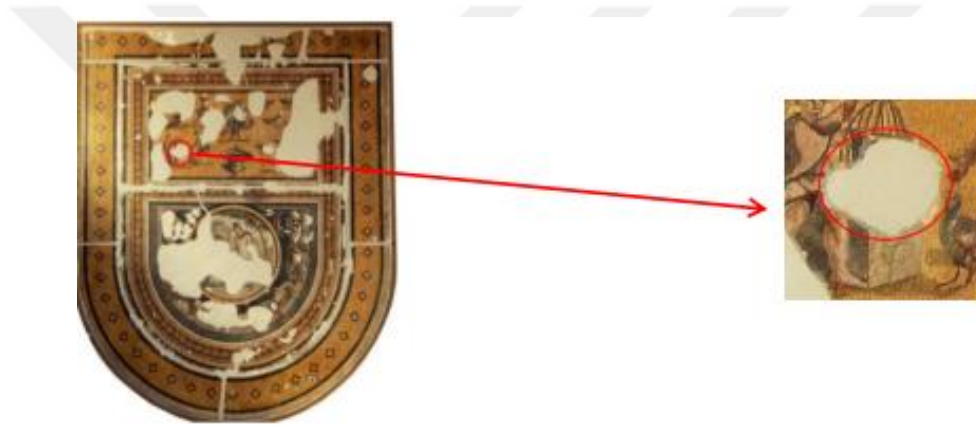
6.3.3.1.3. Metal destek sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarma sırasında metal destek kullanıldığı düşünülmektedir ancak metal desteklerin yarattığı bir sorun gözlenmemektedir.

6.3.3.2. Harç ve dolgu uygulamaları

6.3.3.2.1. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular

Mozaikteki tüm lacuna tamamlama uygulamaları ve dolgular çimento katkılı harçlar ile yapılmıştır (Resim 6.51.).

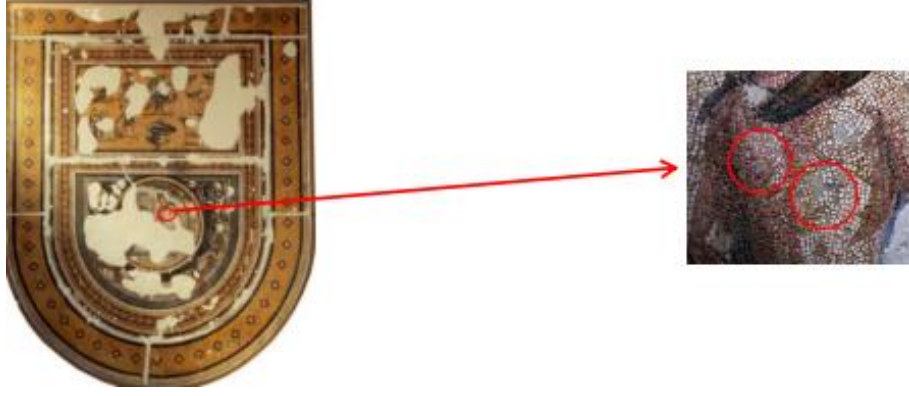

Resim 6.51. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.3.2.2. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme

Mozaiklerde derz yenileme uygulamaları çimento şerbeti ve çimentolu harçlar ile yapılmıştır. Uygulamanın en net gözlemlendiği alan yarı dairesel alanda bulunan Ganymedes figürünün gövdesidir (Resim 6.52.).

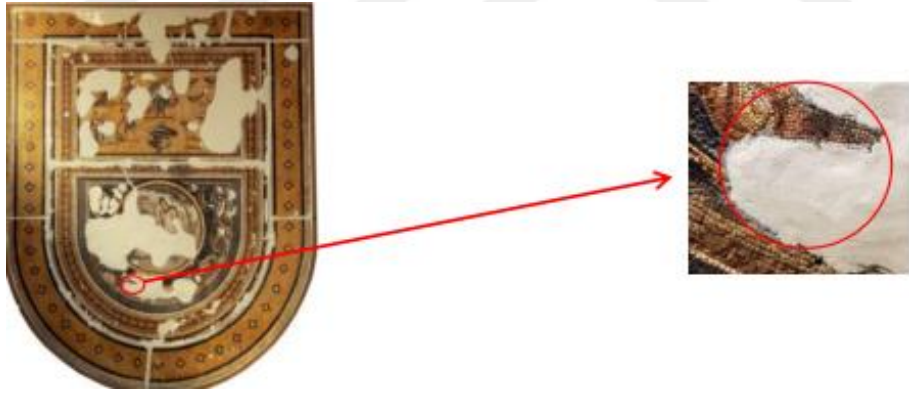

Resim 6.52. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.3.2.3. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama

Mozaikte mevcut çimento taşıyıcı üzerlerinde yine çimento katkılı harçlar ile tamamlamalar yapılmıştır. Estetik kaygı gözetilmiştir fakat uygulamada özensiz işçilik gözlenmektedir (Resim 6.53.).

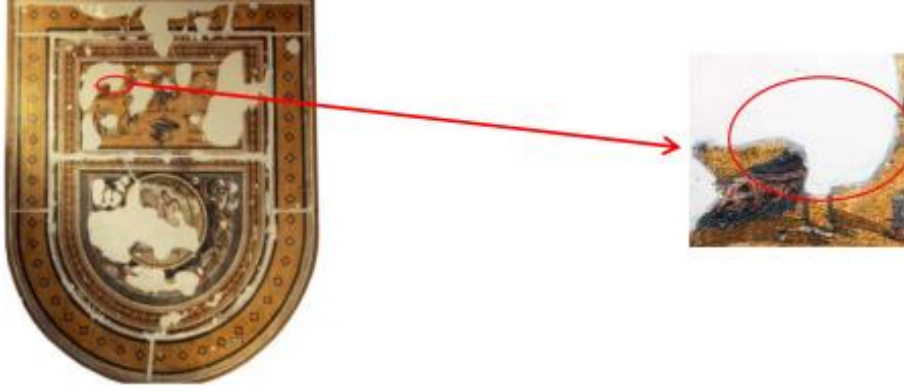

Resim 6.53. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.3.2.4. Çimento üzeri boyalı tamamlama

Büfe mozaiginde çimento katkılı harçlar ile gerçekleştirilmiş olan tüm tamamlama uygulamalarının üzerlerinde beyaz renkli yağlı boya uygulamaları gözlenmektedir (Resim 6.54.).

Resim 6.54. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.3.2.5. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri

Tamamlama uygulamalarından biri olan tessera kullanımı ile tamamlama uygulaması Büfe mozaikinde görülmemektedir.

6.3.3.3. Yüzeysel Müdahaleler

6.3.3.3.1. Yüzeyin kimyasal yöntemlerle temizlenmesi

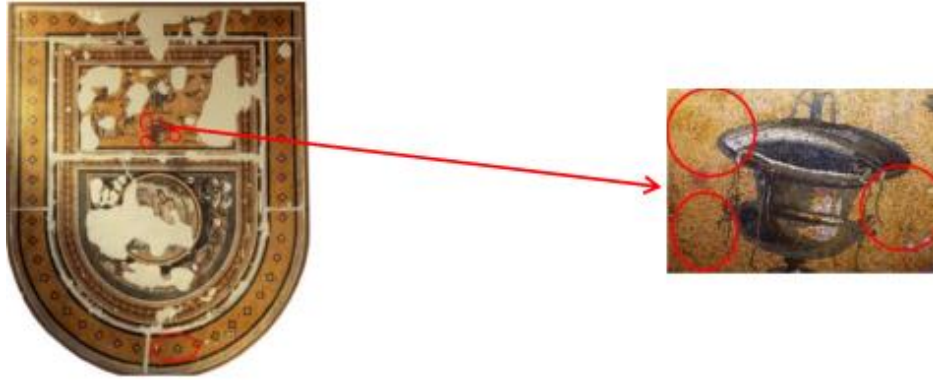
Büfe mozaikinde tessellatumun kimyasal yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir.

6.3.3.3.2. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi

Büfe mozaikinde tessellatumun mekanik yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir.

6.3.3.3.3. Yüzey Koruyucu aplikasyonu

Bu hatalı müdahale türü tüm yüzeyde mevcuttur ancak gerek mozaik ışığı aldığı yön ve yoğunluk gerekse verniğin uygulanma yoğunluğu ile dikdörtgen kısmın sol yarısında ve sol hizasındaki geometrik motifli alanda ve mozaik alt kısmındaki geometrik desenli alanda vernik uygulamasının daha yoğun ve katmanlar halinde uygulandığı görülmektedir (Resim 6.55.).

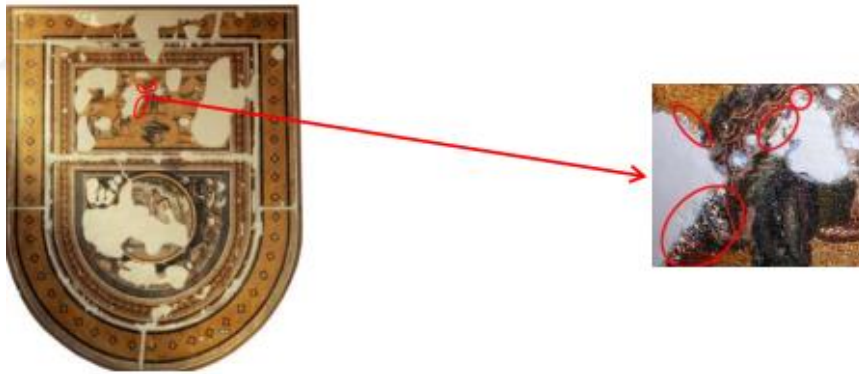

Resim 6.55. Yüzey koruyucu aplikasyonu uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.3.3.4. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması

Bu hatalı uygulama türü harç üzerine boya uygulamalarının çoğunun harç kenarlarında görülmektedir. Aynı zamanda boyaların taşırılması durumuyla birlikte derz harçlarının üzerine sızmış ve tessera aralarındaki derz harçlarının da boyanmasına neden olmuştur (Resim 6.56.).

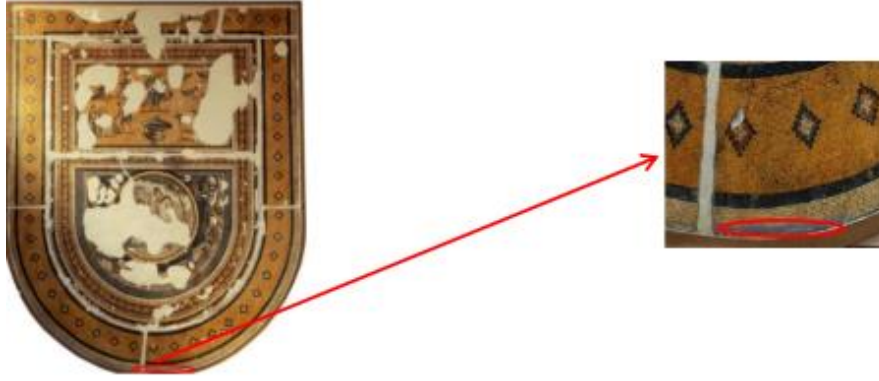

Resim 6.56. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.3.3.5. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç

Lacuna tamamlama ve bordür onarımı uygulamalarında yüzeye çimento katkılı harcın taşması durumu türü uygulama alanlarının tümünde görülmektedir. Mozağin üst tarafında lacuna tamamlama uygulamasıyla birlikte görülmektedir. Bozulmanın en net gözlemlendiği alan ise mozağin orta alt tarafıdır (Resim 6.57.).

Resim 6.57. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı

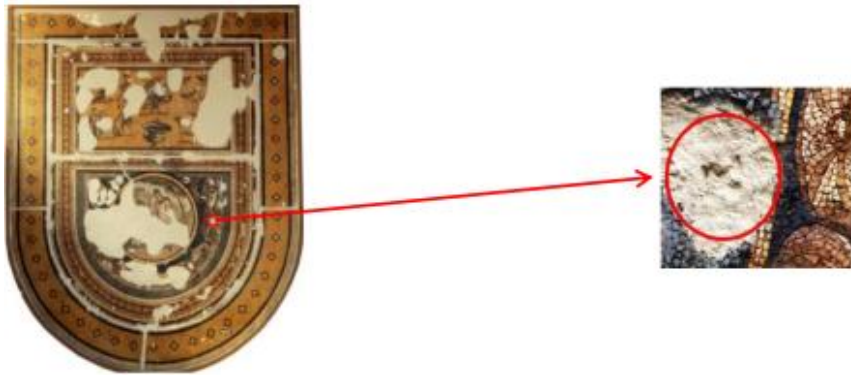
Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.4. Müdahalelerin Bozulması

6.3.4.1. Onarım Harçları

6.3.4.1.1. Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler

Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler yarı dairesel alanda en içteki gri tessera ile yapılmış bordürün yanındaki elips şeklindeki iki geometrik motifin solunda çok net bir şekilde gözlemlenmekte ve mozaiği çevreleyen tüm harç ile bordür onarımlarında görülmektedir (Resim 6.58.).

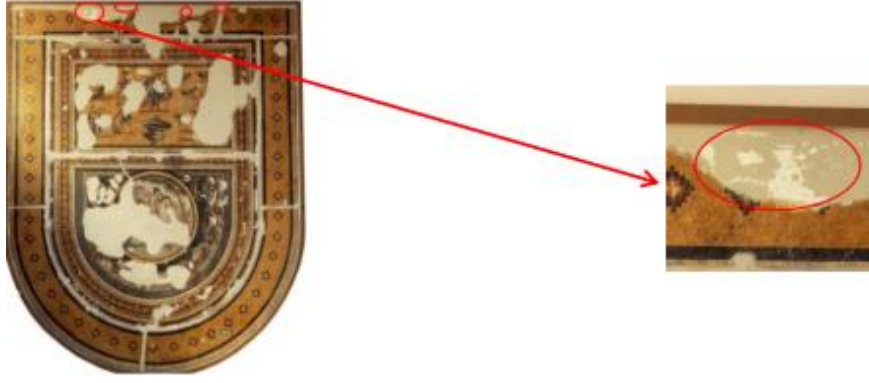

Resim 6.58. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.4.1.2. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri mozaiğin üst tarafında bordür harcıyla birlikte uzanan lacuna alanını üzerindeki alanda görülmektedir (Resim 6.59)

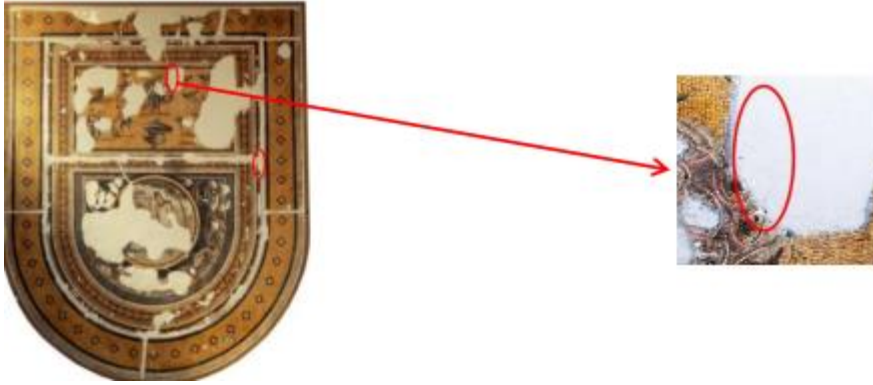

Resim 6.59.Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.4.1.3. Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar

Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar yarı dairesel alandaki kesim alanlarının sağında dikine inen ortadaki kesim alanında, dikdörtgen alanın sağ üst tarafında orta kısma yakın bulunan kuş figürünün kuyruk kısmındaki lacuna alanında görülmektedir (Resim 6.60.).

Resim 6.60. Onarım harçlarında çatlak-kırıklar ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.3.4.1.4. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılımları

Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılımlarındaki sorunlar dikdörtgen alan ile dairesel alanın ayrıldığı kesim yerinin hizasında mozaığın sol kenarında dikdörtgen alanın ortasına hizalı diğerinin biraz üzerinde ve mozaığın sağ kenarında dikdörtgen alanın ortasına hizalı görülmektedir (Resim 6.61.).

6.4. Kemgöz Mozaïi

Katalog	: 4
Müze Envanter	: 1024
Fotoğraf No	: 6.62.- 6.72.

6.4.1. Mozaik Özellikleri:

Geldiği Yer	: Antakya ili
Teknik	: Çok renkli geometrik ve figüratif opus tessellatum
Dekorasyon	:Mozaikte kemgöz vasıtasıyla batıl inanışlar ve büyü teması işlenmektedir. Kemgöz kırkayak, köpek, yılan, akrep ve panterin saldırısına uğramakta, kemgöze üçlü bir mızrak batırılmış ve kemgöz bir kuş tarafından gaganmaktadır. Kemgöz'ün sol tarafından bu saldırıya arkasını dönmüş, elinde tılsımlı değnek tutan ve sola doğru yürümekte olan bir erkek figürü bulunmaktadır. Mozağin üzerinde yazan 'KAICY' yazısının anlamı 'size de' demektir (Hatay Valiliği,2011:14).

Mozaik kare yapıdadır. En dışta iki sıra krem renkli tesseradan oluşan bordür içinde,üç sıra kırmızı tesseralı bordür sonrasında altı sıra krem renkli tesseralı bordür içinde krem ve lacivert tesseradan oluşan geometrik bir desen bordür vardır. Daha sonra yine iki sıra lacivert tesseradan oluşan bordür içinde beyaz renkli tesseradan oluşan zemin üzerine işlenmiş bir dekorasyon bulunmaktadır (Resim 6.62.).

Resim 6.62. Kemgöz mozaïği

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Malzeme : Mozaik dekorasyonu taş malzemeden oluşan tessera ile yapılmıştır. Mozaik bezemesi düzgün kesilmiş tesseralar ile oluşturulmuştur. Geometrik alanlarda kullanılan tesseralar ile figüratif alanda kullanılan tesseralar kısmen aynı boyuttadır.

Tessera renkleri; lacivert ve tonları, kırmızı ve tonları, krem ve tonları, beyaz olarak görülmüştür. Mozaik genelinde krem ve tonlarından oluşan tessera yoğunluğu mevcuttur ve lacivert renkten oluşan tesseralar takip etmektedir. Derz ve orijinal harç tonu krem rengi olarak görülmüştür.

6.4.2. Onarımların Tarihçesi:

Süreç : Mozaikler kazı sonrası betonarme yeni taşıyıcıya aktarılarak sergiye alınmıştır. Bu ilk müdahale dışında onarım sırasında, daha çok sergi ortamında olmak üzere farklı müdahalelere de maruz kalmıştır.

Kaldırma Tekniği : Tek parça halinde

Yeni Taşıyıcı : Mozaikler çimentolu harçtan oluşan taşıyıcı yüzey üzerine yerleştirilmiştir.

Sergileme : Duvarda. Tek parçalı sergileme

6.4.3. Onarım ve Diğer Müdahaleler

6.4.3.1. Kaldırma ve yeni taşıyıcıya aktarma uygulamaları

6.4.3.1.1. Betonarme taşıyıcıya aktarma

Kemgöz mozaïği betonarme taşıyıcıya aktarılmıştır. Mozaïğin taşıyıcısının çimento katkılı olduğu görölmektedir (Resim 6.63.).

Resim 6.63. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.4.3.1.2. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarmada ek yeri sorunları taşıyıcının tessellatumla birleşen kenarlarının tüm kenarlar boyunca harç uygulamalarında görölmektedir (Resim 6.64.).

Resim 6.64. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.4.3.1.3. Metal destek sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarma sırasında metal destek kullanıldığı düşünülmektedir ancak metal desteklerin yarattığı bir sorun gözlenmemektedir.

6.4.3.2. Harç ve dolgu uygulamaları

6.4.3.2.1. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular

Mozaikteki lacuna tamamlama uygulaması bulunmamaktadır.

6.4.3.2.2. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme

Kemgöz mozağında bordür onarımı sırasında üst taraftaki kırmızı bordür boyunca ve altta kırmızı bordürün ortasında taşan çimentolu harç derz aralarına dolmuştur (Resim 6.65.).

Resim 6.65. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.4.3.2.3. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama

Mozaikte estetik harçlı tamamlama uygulaması görülmemektedir.

6.4.3.2.4. Çimento üzeri boyalı tamamlama

Kemgöz mozağında çimento katkılı harçlar ile gerçekleştirilmiş olan lacuna tamamlamalar görülmediği için sadece bordür onarımları üzerinde boya uygulamaları vardır (Resim 6.66.).

Resim 6.66. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.4.3.2.5. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri

Tamamlama uygulamalarından biri olan tessera kullanımı ile tamamlama uygulaması Kemgöz mozağında görülmektedir.

6.4.3.3. Yüzeysel Müdahaleler

6.4.3.3.1. Yüzeyin kimyasal yöntemlerle temizlenmesi

Kemgöz mozağında tessellatumun kimyasal yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmektedir.

6.4.3.3.2. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi

Kemgöz mozağında tessellatumun mekanik yöntemlerle temizlenmesi uygulamasına dair izler bulunmamaktadır.

6.4.3.3.3. Yüzey Koruyucu aplikasyonu

Yüzeysel koruyucu aplikasyonu, mozaikte vernik uygulaması olarak görülmektedir. Vernik uygulaması tüm tessellatum yüzeyinde görülmektedir. Işığı aldığı yön ve şiddetle değişkenlik göstermesi nedeniyle en net gözlemlendiği alan Kemgöz figürünün sağ altında köpeğe yakın alandır (Resim 6.67.).

Resim 6.67. Yüzey koruyucu aplikasyonu uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.4.3.3.4. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması

Kemgöz mozaiğinde lacuna tamamlama uygulaması görülmediğinden dolayı lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması uygulaması da görülememektedir.

6.4.3.3.5. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç

Bordür onarımı uygulamalarında yüzeye çimento katkılı harcın taşması durumu kısmen tüm tesellatum kenarlarında görülmektedir. Özellikle sağ alt tarafta büyük kısmen daha belirgin ve büyük boyutludur (Resim 6.68.).

Resim 6.68. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.4.4. Müdahalelerin Bozulması

6.4.4.1. Onarım Harçları

6.4.4.1.1. Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler

Bu mozaikte onarım harçları uygulamalarında kayıp ve eksilmeler görülmemektedir.

6.4.4.1.2. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Bu mozaikte bordür onarım harçları beyaz yağlı boya ile boyanmış ancak sağ üst kısımda boya görülmemektedir (Resim 6.69.).

Resim 6.69. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.4.4.1.3. Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte onarım harçlarında çatlak ve kırık üst kenarda yapılan bordür onarımı uygulamasının ortasında görülmektedir (Resim 6.70.).

Resim 6.70. Onarım harçlarında çatlak-kırıklar ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.4.4.1.4. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları

Bu mozaikte onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları mozağin sol kenarının ortasında, alt kenarın ortasında soluna yakın ve sağında, sağ kenar boyunca ve üst kenarın ortasında sola yakın kısımda görülmektedir (Resim 6.71.).

Resim 6.71. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.4.4.2. Taşıyıcı Panel

6.4.4.2.1. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması

Bu mozaikte tesseraların taşıyıcıdan ayrılması durumu mozağin sol kenarının ortasında, üst kenarının ortasında ve sağ kenarının altında görülmektedir (Resim 6.72.).

Resim 6.72. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.4.4.2.2. Taşıyıcı panelde çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte taşıyıcı panelde çatlak ve kırık görülmemektedir.

6.4.4.2.3. Taşıyıcı panelde metal destek sorunları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde metal destek kullanımı uygulama türü bu mozaikte görülmemekle birlikte, çimento harcın içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.

6.4.4.2.4. Taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları görülmemektedir ancak bazı kırık ve çatlak oluşumlarının nedeni bu olabilir.

6.5. Lakedomania ve Evrotos Mozaïği

Katalog	: 5
Müze Envanter	: 826
Fotoğraf No	: 6.73.- 6.85

6.5.1. Mozaik Özellikleri:

Geldiği Yer	: Antakya ili
Teknik	: Çok renkli geometrik ve figüratif opus tessellatum
Dekorasyon	:Mozaikte Lakedomania adında Yunanistan'daki bir eyalet ve Evrotos adında eyaleti sulayan ırmak sembolize edilmiştir. Evrotosun başında yeşil nehir otlarından bir çelenk vardır. Vücudu genel görünüş itibarıyla açık ve koyu menekşe, açık kırmızı, sarı, parlak ve beyaz gölgelidir. Mitolojiye göre Lakedomania Jüpiter'in oğludur. (Hatay Valiliği,2011,81). Mozaik kare yapıdadır. En dışta tek sıra siyah bordür içinde sol ve alt kenarda kahverengi sağ ve üst kenarda sarı tesseralar ile oluşturulmuş beş sıra tessera dizilimli bordür vardır. İçinde yine tek sıra krem renkli bir bordür ve en içte iki sıra siyah tesseralar ile oluşturulmuş bordür ile emblama alanı çevrelenmektedir. Emlamada iki insan figürü ve Latince Evrotos ve Lakedomania yazıları bulunmaktadır (Resim 6.73.)

Resim 6.73.Lakedomania ve Evrotos mozaïği

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Malzeme : Mozaik dekorasyonu taş malzemeden oluşan tessera ile yapılmıştır. Mozaik bezemesi düzgün kesilmiş tesseralar ile oluşturulmuştur. Geometrik alanlarda kullanılan tesseralar figüratif alanlarda kullanılan tesseralara göre kısmen daha büyük boyutludur.

Tessera renkleri; beyaz ve tonları, kahverengi, siyah, yeşil, açık mavi, sarı, ten rengi, pembe ve turuncu yoğunluklu olarak görülmüştür Derz ve orijinal harç tonu gri ve beyaz renkte olarak görülmüştür.

6.5.2. Onarımların Tarihçesi:

Süreç : Mozaikler kazı sonrası betonarme yeni taşıyıcıya aktarılarak sergiye alınmıştır. Bu ilk müdahale dışında onarım sırasında, daha çok sergi ortamında olmak üzere farklı müdahalelere de maruz kalmıştır.

Kaldırma Tekniği : Tek parça halinde

Yeni Taşıyıcı : Mozaikler çimentolu harçtan oluşan taşıyıcı yüzey üzerine yerleştirilmiştir.

Sergileme : Duvarında. Tek parçalı sergileme

6.5.3. Onarım ve Diğer Müdahaleler

6.5.3.1. Kaldırma ve yeni taşıyıcıya aktarma uygulamaları

6.5.3.1.1. Betonarme taşıyıcıya aktarma

Lakedomania ve Evrotos mozaiği betonarme taşıyıcıya aktarılmıştır. Mozaiğin taşıyıcısının çimento katkıları olduğu görülmektedir (Resim 6.74).

Resim 6.74. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.3.1.2. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarmada ek yeri sorunları taşıyıcının tessellatumla birleşen kenarlarının sol üst köşede, sol orta kenarda Evrotos mozaikinin koluna denk gelen alanda ve sol alt köşede, üst kenar ortasında, sağ kenarda lacunanın altında görülmektedir (Resim 6.75.).

Resim 6.75. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.3.1.3. Metal destek sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarma sırasında metal destek kullanıldığı düşünülmektedir ancak metal desteklerin yarattığı bir sorun gözlenmemektedir.

6.5.3.2. Harç ve dolgu uygulamaları

6.5.3.2.1. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular

Mozaikteki tüm lacuna tamamlama uygulamaları ve dolgular çimento katkılı harçlar ile yapılmıştır (Resim 6.76.).

Resim 6.76. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.3.2.2. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme

Mozaiklerde derz yenileme uygulamaları çimento şerbeti ve çimentolu harçlar ile yapılmıştır. Uygulama tüm mozaikte gözlenmektedir. Uygulamanın net gözlemlendiği alan Evrotos figürünün sağ taraftaki gözü ve çevresindeki alandır (Resim 6.77.).

Resim 6.77. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.3.2.3. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama

Mozaikte mevcut çimento taşıyıcı üzerlerinde yine çimento katkıli harçlar ile tamamlamalar yapılmıştır. Estetik kaygı gözetilmiştir fakat uygulamada özensiz işçilik gözlenmektedir (Resim 6.78.).

Resim 6.78. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.3.2.4. Çimento üzeri boyalı tamamlama

Mozaikte çimento katkıli harçlar ile gerçekleştirilmiş olan tamamlamaların üzerlerinde beyaz renkli yağlı boya uygulamaları gözlenmektedir (Resim 6.79.).

Resim 6.79. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.3.2.5. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri

Yeni tessera kullanılarak yapılan tamamlama örgüleri bu mozaikte görülmeyen bir uygulamadır.

6.5.3.3. Yüzeysel Müdahaleler

6.5.3.3.1. Yüzeyin kimyasal yöntemlerle temizlenmesi

Lakedomania ve Evrotos mozağında tessellatumun kimyasal yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir.

6.5.3.3.2. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi

Lakedomania ve Evrotos mozağında tessellatumun mekanik yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir.

6.5.3.3.3. Yüzey koruyucu aplikasyonu

Bu mozaikte yüzeysel koruyucu aplikasyonu uygulaması gözlenmemektedir.

6.5.3.3.4. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması

Lacuna tamamlama uygulamalarının yüzeyleri beyaz boya ile boyanırken mozaikteki tüm lacuna alanlarının kenarlarında tessellatuma boyaların taşırıldığı görülmektedir (Resim 6.80.).

Resim 6.80. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.3.3.5. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç

Lacuna tamamlama ve bordür onarımı uygulamalarında yüzeye çimento katkılı harcın taşması durumu büyük boyutlu lacuna kenarlarında görülmektedir. Özellikle Lakedomania figürünün sağ üstünden başlayarak Lakedomania figürünün yüzüne doğru ilerleyen lacuna alanında yüzeye taşan harç uygulaması net olarak gözlenebilmektedir (Resim 6.81.).

Resim 6.81. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.4. Müdahalelerin Bozulması

6.5.4.1. Onarım Harçları

6.5.4.1.1. Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler

Bu mozaiikte onarım harçları uygulamalarında kayıp ve eksilmeler bozulması mozaığın Lakedomania yazısının hizasında sağ kenarda ve Lakedomania figürünün hizasında alt kenarda gözlemlenmektedir (Resim 6.82.).

Resim 6.82. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.4.1.2. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Bu mozaiikte onarım harçları uygulamalarında yüzey dökülmesi görülmekte ancak boya dökülmeleri görülmektedir. Tessellatumun ortasından geçen büyük lacunanın sol kenarla birleştiği alanda ve sağ alt kenardaki lacunanın üst kısmında boya dökülmeleri görülmektedir (Resim 6.83.).

Resim 6.83. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.4.1.3. Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte onarım harçlarında çatlak ve kırık görülmemektedir.

6.5.4.1.4. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları

Bu mozaikte onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları Lakedomania yazısının hizasında sağ kenarda ve Lakedomania figürünün hizasında alt kenarda gözlemlenmektedir (Resim 6.84.).

Resim 6.84. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.4.2. Taşıyıcı Panel

6.5.4.2.1. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması

Bu mozaikte tesseraların taşıyıcıdan ayrılması durumu sol kenar ve alt kenarda yer yer gözlemlenmektedir (Resim 6.85.).

Resim 6.85.Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.5.4.2.2. Taşıyıcı panelde çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte taşıyıcı panelde çatlak ve kırık görülmemektedir. Ancak bazı kırık veya çatlakların nedeni taşıyıcı paneldeki çatlak-kırık sorunlarından kaynaklanabilir.

6.5.4.2.3. Taşıyıcı panelde metal destek sorunları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde metal destek kullanımı uygulama türü bu mozaikte görülmemekle birlikte, çimento harcın içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.

6.5.4.2.4. Taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları görülmemektedir.

6.6. obanlğa Ait Sahne Mozaigi

Katalog	: 6
Müze Envanter	: 863
Fotoğraf No	: 6.86.-6.99.

6.6.1. Mozaik Özellikleri:

Geldiği Yer	: Antakya ili
Teknik	: Çok renkli geometrik ve figüratif opus tessellatum
Dekorasyon	: İki sahneden oluşan mozaığın alt sahnesinde başında yaprak ve çiçeklerden bir çelenk taşıyan Bios dekolte elbiseli bir kadın olarak tasvir edilmiştir (Hatay Valiliği,2011,44).

Mozaik dikdörtgen yapıdadır. En dışta iki renkli siyah ve sarı renkli tesseradan oluşan geometrik desen bulunmaktadır. Bu geometrik desenli bordür aynı zamanda iki sahneyi birbirinden ayırır. Her iki sahnede de geometrik desenli bordür içinde üç sıra beyaz tessera ile oluşturulmuş bir bordür ve en içte iki sıra siyah tessera ile oluşturulmuş bordür bulunmaktadır. Alt sahnede çok renkli figüratif bir alan bulunmakta, her iki sahnenin de zemini de beyaz ve krem renkli tesseralar oluşturmaktadır (Resim 6.86.).

Resim 6.86. Çobanlığa ait sahne mozaïği

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Malzeme : Mozaik dekorasyonu taş malzemededen oluşan tessera ile yapılmıştır. Mozaik bezemesi düzgün kesilmiş tesseralar ile oluşturulmuştur. Geometrik alanlarda kullanılan tesseralar figüratif alanlarda kullanılan tesseralara göre kısmen daha büyük boyutludur.

Tessera renkleri; beyaz ve krem tonları, siyah, sarı, ten rengi, kırmızı ve yeşil olarak görülmüştür. Derz ve orjinal harç tonu krem rengi olarak görülmüştür.

6.6.2. Onarımların Tarihçesi:

Süreç : Mozaikler kazı sonrası betonarme yeni taşıyıcıya aktarılarak sergiye alınmıştır. Bu ilk müdahale dışında onarım sırasında, daha çok sergi ortamında olmak üzere farklı müdahalelere de maruz kalmıştır.

Kaldırma Tekniği : Tek parça halinde

Yeni Taşıyıcı : Mozaikler çimentolu harçtan oluşan taşıyıcı yüzey üzerine yerleştirilmiştir.

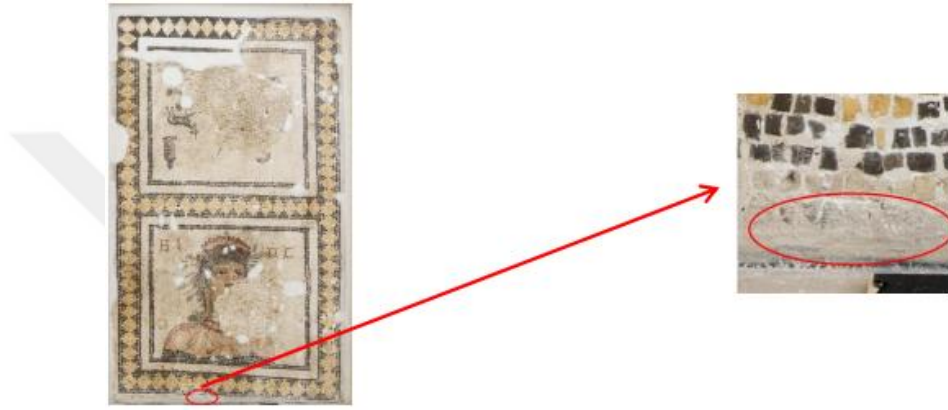
Sergileme : Duvar da. Tek parçalı sergileme

6.6.3. Onarım ve Diğer Müdahaleler

6.6.3.1. Kaldırma ve yeni taşıyıcıya aktarma uygulamaları

6.6.3.1.1. Betonarme taşıyıcıya aktarma

Çobanlığa ait sahne mozaiği betonarme taşıyıcıya aktarılmıştır. Mozaiğin taşıyıcısının çimento katkılı olduğu görülmektedir (Resim 6.87.).

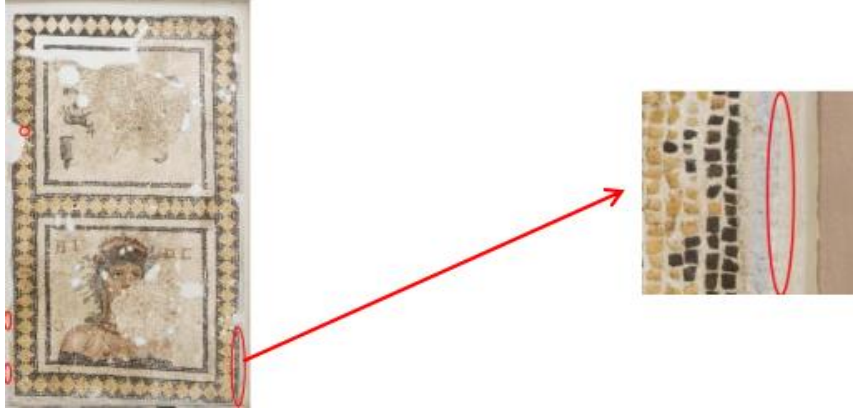

Resim 6.87. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.3.1.2. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları

Çobanlığa ait sahne mozağinde üsteki çerçevenin ortasına hizalı kenarda içe doğru uzanan lacuna alanının sağ ucunda, figürün bulunduğu çerçevenin ortasına hizalı sol kenarında ve altında, figürün bulunduğu çerçevenin ortasına hizalı sağ kenarından sağ alt köşeye kadar devam eden yerde harç uygulamalarının çatlayarak tessellatum kenarından ayrılmış durumda olduğu görülmektedir (Resim 6.88.).

Resim 6.88. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

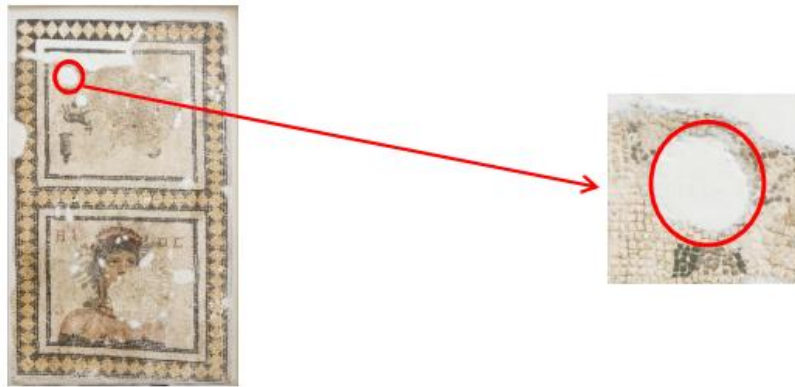
6.6.3.1.3. Metal destek sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarma sırasında metal destek kullanıldığı düşünülmektedir ancak metal desteklerin yarattığı bir sorun gözlenmemektedir.

6.6.3.2. Harç ve dolgu uygulamaları

6.6.3.2.1. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular

Mozaikteki tüm lacuna tamamlama uygulamaları ve dolgular çimento katkılı harçlar ile yapılmıştır (Resim 6.89.).

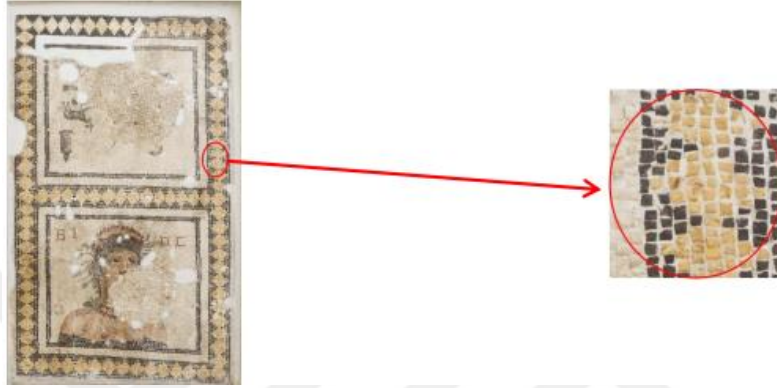

Resim 6.89. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.3.2.2. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme

Bu mozaikte derz yenileme uygulamaları çimento şerbeti ve çimentolu harçlar ile yapılmıştır. Mozaikte üstte bulunan çerçevede bulunan tessera ile tamamlama alanı ve Bios figürünün başının sağ üstü dışında tüm tessellatında derz yenileme uygulaması görülmektedir (Resim 6.90.).

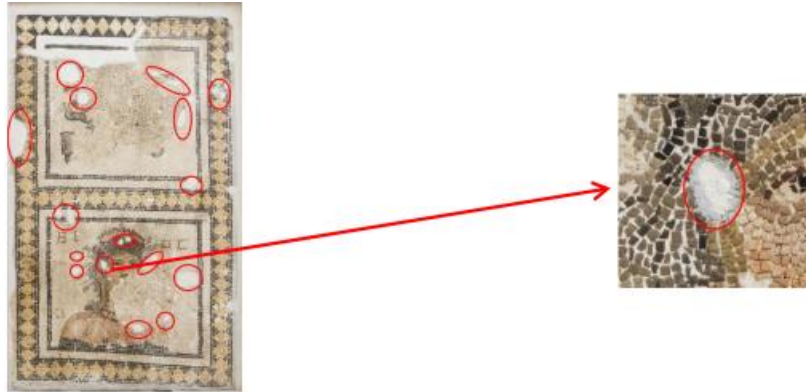

Resim 7.90. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.3.2.3. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama

Çobanlığa ait sahne mozaiginde mevcut çimento taşıyıcı üzerinde yine çimento katkılı harçlar ile tamamlamalar yapılmıştır. Estetik kaygı gözetilmiştir fakat uygulamada özensiz işçilik gözlenmektedir. Mozaigin sol üst köşesinden devam eden lacuna alanı dışındaki tüm lacuna tamamlamalarında harcın aynı seviyede uygulanmadığı ve pürüzlü olduğu görülmektedir (Resim 6.91.).

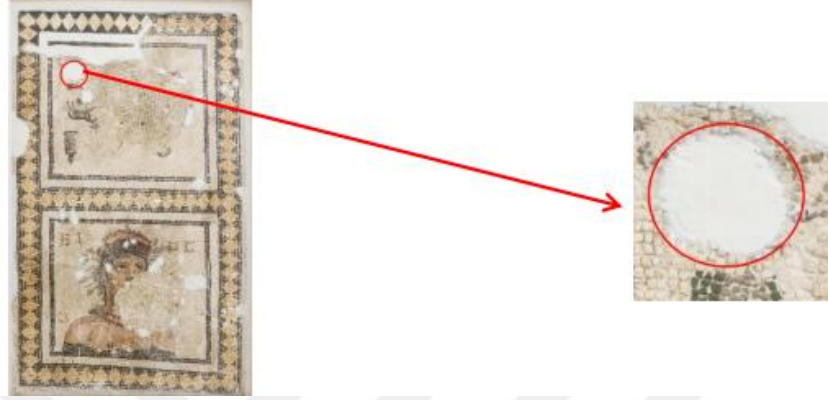

Resim 6.91. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.3.2.4. Çimento üzeri boyalı tamamlama

Bu mozaikte çimento katkılı harçlar ile gerçekleştirilmiş olan tamamlamaların üzerlerinde beyaz renkli boya uygulamaları gözlenmektedir (Resim 6.92.).

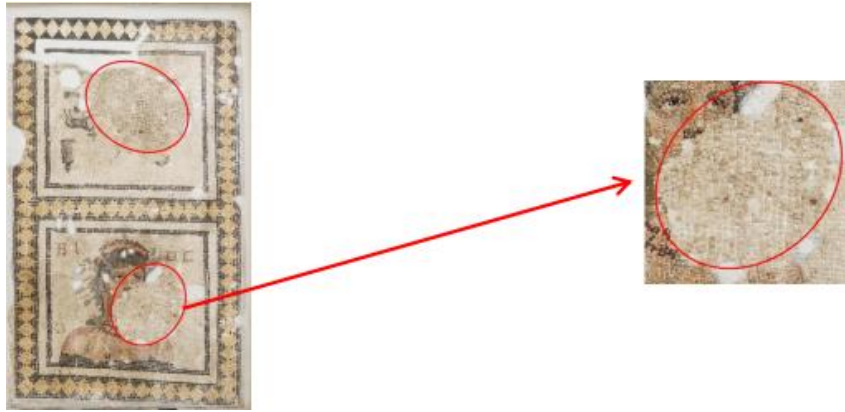

Resim 6.92. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.3.2.5. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri

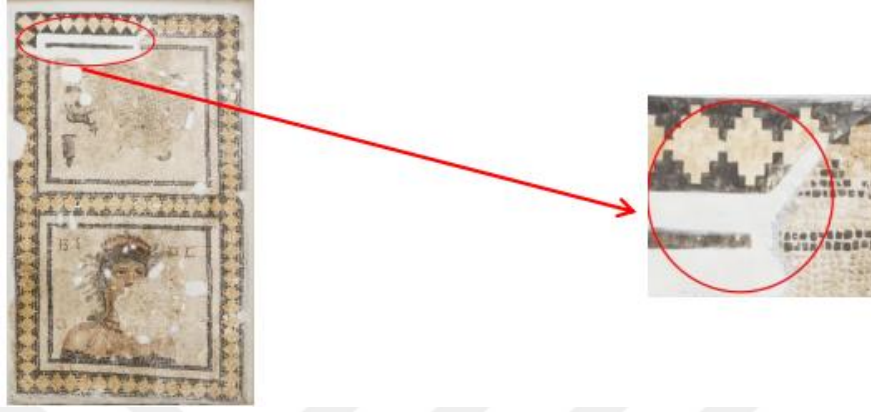
Mozaik tamamlama uygulamalarından biri olan yeni tessera kullanımı ile tamamlama uygulaması bu mozaikte üstte bulunan çerçevenin sağından orta kısmına doğru ve altta bulunan çerçevenin sağından orta kısmına doğru ilerleyen şekilde görülmektedir (Resim 6.93.).

Resim 6.93. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Bu mozaikte aynı zamanda mozaikğin sol üst kısmını oluşturan tamamlama alanında lacuna üzerine çizim ve boyamayla yapılmış olan bir tamamlama uygulaması görülmektedir (Resim 6.94.).

Resim 6.94. Çizim ve boyamayla yapılmış tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.3.3. Yüzeysel Müdahaleler

6.6.3.3.1. Yüzeyin kimyasal yöntemlerle temizlenmesi

Çobanlığa ait sahne mozaikğinde tessellatumun kimyasal yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir. Ancak bazı tessera aşınmalarının nedeni temizlik sırasında kimyasal yöntemler kullanılması olabilir.

6.6.3.3.2. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi

Çobanlığa ait sahne mozaikğinde tessellatumun mekanik yöntemlerle temizlenmesi uygulamasına dair izlere rastlanmamaktadır.

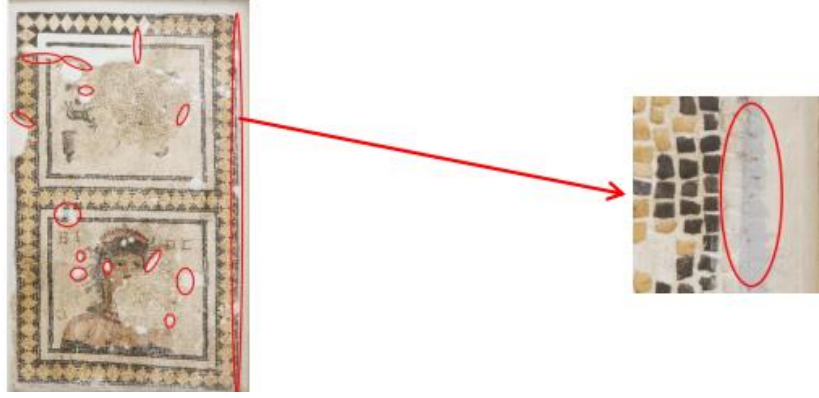
6.6.3.3.3. Yüzey Koruyucu aplikasyonu

Yüzeysel koruyucu aplikasyonu uygulaması bu mozaikte görülmemektedir.

6.6.3.3.4. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması

Lacuna tamamlama uygulamalarının yüzeylerinin beyaz boya ile boyandığı görülmektedir. Bu mozaikte birkaç küçük lacuna ve sol üstte bulunan büyük tamamlama

alanının sağ altı hariç tüm lacuna alanlarının kenarlarında tessellatuma boyaların taşırıldığı gözlemlenmektedir (Resim 6.95.).

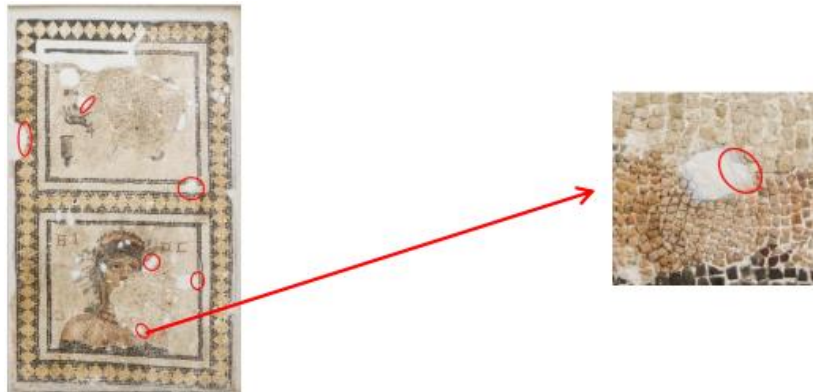

Resim 6.95. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.3.3.5. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç

Bu mozaikte lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç durumu sık görülen bir sorun değildir. Üzerleri de genel olarak beyaz boya ile boyanmış durumdadır. Çok sık görülmeyen bu durum büyük harçla tamamlama uygulamalarına nispeten küçük boyutlu tamamlama alanlarında daha fazla görülmektedir. Üst çerçevenin ortasına hizalı sol kenardan içeriye uzanan lacunanın sağ kenarında, üst çerçevedeki tessera ile tamamlama alanının solundaki tamamlamanın sağ tarafında, çerçeveyi oluşturan iki sıra siyah tessera diziliminin sağ altındaki lacuna kenarlarında, alt çerçevede figürün sağda bulunan gözünün yanındaki lacunanın üst tarafında, alt çerçevenin ortasına yakın siyah çerçevenin iç tarafındaki lacunanın sağ tarafında ve figürün sağdaki omzunda tessera ile tamamlama alanının altında bu durum gözlenmektedir (Resim 6.96.).

Resim 6.96. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.4. Müdahalelerin Bozulması

6.6.4.1. Onarım Harçları

6.6.4.1.1. Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler

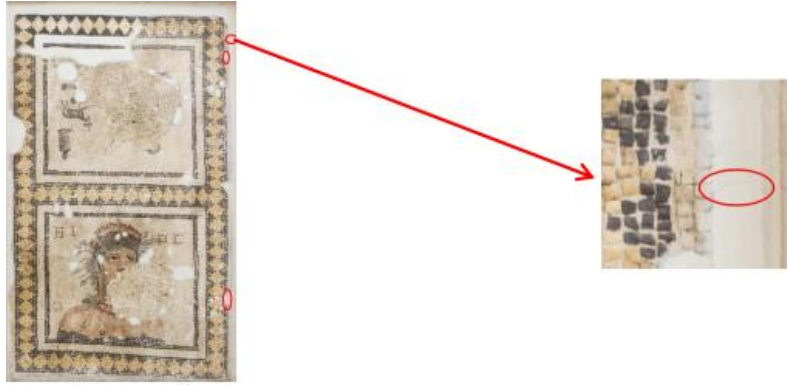
Bu mozaikte onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler görülmemektedir.

6.6.4.1.2. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Bu mozaikte onarım harçları uygulamalarında yüzey ve boya dökülmeleri görülmemektedir.

6.6.4.1.3. Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte onarım harçlarında çatlak ve kırık sağ kenarda yapılan bordür onarımı uygulamasında görülmektedir. Sağ üstten ikinci geometrik motifin sağında yatay bir çatlak görülmektedir. Üstten üçüncü motifin ve alttaki figürün ortasına hizalı olan çatlak oluşumları bordürden içeriye doğru ilerlemiş olan küçük lacuna alanlarının bordür onarımı hizasından çatlakmış olarak görülmektedir (Resim 6.97.).

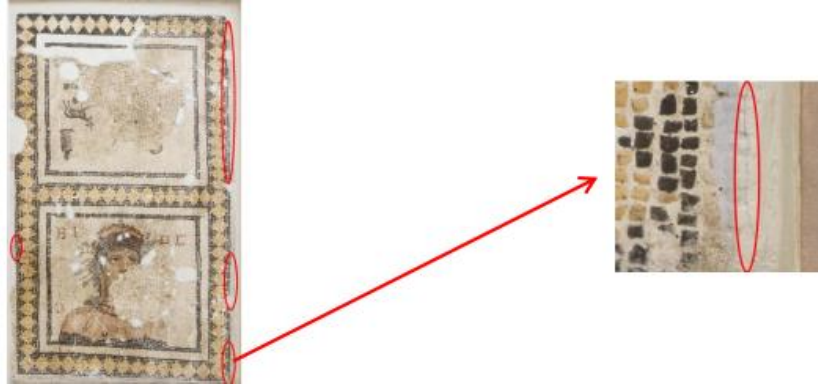

Resim 6.97. Onarım harçlarında çatlak-kırıklar ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.4.1.4. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları

Bu mozaikte onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları mozaikin sağ üst kenarından mozaikin ortasına kadar, sağ kenarda alt çerçevenin ortasına hizalı, sağ alt kenarda, sol kenarda alt çerçevenin ortasına hizalı görülmektedir (Resim 6.98.).

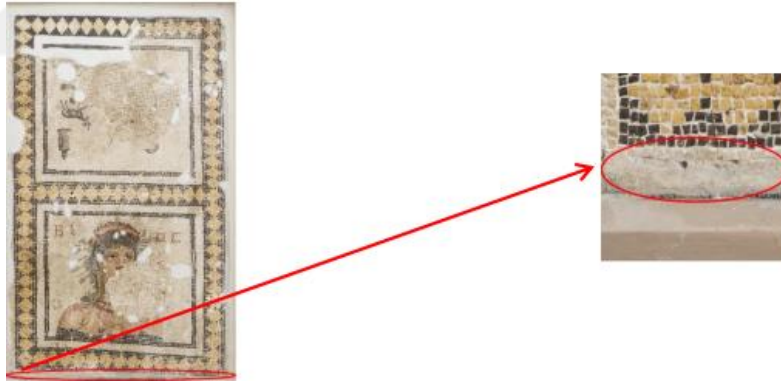
Resim 6.98. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.4.2. Taşıyıcı Panel

6.6.4.2.1. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması

Bu mozaikte tesseraların taşıyıcıdan ayrılması durumu mozaığın alt kenarı boyunca lacuna görülmektedir (Resim 6.99.).

Resim 6.99. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.6.4.2.2. Taşıyıcı panelde çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte taşıyıcı panelde çatlak ve kırık görülmemektedir.

6.6.4.2.3. Taşıyıcı panelde metal destek sorunları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde metal destek kullanımı uygulama türü bu mozaikte görülmemekle birlikte, çimento harcın içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.

6.6.4.2.4. Taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları görülmemektedir.

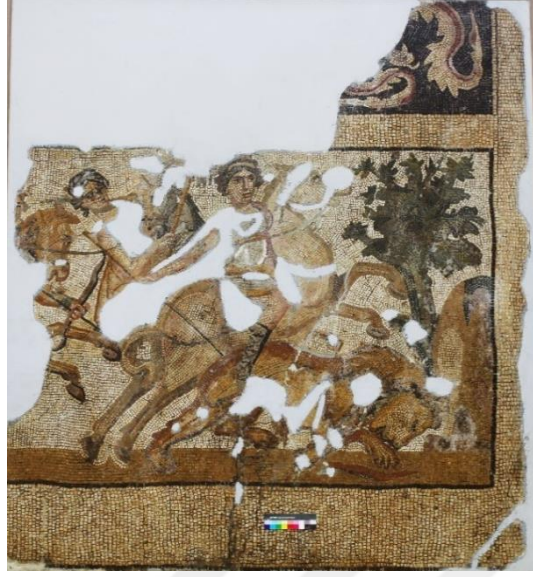

6.7. Amazon Mozaïği

Katalog	: 7
Müze Envanter	: 820
Fotoğraf No	: 6.100.- 6.113.

6.7.1. Mozaik Özellikleri:

Geldiği Yer	: Antakya ili, Defne ilçesi, Harbiye Mahallesi
Teknik	: Çok renkli geometrik ve figüratif opus tessellatum
Dekorasyon	: Mozaikte Avlanan Amazon, bir at üzerinde aslana kargısını saplamaktadır. Amazon'un arkasında görünen atlı hizmetçi Amazon'a şemsiye tutmaktadır. Sağ tarafta bir çınar ağacı vardır. Sol yanda üçüncü bir atlı okunu germiş aslana saldırı halindedir (Hatay Valiliği,2011:77). Mozaik dikdörtgen yapıdadır. Mozaığın üst kısmında siyah renkli tessera döşemesi üzerine krem, kırmızı ve açık kahverengi tesseralarla oluşturulmuş bitkisel motifli dikdörtgen yapıda bir kısım bulunmaktadır. Bu bitkisel kısım ve emblamanın en dışında tek renk (krem) tessera döşemesi bulunmaktadır. Bu krem renkli tessera döşemesi içinde emblamayı çerçeveleyen tek sıra siyah tessera ile oluşturulmuş bordür bulunmaktadır. Emblama içinde krem renkli tessera ile oluşturulmuş zemin üzerine koyu renkli tesseralarla oluşturulmuş bir ağaç, çok renkli tessera dizilimleriyle hayvan ve insan figürleri görülmektedir (Resim 6.100.).

Resim 6.100. Amazon mozaïği

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Malzeme : Mozaik dekorasyonu taş malzemedен oluşan tessera ile yapılmıştır. Mozaik bezemesi düzgün kesilmiş tesseralar ile oluşturulmuştur. Geometrik alanlarda kullanılan tesseralar ve figüratif alanlarda kullanılan tessera boyutları genellikle aynıdır.

Tessera renkleri; beyaz, krem ve tonları, yeşil ve tonları, turuncu, siyah, kırmızı, gri ve tonları, kahverengi olarak görülmüştür. Mozaik genelinde turuncu, beyaz ve krem renkli tesseralar görülmektedir. Derz ve orijinal harç tonu krem rengi olarak görülmüştür.

6.2.2. Onarımların Tarihçesi:

Süreç : Mozaikler kazı sonrası betonarme yeni taşıyıcıya aktarılarak sergiye alınmıştır. Bu ilk müdahale dışında onarım sırasında, daha çok sergi ortamında olmak üzere farklı müdahalelere de maruz kalmıştır.

Kaldırma Tekniği : Tek parça halinde

Yeni Taşıyıcı : Mozaikler çimentolu harçtan oluşan taşıyıcı yüzey üzerine yerleştirilmiştir.

Sergileme : Duvarda. Tek parçalı sergileme

6.7.3. Onarım ve Diğer Müdahaleler

6.7.3.1. Kaldırma ve yeni taşıyıcıya aktarma uygulamaları

6.7.3.1.1. Betonarme taşıyıcıya aktarma

Amazon mozaiği betonarme taşıyıcıya aktarılmıştır. Mozağin taşıyıcısının çimento katkıları olduğu görülmektedir (Resim 6.101.).

Resim 6.101. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.3.1.2. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarma uygulamasında herhangi bir ek yeri sorunu gözlemlenmemektedir.

6.7.3.1.3. Metal destek sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarma sırasında metal destek kullanılmasıyla ilgili herhangi bir sorun gözlemlenmemektedir.

6.7.3.2. Harç ve dolgu uygulamaları

6.7.3.2.1. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular

Mozaikteki tüm lacuna tamamlama uygulamaları ve dolgular çimento katkıları ile yapılmıştır (Resim 6.102.).

Resim 6.102. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.3.2.2. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme

Mozaiklerde derz yenileme uygulamaları çimento şerbeti ve çimentolu harçlar ile yapılmıştır. Bu müdahale türü özellikle Amazon figürünün saç bölümünde, hizmetçi figürünün saç bölümünde ve yoğun şekilde ağaç figüründe gözlemlenmektedir. (Resim 6.103.).

Resim 6.104. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.3.2.3. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama

Mozaikte mevcut çimento taşıyıcı üzerlerinde yine çimento katkılı harçlar ile tamamlamalar yapılmıştır. Estetik kaygı gözetilmiştir fakat uygulamada özensiz işçilik gözlenmektedir (Resim 6.105.).

Resim 6.105. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.3.2.4. Çimento üzeri boyalı tamamlama

Amazon mozaikinde çimento katkılı harçlar ile gerçekleştirilmiş olan tamamlamaların üzerlerinde beyaz renkli boya uygulamaları gözlenmektedir (Resim 6.106.).

Resim 6.106. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.3.2.5. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri

Amazon mozaikinde yeni tessera kullanılarak yapılan bir tamamlama örgüsü gözlenmemektedir.

6.7.3.3. Yüzeysel Müdahaleler

6.7.3.3.1. Yüzeyin kimyasal yöntemlerle temizlenmesi

Amazon mozağında tessellatumun kimyasal yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmektedir.

6.7.3.3.2. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi

Amazon mozağında tessellatumun mekanik yöntemlerle temizlenmesine dair izler gözlemlenmemektedir.

6.7.3.3.3. Yüzey Koruyucu aplikasyonu

Amazon mozağında tessellatum yüzeyinde herhangi bir yüzey korucu uygulaması görülmektedir.

6.7.3.3.4. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması

Lacuna tamamlama uygulamalarının yüzeyleri beyaz boya ile boyanırken Amazon mozağında bulunan tüm lacuna alanlarının kenarlarında tessellatuma boyaların taşırıldığı görülmektedir. (Resim 6.107.)

Resim 6.107. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.3.3.5. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç

Amazon mozağında lacuna kenarlarından yüzeye taşan harç uygulamaları lacuna tamamlama alanlarının üzerindeki beyaz boyanın taşan harç uygulamalarını kapatmasından

dolayı net olarak gözlenememektedir. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç uygulaması at figürünün üstteki ayağından başlayarak aslan figürüne kadar devam eden çatlak alanın tamamlama uygulamasında net şekilde gözlenebilmektedir. (Resim 6.108.).

Resim 6.108. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.4. Müdahalelerin Bozulması

6.7.4.1. Onarım Harçları

6.7.4.1.1. Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler

Amazon mozaikinde onarım harçlarında kayıp ve eksilme durumu sağ kenarı kapsayan lacuna alanının ortasının altında çok küçük bir alanda görülmektedir. (Resim 6.109.).

Resim 6.109. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.4.1.2. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Bu mozaikte onarım harçlarında boya dökülmesi görülmemektedir. Yüzey dökülmesi ise sağ alttan uzanan lacuna tamamlama alanının sol ucunda, aslan figürünün arka ayaklarının önde duranın sağ tarafındaki lacuna tamamlama alanında ve hizmetçi figürünün göğsündeki lacunanın alt tarafında görülmektedir (Resim 6.110.).

Resim 6.110 Onarım harçlarında yüzey-boya dökülmeleri ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.4.1.3. Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar

Bu mozaikğin sol kenarın ortasından lacunanın sağ kenarında mozaikte devam eden çatlakla birlikte, mozaikğin alt ortasından geçen çatlakla devam eden aslan figürünün ayağının altındaki küçük lacuna alanında kılcal çatlaklar görülmektedir (Resim 7.162.).

Resim 6.111. Bu mozaikte ve çatlak ve kırıklar detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.4.1.4. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılımları

Amazon mozağında onarım harçlarının taşıyıcıdan ayrıldığı yerler mozağın üstündeki tamamlanmış lacunanın hizmetçi figürünün baş kısmının sağına gelen alan ve mozağın kenar kısmının ortasındaki alan olarak gözlemlenmektedir (Resim 6.112.).

Resim 6.112. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılımları detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.4.2. Taşıyıcı Panel

6.7.4.2.1. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması

Bu mozaikte tesseraların taşıyıcıdan ayrılması durumu aynı zamanda tessera kaybına yol açmaktadır. Bu durum mozağın sol alt köşesinde ve mozağın üstünde lacunanın sağ tarafında gözlemlenmektedir. (Resim 6.113.).

Resim 6.113. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.7.4.2.2. Taşıyıcı panelde çatlak ve kırıklar

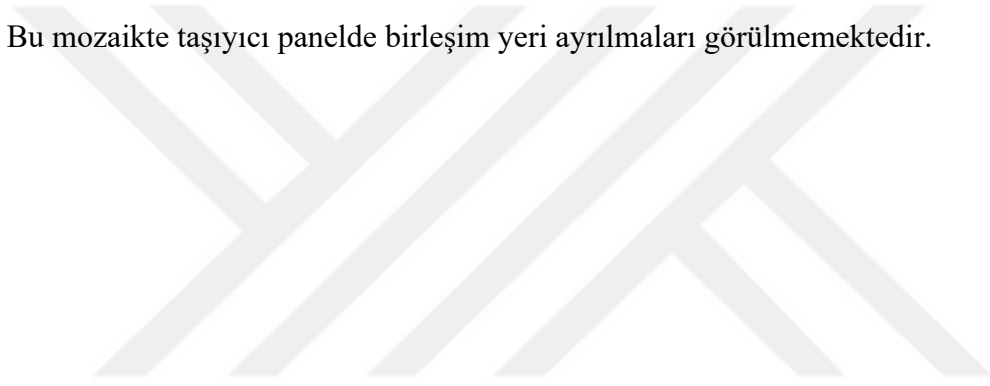
Bu mozaikte taşıyıcı panelde çatlak ve kırık görülmemektedir. Ancak bazı onarım harcı ayrılmalarının nedeni bu olabilir.

6.7.4.2.3. Taşıyıcı panelde metal destek sorunları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde metal destek kullanımı uygulama türü bu mozaikte görülmemekle birlikte, çimento harcın içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.

6.7.4.2.4. Taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları görülmemektedir.

6.8. Episcosmesis Mozaïği

Katalog	: 8
Müze Envanter	: 11092
Fotoğraf No	: 6.114.-6.126.

6.8.1. MOZAIK ÖZELLİKLERİ:

Geldiği Yer	: Antakya ili
Teknik	: Çok renkli geometrik ve figüratif opus tessellatum
Dekorasyon	: Meander desenli şeridin içinde kadın portresi görülmektedir. Kadın portresinin iki yanında Grekçe Episcosmesis yazmaktadır. Episcosmesis'in saçları kısa ve içeriye kıvrılmış olduğu görülmektedir. Başında taç, kulaklarında küpeler ve boynunda gerdanlık bulunmaktadır. Üzerinde omuzlarını örtecek şekilde bir manto bulunmaktadır. Sağ elini göğüs hizasında tutmakta ve işaret parmağı arasında siyah bir çubuk görülmektedir (Hatay Valiliği,2011:19).

Mozaik kare yapıdadır. Beyaz renkli tessera içinde siyah ve beyaz tessera ile oluşturulmuş daire şeklinde bir meander deseni bulunmaktadır. Daire içinde beyaz renkli tessera ile oluşturulmuş taban üzerinde çok renkli kadın portresi ve portrenin sağında ve solunda yazılar bulunmaktadır (Resim 6.114.).

Resim 6.114. Episcosmesis mozaïği

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

Malzeme : Mozaik dekorasyonu taş malzemeden oluşan tessera ile yapılmıştır. Mozaik bezemesi düzgün kesilmiş tesseralar ile oluşturulmuştur. Geometrik alanlarda kullanılan tesseralar figüratif alanlarda kullanılan tesseralara göre daha büyük boyutludur.

Tessera renkleri; beyaz ve tonları, gri ve tonları, sarı, kırmızı ve tonları, siyah, olarak görülmüştür. Mozaik genelinde beyaz renkli tessera yoğunluğu mevcuttur. Derz ve orijinal harç tonu gri renkte olarak görülmüştür.

6.8.2. Onarımların Tarihçesi:

Süreç : Mozaikler kazı sonrası betonarme yeni taşıyıcıya aktarılarak sergiye alınmıştır. Bu ilk müdahale dışında onarım sırasında, daha çok sergi ortamında olmak üzere farklı müdahalelere de maruz kalmıştır.

Kaldırma Tekniği : Tek parça halinde

Yeni Taşıyıcı : Mozaikler çimentolu harçtan oluşan taşıyıcı yüzey üzerine yerleştirilmiştir.

Sergileme : Duvarda. Tek parçalı sergileme

6.8.3. Onarım ve Diğer Müdahaleler

6.8.3.1. Kaldırma ve yeni taşıyıcıya aktarma uygulamaları

6.8.3.1.1. Betonarme taşıyıcıya aktarma

Episcosmesis mozaiği betonarme taşıyıcıya aktarılmıştır. Mozaiğin taşıyıcısının çimento katkılı olduğu görülmektedir (Resim 6.115.).

Resim 6.115. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.3.1.2. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarmada ek yeri sorunları taşıyıcının tessellatımla birleşen kenarlarının sol kenar altında, üst kenar sağında ve sağ kenar altında harç uygulamaları çatlayarak kenardan ayrılmış durumda olduğu görülmektedir (Resim 6.116.).

Resim 6.116. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.3.1.3. Metal destek sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarma sırasında metal destek kullanıldığı düşünülmektedir ancak metal desteklerin yarattığı bir sorun gözlenmemektedir.

6.8.3.2. Harç ve dolgu uygulamaları

6.8.3.2.1. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular

Mozaikteki tüm lacuna tamamlama uygulamaları ve dolgular çimento katkılı harçlar ile yapılmıştır (Resim 6.117.).

Resim 6.117. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.3.2.2. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme

Mozaiklerde derz yenileme uygulamaları çimento şerbeti ve çimentolu harçlar ile yapılmıştır. Bozulmanın en net gözlemlendiği alan figürün sağ tarafında kol hizasında bulunan alandır (Resim 6.118.).

Resim 6.118. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.3.2.3. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama

Mozaikte mevcut çimento taşıyıcı üzerlerinde yine çimento katkıli harçlar ile tamamlamalar yapılmıştır. Estetik kaygı gözetilmiştir fakat uygulamada özensiz işçilik gözlenmektedir (Resim 6.119.).

Resim 6.119. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.3.2.4. Çimento üzeri boyalı tamamlama

Episcosmesis mozaiğinde çimento katkıli harçlar ile gerçekleştirilmiş olan tamamlamaların üzerlerinde beyaz renkli yağlı boya uygulamaları gözlenmektedir (Resim 6.120.).

Resim 6.120. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.3.2.5. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri

Tamamlama uygulamalarından biri olan tessera kullanımı ile tamamlama uygulaması Episcosmesis'in baş hizasında mozaiğin sol tarafında meander motifini de içine alacak şekilde görülmektedir (Resim 6.121.).

Resim 6.121. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.3.3. Yüzeysel Müdahaleler

6.8.3.3.1. Yüzeyin kimyasal yöntemlerle temizlenmesi

Episcosmesis mozaiğinde tessellatumun kimyasal yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir.

6.8.3.3.2. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi

Episcosmesis mozağında tessellatumun mekanik yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir.

6.8.3.3.3. Yüzey koruyucu aplikasyonu

Bu mozaikte yüzeysel koruyucu aplikasyonu uygulaması görülmemektedir.

6.8.3.3.4. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması

Lacuna tamamlama uygulamalarının yüzeyleri beyaz yağlı boya ile boyanırken mozaikteki tüm lacuna alanlarının kenarlarında tessellatuma boyaların taşırıldığı görülmektedir (Resim 6.122.).

Resim 6.122. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.3.3.5. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç

Lacuna tamamlama ve bordür onarımı uygulamalarında yüzeye çimento katkılı harcın taşması durumu kısmen tüm lacuna kenarlarında görülmektedir (Resim 6.123.).

Resim 6.123. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.4. Müdahalelerin bozulması

6.8.4.1. Onarım Harçları

6.8.4.1.1. Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler

Bu mozaikte onarım harçları uygulamalarında kayıp ve eksilmeler bozulması mozaikin sol üst kenarında gözlemlenmektedir (Resim 6.124.).

Resim 6.124. Onarım harçlarında kayıp-eksilmeler ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.4.1.2. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Bu mozaikte onarım harçları uygulamalarında yüzey ve boya dökülmeleri görülmemektedir.

6.8.4.1.3. Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte onarım harçlarında çatlak ve kırık görülmemektedir.

6.8.4.1.4. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları

Bu mozaikte onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları bordür onarımlarında sol üst kenar, sol alt kenar ve sağ alt kenarda görülmektedir (Resim 6.125.).

Resim 6.125. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.4.2. Taşıyıcı Panel

6.8.4.2.1. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması

Bu mozaikte tesseraların taşıyıcıdan ayrılması durumu mozaik'in sol alt kenarında küçük bir alanda görülmektedir (Resim 6.126.).

Resim 6.126. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.8.4.2.2. Taşıyıcı panelde çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte taşıyıcı panelde çatlak ve kırık görülmemektedir.

6.8.4.2.3. Taşıyıcı panelde metal destek sorunları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde metal destek kullanımını uygulama türü bu mozaikte görülmemekle birlikte, çimento harcın içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.

6.8.4.2.4. Taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılımları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılımları görülmemektedir. Bu mozaikte oluşan çatlakların nedeni taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılımlarından kaynaklanmamaktadır.

6.9. Sarhoş Dionysos Mozaïği

Katalog	: 9
Müze Envanter	: 958
Fotoğraf No	: 6.127.-6.139.

6.9.1. Mozaik Özellikleri:

Geldiği Yer	: Antakya ili
Teknik	: Çok renkli geometrik ve figüratif opus tessellatum
Dekorasyon	: Şarap tanrısı olan Dionysos bu mozaikte maniad ve satyros ile resmedilmiştir. Dionysos'un kadehinden saytrosun bacakları arasına şarap dökülmektedir ve bu şarabı bir panter içmektedir. Satyroslar Dionysos'un alayında yer alan ve doğayı simgeleyen cinlerdir. (Hatay Valiliği,2011:17).

Mozaik dikdörtgen yapıdadır. En dışta beyaz renkli tesseradan oluşan bordür içinde dört sıra siyah renkli tesseradan oluşan bordür vardır. Daha sonra beyaz renkli tesseradan oluşan zemin üzerine siyah renkli tessera ile yapılmış yıldız şekilleri vardır arkasından beyaz-siyah renkli tesseradan oluşan geometrik desen sonrası iki sıra siyah bordür bulunmaktadır. Yine beyaz rengi tesseradan oluşan bir bordür sonrası kırmızı-beyaz renkli tesseradan oluşan geometrik desen ve arkasından iki sıra siyah tesseradan oluşan bordür vardır. Yine beyaz renkli tesseradan oluşan bordür sonrası tek sıra siyah bordür içinde çok renkli geometrik desen bulunmaktadır. En içte emblama bölümüne gelindiğinde beyaz renkli tesseradan oluşan zemin üzerinde çok renkli üç figüratif desen bulunmaktadır (Resim 6.127.).

6.127. Şarhoş Dionysos Mozaïği

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.2. Onarımların Tarihçesi:

Süreç : Mozaikler kazı sonrası betonarme yeni taşıyıcıya aktarılarak sergiye alınmıştır. Bu ilk müdahale dışında onarım sırasında, daha çok sergi ortamında olmak üzere farklı müdahalelere de maruz kalmıştır.

Kaldırma Tekniği : Tek parça halinde

Yeni Taşıyıcı : Mozaikler çimentolu harçtan oluşan taşıyıcı yüzey üzerine yerleştirilmiştir.

Sergileme : Duvarda. Tek parçalı sergileme

6.9.3. Onarım ve Diğer Müdahaleler

6.9.3.1. Kaldırma ve yeni taşıyıcı aktarma uygulamaları

6.9.3.1.1. Betonarme taşıyıcıya aktarma

Sarhoş Dionysos mozaïği betonarme taşıyıcıya aktarılmıştır. Mozaïğin taşıyıcısının çimento katkılı olduğu görülmektedir (Resim 6.128.).

Resim 6.128. Betonarme taşıyıcıya aktarma uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.3.1.2. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarmada ek yeri sorunları taşıyıcının tessellatımla birleşen kenarlarından sağ kenar boyunca harç uygulamaları çatlayarak kenardan ayrılmış durumda olduğu görülmektedir (Resim 6.129.).

Resim 6.129. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

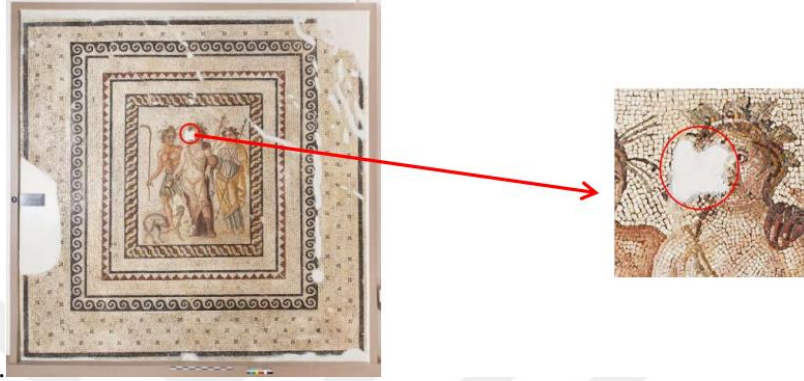
6.9.3.1.3. Metal destek sorunları

Yeni taşıyıcıya aktarma sırasında metal destek kullanıldığı düşünülmektedir ancak metal desteklerin yarattığı bir sorun gözlenmemektedir.

6.9.3.2. Harç ve dolgu uygulamaları

6.9.3.2.1. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular

Mozaikteki tüm lacuna tamamlama uygulamaları ve dolgular çimento katkılı harçlar ile yapılmıştır (Resim 6.130.).

Resim 6.130. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.3.2.2. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme

Mozaiklerde derz yenileme uygulamaları çimento şerbeti ve çimentolu harçlar ile yapılmıştır. Bu müdahale türü en dışta dört sıra siyah tesseradan oluşan bordür boyunca tüm kenarlarda görülmektedir (Resim 6.131.).

Resim 6.131. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.3.2.3. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama

Mozaikte mevcut çimento taşıyıcı üzerlerinde yine çimento katkılı harçlar ile tamamlamalar yapılmıştır. Estetik kaygı gözetilmiştir fakat uygulamada özensiz işçilik gözlenmektedir (Resim 6.132.).

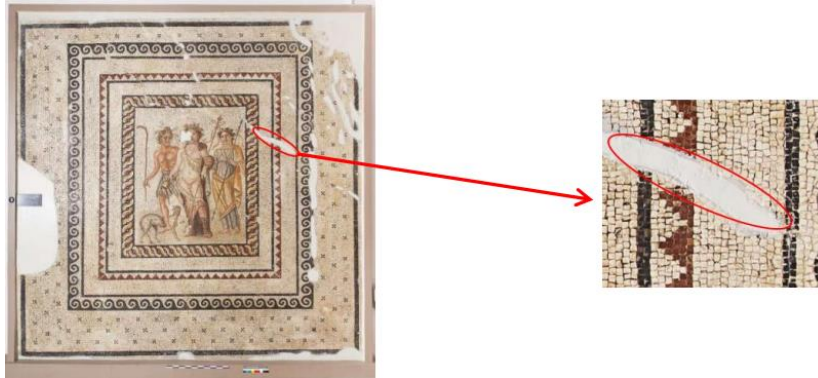

Resim 6.132. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.3.2.4. Çimento üzeri boyalı tamamlama

Sarhoş Dionysos mozaiğinde çimento katkılı harçlar ile gerçekleştirilmiş olan tamamlamaların üzerlerinde beyaz renkli boya uygulamaları gözlenmektedir (Resim 6.133.).

Resim 6.133. Çimento üzeri boyalı tamamlama uygulaması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.3.2.5. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri

Tamamlama uygulamalarından biri olan tessera kullanımı ile tamamlama uygulaması Sarhoş Dionysos mozaiğinde görülmemektedir.

6.9.3.3. Yüzeysel Müdahaleler

6.9.3.3.1. Yüzeyin kimyasal yöntemlerle temizlenmesi

Sarhoş Dionysos mozaiğinde tessellatumun kimyasal yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir.

6.9.3.3.2. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi

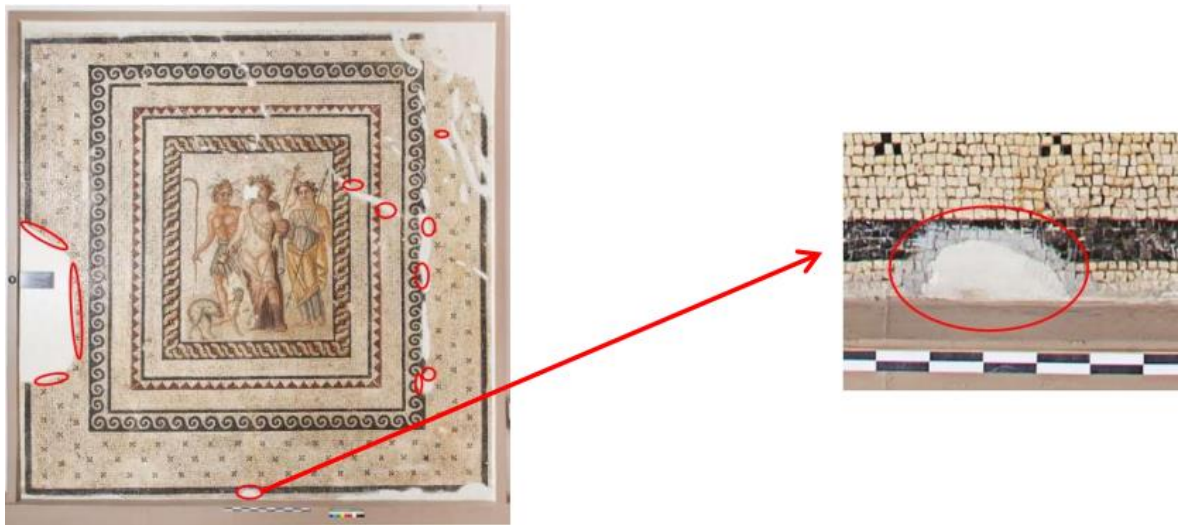
Sarhoş Dionysos mozaiğinde tessellatumun mekanik yöntemlerle temizlenmesine dair izler görülmemektedir.

6.9.3.3.3. Yüzey Koruyucu aplikasyonu

Yüzeysel koruyucu aplikasyonu Sarhoş Dionysos mozaiğinde görülmemektedir.

6.9.3.3.4. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması

Lacuna tamamlama uygulamalarının yüzeyleri beyaz boya ile boyanırken mozaiğin sol ortasındaki büyük lacuna alanı dışında tüm lacuna alanlarının kenarlarında tessellatuma boyaların taşırıldığı görülmektedir (Resim 6.134.).

Resim 6.134. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.3.3.5. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç

Lacuna tamamlama ve bordür onarımı uygulamalarında yüzeye çimento katkılı harcın taşması durumuna bu mozaikte çok fazla rastlanılmamaktadır. Mozağin sol üst kısmındaki harç uygulamalarında bu uygulama kısmen görülmektedir (Resim 6.135.).

Resim 6.135. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.4. Müdahalelerin Bozulması

6.9.4.1. Onarım Harçları

6.9.4.1.1. Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler

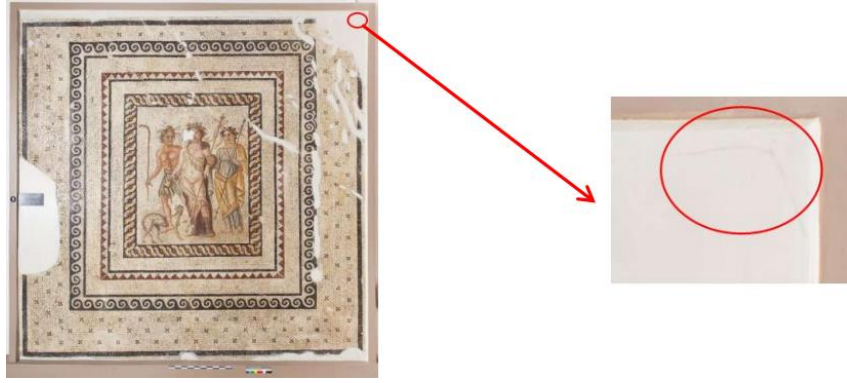
Bu mozaikte onarım harçları uygulamalarında kayıp ve eksilmeler görülmemektedir.

6.9.4.1.2. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Bu mozaikte onarım harçları uygulamalarında yüzey ve boya dökülmeleri görülmemektedir.

6.9.4.1.3. Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte onarım harçlarında çatlak ve kırık oluşumunun en net gözlemlendiği alan sağ kenarda yapılan bordür onarımı uygulamasıdır. Bu çatlağın aynı zamanda sağ üst köşedeki lacuna tamamlama alanına doğru ilerlediği de gözlemlenmektedir (Resim 6.136.).

Resim 6.136. Onarım harçlarında çatlak ve kırık

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.4.1.4. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları

Bu mozaikte onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları sadece sağ alt kenarında görülmektedir (Resim 6.137.).

Resim 6.137. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.4.2. Taşıyıcı Panel

6.9.4.2.1. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması

Bu mozaikte tesseraların taşıyıcıdan ayrılması durumu mozaikğin sol üst kenarında görülmektedir (Resim 6.138.).

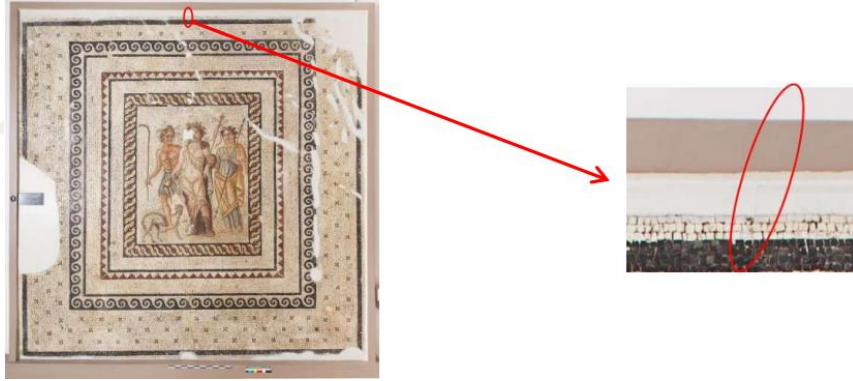

Resim 6.138.Tesselaların taşıyıcıdan ayrılması ve detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.4.2.2. Taşıyıcı panelde çatlak ve kırıklar

Bu mozaikte taşıyıcı panelde çatlak ve kırık oluşumu mozaikğin üst kenarının orta kısmında görülmektedir (Resim 6.139.).

Resim 6.139. Mozaikte taşıyıcı panelde çatlak ve kırık oluşumu detayı

Kaynak: Yaşar Selçuk ŞENER arşivi

6.9.4.2.3. Taşıyıcı panelde metal destek sorunları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde metal destek kullanımı uygulama türü bu mozaikte görülmemekle birlikte, çimento harcın içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.

6.9.4.2.4. Taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları

Bu mozaikte taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılmaları görülmemektedir ancak bazı kırık ve çatlak oluşumlarının nedeni bu olabilir.

7. DEĞERLENDİRME: ESKİ HATAY MÜZESİ MOZAIKLERİNDE GÖRÜLEN HATALI RESTORASYON MÜDAHALELERİ

7.1. Onarım ve Diğer Müdahale Sorunları

7.1.1. Kaldırma ve yeni taşıyıcıya aktarma uygulamaları

7.1.1.1. Betonarme taşıyıcıya aktarma

Betonarme taşıyıcı olarak çimento katkılı harçlar kullanılmaktadır. Bu çimento katkılı harçların içinde bulundurduğu çimento yüksek tuz barındırması nedeniyle tuz çıkışlarına neden olabilmekte, bu tuz çıkışları da tessera bozulmalarına ve tessera kayıplarına neden olabilmektedir. Aynı zamanda çimentolu harç taş tessera ile ısı, nem, sıcaklık, su emme gücü (gözeneklilik) olarak farklı hareket etmekte, bu da yine taş tesseralara zarar verip tessera bozulmaları ve kayıplarına neden olabilmektedir. Bu uygulama katalogtaki tüm mozaiklerde görülmektedir. Her mozaik için uygulamanın aynı şekilde yapıldığı ve aynı malzeme kullanıldığı görülmektedir.

7.1.1.2. Yeni taşıyıcı ek yeri sorunları

Mozaiklerde yeni taşıyıcı ek yeri sorunları mozaikler yeni taşıyıcıya aktarılırken yaşanan veya daha sonrasında nem, sıcaklık gibi iklim koşullarının kullanılan malzemeyi etkilemesi nedeniyle kaynaklanan sorunlardır. Bu sorunlar taşıyıcının tessellatumuyla birleşen yerlerindeki açılmalar, boşluklar gibi görülmektedir. Genellikle tessellatum kenarlarında görülen sorunlardandır. Bu sorun incelenen mozaikler arasında Amazon mozaiği dışındaki tüm mozaiklerde görülmektedir. Bu sorun bulunan mozaiklerde sorunun tessellatum kenarlarında görüldüğü gözlemlenmektedir.

7.1.1.3. Metal destek sorunları

Mozaik parçalarının birbirine birleştirilebilmesi amacıyla metal kenetler ve destekler kullanılmaktadır. Bu metal desteklerin malzeme açısından uyumu çok önemlidir. Uzun vadede çeşitli sorunlar meydana gelebilir. Kullanılan malzemelerin tuz barındırmayan malzemeler olarak fiberglas veya paslanmaz çelik olması aynı zamanda mozaik parçaları ile iklim koşullarına göre aynı hareket etmesi ve aynı tepkiyi göstermesi önemlidir. Bu durum incelenen mozaiklerde görülememektedir. Ancak Soteria mozaiğinin bahçede sergide bulunan parçalarında metal kenetler görülebilmektedir.

7.1.2 Harç ve dolgu uygulamaları

7.1.2.1. Çimento harçlı tamamlama ve dolgular

Mozaik restorasyonunda çimento harçlı tamamlama ve dolgu uygulamaları, eksik parçaların tamamlanması veya derz dolgularının yenilenmesi için kullanılan bir tekniktir. Ancak çimento kullanımını çimentonun yapısında bulunan tuz ve çimentonun tessellatumdaki tessera ve mozaığın yapım katmanları ile iklim koşullarına karşı aynı tepkiyi vermemesi nedeniyle uygun değildir. Bu uygulama türü incelenen ve sergide bulunan tüm mozaiklerde görülmektedir. Aynı malzeme aynı şekilde kullanılarak bu uygulamaların gerçekleştirildiği görülmektedir.

7.1.2.2. Çimento şerbeti ve harçlı derz yenileme

Aşınan derz harçlarının bulunduğu alanlarda harçla dolgu yapma uygulamasıdır. Derz harçlarında aşınan bölümler uygunsuz malzeme ile hazırlanan harç kullanılarak yeniden derz yapmak suretiyle yenilenir. Harç içerisinde kullanılan malzemelerin uygunsuzluğu özellikle tessera aşınmaları ve kayıplarına neden olabilmektedir. Ayrıca uygulamanın fazlasıyla algılanması yönünden estetik görünümde algı sorunlarına neden olabilmektedir. İncelenen mozaiklerin tümünde bu uygulama türü görülmektedir.

7.1.2.3. Çimento taşıyıcı üzeri estetik harçlı tamamlama

Mozaiklerde tamamlama uygulamaları ve dolgular yapılırken tamamlama malzemeleri kullanılırken estetik kaygı gözetilmektedir ancak estetik kaygı gözetilmesine karşın hatalı ve aşırıya kaçan müdahaleler gözlenebilmektedir. İncelenen ve sergide bulunan tüm mozaiklerde estetik kaygının gözetildiği, uygulamaların bu şekilde yapılmaya çalışıldığı görülmektedir.

7.1.2.4. Çimento üzeri boyalı tamamlama

Uygulamalar sırasında kullanılan renk ve tonlarının tessellatum yüzeyinin rengiyle uygun olmaması durumudur. Harç uygulamaları üzerinde kullanılan boyanın renginin tessellatuma uygun olmaması hem estetik açıdan hoş görünmemekte hem de özgün yapının algılanmasını engellemesi açısından dikkati üzerine çekerek mozaikli alandaki kompozisyonun algılanması konusunda sorun teşkil etmektedir.

Harçlar üzerinde boya kullanmak yerine uygulama harçları hazırlanırken harçlar içerisine toz pigmentler karıştırılarak tessellatum yüzeyine uygun bir renk elde edilmelidir. Bu renk

müdahale olduğunu belli edecek şekilde olmalı aynı zamanda sergileme sırasında algıda yanılgılara neden olmayıp, estetik görünüm açısından ziyaretçiyi rahatsız etmemelidir. İncelenen mozaiklerin tümünde lacuna tamamlama alanları üzerinde boya uygulamalarının yapıldığı görülmektedir.

7.1.2.5. Yeni tessera kullanılarak tamamlama örgüleri

Tesselatum dekorasyonda bütünlük sağlamak ve dekorasyonun devamı için mozaiklerde tessera kullanılarak tamamlama örgülerinin yapıldığı görülebilmektedir. Bu uygulama türünün Soteria ve Episcomesis mozaiklerinde eski tessera ile yapıldığı görülürken, Çobanlığa Ait Sahne mozaığında yeni tessera kullanılarak tamamlama yoluna gidildiği görülmektedir.

7.1.3. Yüzeysel Müdahaleler

7.1.3.1. Yüzeyin kimyasal yöntemlerle temizlenmesi

Tesselatum yüzeyindeki kir, leke, yüzeysel birikimler vb. gibi durumların asidik veya bazik çözücülerle temizlenmesi durumudur. Bu durum tesseraların ve derz harçlarının aşınmasına neden olabilmektedir. Bu uygulama türü net şekilde görülmemekle birlikte incelenen tüm mozaiklerde aşınmış tessera bozulması görülmektedir. Bu aşınmış tessera bozulması kimyasal yöntemlerle yapılan temizlikten kaynaklanabilir.

7.1.3.2. Yüzeyin mekanik yöntemlerle temizlenmesi

Tesselatum yüzeyinin tel fırça, bisturi vb. araç gereçlerle yüzeysel birikimlerin aşındırılması amacıyla yapılan temizlik türüdür. Bu temizlik yönteminin kullanılması tesseralarda çizilme ve aşınmalara, derz harçlarının bozulmasına neden olabilmektedir. İncelenen Soteria ve Khresis mozaiklerinde özellikle koyu renkli tesseralar üzerinde mekanik temizlik nedeniyle çizilme izleri görülmektedir.

7.1.3.3. Yüzey Koruyucu uygulaması

Yüzey koruyucu olarak vernik sık olarak kullanılan bir üründür. Vernik uygulaması zamanla yüzeyde sararmalara neden olabilmektedir. Aynı zamanda mozaikli yüzeyde vernik uygulaması özensiz yapıldığı, bazı yerlerde kalın bazı yerlerde ise ince olarak uygulandığı görülebilmektedir. Bu uygulama tesseraların parlamasına neden olarak estetik görünüme ve algıda yanılgılara neden olabilmektedir. İncelenen mozaikler içerisinde Soteria, Khresis, Kemgöz ve Büfe mozaiklerinde mozaiklerin ışığı aldığı yönle de bağlantılı olarak parlamalar görülmektedir. Bu görüntü yüzey koruyucu uygulamasına işaret etmektedir. Tüm

uygulamaların bazı yerlerde kalın bazı yerlerde daha ince uygulandığı görülmektedir. Özellikle Büfe mozaığında bu durum çok net bir şekilde gözlemlenmektedir.

7.1.3.4. Lacuna ile birlikte yüzeyin boyanması

Harç ile tamamlanmış lacuna alanlarını renklendirme amacıyla harçların üzerinin boyanması uygulaması sırasında boyaların tessellatum yüzeyine bulaşması durumudur. Bu taşan boya uygulamaları dekorasyonu oluşturan tesseraların görünmesinde sorun yaratabilir ve tesseraların bozulmalarına neden olabilmektedir. Bu uygulamayla birlikte tessera ve tesseralar arasındaki derz harçlarında bozulmalar görülebilmektedir. Bu boya uygulamasının özenli bir şekilde yapılmadığını göstermektedir. .Bu görüntü estetik görünümü bozmaktadır. Aynı zamanda boya uygulamasında tüm tessellatum yüzeyinde boya yoğunluğunun aynı olması, fırça izlerinin görülmemesi gerekmektedir. İncelenen mozaiklerden Kemgöz mozaığı hariç tüm lacuna kenarlarında lacunaların boyanması sırasında tesseralara boya taşırıldığı görülmektedir.

7.1.3.5. Lacuna ile birlikte yüzeye taşan harç

Harç ile tamamlama uygulamaları sırasında özensiz uygulamalar sonucu tessellatum üzerine bulaşan ve taşan harç gözlenmesi durumudur. Tessellatum üzerine taşan bu harç uygulamaları tesseraların görünmesini engelleyebilir ve harcın da malzemesinin uygun olmaması üzerine tesseraların zarar görmesine neden olabilmektedir. Mozaiklerin lacuna tamamlama alanlarında yüzeye harç taşırıldığı görülmektedir. Kemgöz mozaığında lacuna tamamlama uygulaması olmamasından dolayı Kemgöz mozaığında bu soruna kenar onarımı sırasında rastalandığı görülmektedir.

7.2. Müdahalelerin Bozulması

7.2.1. Onarım Harçları

7.2.1.1. Onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler

Mozaik onarım harçlarında kayıp ve eksilmeler, harcın uygulandıktan sonra kimyasal ve fiziksel nedenlerle orijinal hacminin eksildiği durumları ifade eder. Bu durum, hem estetik hem de yapısal bütünlüğü etkileyebileceği için doğru önlemlerle minimize edilmelidir. Bu durumun nedeni çoğunlukla çimento katkılı harç kullanılmasıyla birlikte iklim koşullarının etkisiyle harçların eksilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum genellikle tessellatum kenarlarında görülmektedir. İncelenen mozaikler arasında Soteria, Lakedomania ve Evrotos,

Amazon, Episcomesis ve Büfe mozaiklerinde harçların dökülüp eksilmesi durumları özellikle tessellatum kenarlarındaki lacuna alanlarında görülmektedir.

7.2.1.2. Onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri

Mozaik onarım harçlarında yüzey ve boya dökülmeleri, uygulanan onarım harcının ya da üzerine uygulanan boyanın zamanla ya da uygulama aşamasındaki hatalardan dolayı yüzeyden ayrılması veya dökülmesi şeklinde kendini gösteren problemlerdir. Bu tür dökülmeler onarım harçlarındaki agrega boyut değişkenliği ve genellikle uygulamanın özensiz şekilde yapılmasından kaynaklanmaktadır. Bu bozulma durumu onarımın estetik görünümünü bozabilir, yapısal bütünlüğe etki edebilir. İncelenen mozaikler arasında Lakedomania ve Evrotos mozaığı ve Büfe mozaığında boyanmış lacuna alanında boya dökülmesi, Kemgöz mozaığında bordür onarımı yapılan yerlerdeki boyalarda eksiklikler görülmektedir. Amazon mozaığında ise harç dökülmesi görülmektedir.

7.2.1.3. Onarım harçlarında çatlak ve kırıklar

Mozaik onarım harçlarında çatlak ve kırıklar, hem estetik hem de yapısal sorunlara yol açarak onarım başarısını olumsuz etkileyebilecek önemli problemlerdir. Bu tür problemler, malzemenin agrega boyut farklılıkları, harcın hazırlık oranları, uygulama teknikleri ve çevresel faktörler gibi çeşitli etmenlerin bir araya gelmesiyle meydana gelebilir. Çobanlığa Ait Sahne, Soteria, Khresis, Amazon ve Sarhoş Dionysos mozaiklerinde lacuna alanlarında çatlaklar görülürken, Kemgöz mozaığında bordür onarım harçların çatlaklar ve kırıklar görülmektedir

7.2.1.4. Onarım harçları ile taşıyıcı ayrılmaları

Mozaik onarım harçları ile taşıyıcı arasındaki ayrılmalar, mozaik konservasyonunda ciddi yapısal ve estetik sorunlara yol açabilen bir problemdir. Bozulma harcın taşıyıcı yüzeye yeterince iyi ve özenli şekilde yapılmaması, uygun malzeme kullanılmaması sonucu oluşur. Bu durum zamanla tessera kopmalarına, boşluklara, kabarmalara veya tessera kayıplarına neden olabilmektedir. Bu sorun incelenen mozaiklerin hepsinde tessellatum kenarında aynı şekilde görülmektedir.

7.2.2. Taşıyıcı Panel

7.2.2.1. Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması

Tesseraların taşıyıcıdan ayrılması, mozaikli yüzeylerde karşılaşılan en kritik bozulma türlerinden biridir. Bu durum, hem estetik açıdan kayıplara hem de mozaik bütünlüğünün ciddi

şekilde bozulmasına neden olur. Uzun vadede mozaik yüzeyin tamamen yok olmasına kadar varabilen bu sorun, taşıyıcı sistemin ve bağlayıcı malzemelerin durumuyla yakından ilişkilidir. Uygunsuz harç kullanımının getirdiği iklimsel koşullara karşı harcın ve tesseraların farklı hareket etmesi bu durumun en önemli nedenlerindedir. Aynı zamanda uygunsuz harç ile üretilmiş taşıyıcı türünün nemin etkisi ile tuz ve mineraller ortaya çıkarması bu durumun başlıca nedenlerindedir. İncelenen mozaiklerde Büfe mozaiği dışında kalan tüm mozaiklerde bu bozulma türü görülmektedir. Bu durum bazı mozaiklerde lokal küçük alanlarda bazılarında ise daha büyük boyutlu olarak görülmektedir.

7.2.2.2. Taşıyıcı panelde çatlak ve kırıklar

Taşıyıcı panelde kırık ve çatlaklar, mozaik uygulamalarında sadece taşıyıcının kendisini değil, üzerindeki tessellatumun bütünlüğünü ve uzun ömürlülüğünü de doğrudan etkiler. Taşıyıcı panelde oluşan kırık ve çatlaklar tessellatumda dökülmelere, tesseraların taşıyıcıdan ayrılmasına ve estetik görünümüne zarar verebilir. Bu çatlak ve kırık durumları iklim koşulları, taşıyıcının aldığı darbeler gibi durumlardan meydana gelebilir. Taşıyıcı panelde çatlak veya kırık olup olmadığı görülmemekte ancak bazı tessellatum çatlaklarının nedeni bu olabilmektedir. Özellikle Khresis mozaiğindeki büyük boyutlu çatlağın nedeni taşıyıcı panelin kırılmasından kaynaklanabilir.

7.2.2.3. Taşıyıcı panelde metal destek sorunları

Taşıyıcı panelde metal destek kullanılmasıyla birlikte uygun nitelikte metalin kullanılmaması durumunda metalde oksitlenme, genişleyerek tessellatumda kırık ve çatlaklara neden olma, zamanla gücünün zayıflayarak işlevini yerine getirememe gibi sorunlar meydana gelebilir. Uygun olan metal türü paslanmaz çelik kenetler olarak görülmektedir. İncelenen mozaiklerde taşıyıcı paneller iyi kamufile edilmiş durumda olduğu için görülmemektedir. Ancak Soteria mozaiğinin dışarıda sergide olan parçalarına bakacak olursak harcın altında metal file, destek metal kenetler çok fazla görülmektedir. İncelediğimiz tüm mozaikler çimentolu harcın içerisine yerleştirilirken metal file kullanılmıştır.

7.2.2.4. Taşıyıcı panelde birleşim yeri ayrılımları

Taşıyıcı panel ayrılımları tessellatum yüzeyinde açılmalara, çatlamalara ve kırılmalara neden olabilmektedir. Tessellatum yüzeyinde görülen bazı kırık ve çatlakların nedenleri taşıyıcı parçaların birbirinden ayrılması olarak görülebilmektedir.

8. SONUÇ

İnsanlık tarihi boyunca dünden bugüne kadar yaşanan mekanın güzelleştirme isteği süregelmektedir. Bu istek doğrultusunda mozaik çağlar içerisinde gelişen bir sanat olmuştur. Özellikle Antakya ve Gaziantep yöresinden ele geçirilen mozaiklerin ihtişamı ve estetik anlamda göze hitap etmesi, mozaik sanatının bulunduğumuz çağa kadar kendi değerinin devamını sağlamıştır.

Eski Hatay Arkeoloji Müzesi Hatay'da arkeolojik kazılar ile gün yüzüne çıkarılmış olan mozaikleri toplayan ve sergileyen bir yapıdır. Bu mozaiklerin sergiye çıkarılması için gerekli olan koruma ve onarım işleri yapılmıştır. Bu koruma ve onarım uygulamaları yapılırken mozaiklerde hatalı müdahaleler yapıldığı gözlenmiştir. Bu hatalı müdahalelerin belirtilmesi için yapılan kataloglar içinde örnekli hatalı müdahale örneklerine yer verilmiştir.

Bu çalışmada hatalı müdahaleler kapsamında kaldırma ve yeni taşıyıcıya aktarma uygulamalarında betonarme taşıyıcıya aktarmanın çimento katkılı harçlar ile yapıldığı ve mozaik üzerinde olumsuz etkilerinden bahsedilmiştir. Aynı zamanda yeni taşıyıcıya aktarma sırasında oluşan hatalardan örnekler verilmiştir. Metal destek sorunları tespit edilmiş ve metal destekler nedeniyle oluşabilecek sorunlar ele alınmıştır.

Harç ve dolgu uygulamalarına baktığımızda yapılan müdahalelerin çimento katkılı harçlar ile yapılmasından kaynaklı olarak çimento harçlı tamamlama ve dolgu sorunları, çimento şerbeti ile derz yenileme uygulamaları ve çimento üzerinde estetik kaygı gözetilerek yapılan boya uygulamaları ele alınmıştır. Çimentolu harcın olumsuz etkilerinden bahsedilmiş ve koruma konusunda daha uygun olan tessera ile tamamlama örgüsü yapılan mozaikler ele alınmıştır.

Yüzeysel müdahaleler değerlendirildiğinde kimyasal ve mekanik temizlik yöntemlerinin, yüzey koruyucu aplikasyonunun yarattığı sorunlar ele alınmıştır. Aynı zamanda restorasyon uygulamaları sırasında yüzeye taşan harç ve boya uygulamaları değerlendirip tessellatum ve tesseralar özelinde yaratabileceği sorunlar ele alınmıştır.

Müdahalelerin bozulmasına bakıldığında mozaiklerde uygulananan restorasyon ve konservasyon çalışmaları sırasında veya sonrasında oluşan onarım harçlarının bozulması ve yeni taşıyıcı sorunları ele alınmıştır.

Çalışma sonucunda, mozaiklerin yalnızca estetik objeler olarak değil, tarihsel ve kültürel belgeler olarak da değerlendirilmesi gerektiği bir kez daha ortaya konmuştur. Restorasyon sürecinde uygulanacak müdahalelerin; özgünlüğe saygı, geri dönüştürülebilirlik, malzeme ve teknik uyumluluğu gibi temel ilkeler doğrultusunda planlanması gerektiği anlaşılmıştır. Restorasyon uygulamalarında geçmişte yapılan hataların tekrarlanmaması, bilimsel esaslara dayalı, multidisipliner yaklaşımlarla planlanan, uzun vadeli koruma stratejilerinin oluşturulması gerektirmektedir. Aynı zamanda bu alanda görev alan restoratör ve konservatörlerin, disiplinlerarası bir yaklaşımla, bilimsel yöntemlere dayalı ve etik değerlere uygun uygulamalar gerçekleştirmeleri büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, restorasyon uygulamalarında geçmişte yapılan hataların tekrarlanmaması adına, bu tez çalışması bir farkındalık oluşturmak istemektedir. Eski Hatay Mozaik Müzesi özelinde yapılan bu değerlendirme, Türkiye genelinde mozaik konservasyonu ve restorasyonuna yönelik ileride yapılacak bilimsel çalışmalara ve uygulamalara katkı sunmayı amaçlamaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

FAULTY RESTORATION INTERVENTIONS SEEN IN THE MOSAICS OF THE OLD HATAY MOSAIC MUSEUM

This master's thesis examines the erroneous restoration practices encountered during the conservation processes of mosaics in the Old Hatay Archaeology Museum, located in Hatay—one of the richest cities in Turkey in terms of cultural heritage. The province of Hatay holds significant value not only for Turkey but also for the history of mosaic art worldwide, due to its figurative and geometric mosaic examples from the Roman and Byzantine periods. Over time, these valuable mosaic works have suffered both aesthetic and structural damage due to unconscious, inappropriate, and traditional restoration interventions. This study aims to systematically identify these interventions, analyze their causes, and offer solution proposals in accordance with scientific restoration principles.

Hatay, a cosmopolitan city that has hosted numerous civilizations and where various religions and cultures coexist, stands out with its archaeological richness. The mosaics unearthed during excavations around Antakya represent a rich collection from the Roman and Byzantine periods. Hatay mosaics offer important insights not only through their aesthetic value but also through the contexts in which they were found, the themes they depict, and their technical characteristics—shedding light on the lifestyle, belief systems, and artistic trends of their time. Among these mosaics, mythological scenes, figurative depictions, and geometric patterns are particularly noteworthy.

The Hatay Mosaic Museum has drawn attention with its rich collection of mosaics that have come to light through archaeological excavations since the early 20th century. Especially notable are the figurative floor coverings unearthed in Antakya, Harbiye, Samandağ, and surrounding areas, which hold great value in terms of both technique and iconography. However, due to a lack of knowledge, technology, materials, and differing aesthetic understandings in the past, various restoration works were carried out on these mosaics. Unfortunately, a significant portion of these interventions has negatively affected the originality and sustainability of the artifacts.

The first chapter of the thesis discusses the history and cultural structure of Hatay, as well as the Hatay Archaeology Museum. The second chapter answers the question “What is a mosaic?” and presents definitions from various sources. It explains the structural layers of mosaics and the production techniques, with accompanying descriptions and visuals. Primary techniques such as *opus tessellatum*, *opus vermiculatum*, *opus sectile*, *opus figlinum*, and *opus musivum* are examined with their characteristic features. Additionally, the foundational layers used in mosaic construction (statumen, rudus, nucleus, bedding layer, tessellatum) are described.

The third chapter presents a chronological overview of the development of mosaic art from antiquity through the pre-Hellenistic, Hellenistic, Roman, and Byzantine periods, highlighting the materials, techniques, and motifs used. The emergence and evolution of mosaic art in Anatolia are also addressed.

In the fourth chapter, the causes of mosaic surface deterioration are categorized into structural factors, natural conditions, and human-induced effects.

The fifth chapter outlines specific types of deterioration observed in mosaics, supported by visual examples.

In the sixth chapter, mosaics from the Old Hatay Museum are examined in catalog order. Erroneous restoration interventions on these mosaics are explained, and the affected areas are marked on photographs, supported with both general and detailed visuals.

The seventh chapter classifies the identified faulty interventions in the Old Hatay Museum mosaics, discussing each problematic application under thematic headings.

The final chapter presents an evaluation of the interventions and conclusions reached.

The original contribution of this thesis lies in the fieldwork, where nine selected mosaic examples from the Old Hatay Archaeology Museum were examined in detail. The restoration practices on each mosaic were identified, supported by visual documentation, and evaluated in terms of aesthetic compatibility, material compatibility, and physical durability. Among the most frequently encountered errors were the transfer of mosaics to reinforced concrete supports, the use of incompatible materials between the mosaic and support, the application of cement-based mortars for fillings and completions, additions of new tesserae in infill areas, attempts to unify the surface through painting, and excessive, uncontrolled mechanical/chemical cleaning—resulting in significant damage to the surface. Such interventions not only harm the historical and artistic value of the artifacts but sometimes lead to irreversible consequences.

The use of cement-based mortars in restoration, in particular, causes irreversible damage in the long term. The hygroscopic nature of cement leads to moisture retention, salt efflorescence, and cracking over time—resulting in both physical and aesthetic deterioration of the mosaic surface. Furthermore, the chemical incompatibility between cement and original tesserae causes separation between the mortar and the stones. These interventions have led to cracks, breakage, swelling, and disintegration on the mosaic surfaces.

Aesthetic intervention errors are also a critical issue addressed in this study. Incongruous completions that do not follow the original mosaic design harm the authenticity of the artwork and confuse the viewer's perception. In some cases, paint has been applied over lacunae areas, further distorting aesthetic coherence. Such practices violate international restoration principles—such as respect for authenticity, reversibility, and documentation—and significantly diminish the value of the mosaics.

Surface cleaning practices have also resulted in damage to the tessellatum due to the unconscious use of mechanical and chemical methods. Excessive brushing and the use of acidic cleaning agents have caused wear, discoloration, and loss of gloss on certain surfaces. Additionally, surface coatings applied after restoration for protective purposes have led to issues such as yellowing and excessive gloss due to careless application. These faulty practices are evaluated in light of national and international restoration guidelines in the final chapter. Emphasis is placed on the need to avoid incompatible materials like cement, to refrain from excessive physical and chemical cleaning, and to implement a multidisciplinary approach in restoration projects—encouraging collaboration among art historians, conservator-restorers, civil engineers, and chemists.

In conclusion, this thesis comprehensively documents the erroneous restoration practices previously carried out on the mosaics of the Old Hatay Archaeology Museum, highlighting their negative impact on the aesthetic, historical, and physical integrity of the artworks. The study not only identifies existing deterioration but also aims to contribute to future conservation and restoration efforts through the application of accurate and scientific methods. Such scholarly work is of vital importance for preserving Hatay's world heritage mosaic collection—

not only for the present but for future generations. Thus, the study is intended to serve as a comprehensive and resourceful guide for practitioners and researchers in the field.

KAYNAKÇA

- Akıllı, H. (1988). Mozağin yerinde korunması ve onarımı. *STAD*, 1(2).
- Akıllı, H. (1988). Arykanda ve Perge mozaiklerinin bozulma nedenleri ve yerinde koruma sorunları. *AST*, 4.
- Akıllı, H. (1988). Eski mozaikin yerinde koruma ve onarımı: Yeni bir uygulama. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 13.
- Akıllı, H. (1989). Mozaik tahribatları. *Anadolu Araştırmaları*, 11, Ankara.
- Akyürek, E. (1997). Bir Ortaçağ sanatı olarak Bizans sanatı. *Sanatın Ortaçağı*, İstanbul.
- Ateş, E. (2014). Hristiyan sanatı SAN 129: Bizans duvar resmi ve mozaığı. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi.
- Balcıoğulları, A. (2015). Historical geography of Antioch—The Queen of the East.
- Caner, E. (1983). Arkeolojik kazı sırasında buluntulara uygulanacak acil koruma önlemleri. *Arkeometri Ünitesi Bilimsel Toplantı Bildirileri III*, Ankara.
- Eraslan, Ş. (2011). *Mozaik sanatında Akeanos ve Tethys betimlemelerinin tipolojik ve ikonografik açıdan değerlendirilmesi* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Erkan, O. (2006). *Mozaik sanatı ve Büyük Saray mozaikleri restorasyon çalışmaları* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Genç, A. (1994). Bizans ve Roma'da mozaik sanatı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 8-9.
- Getty Conservation Institute & Israel Antiquities Authority. (2003). *Mosaic in situ project illustrated glossary*.
- Getty Conservation Institute & Institut National du Patrimoine. (2014). *Illustrated glossary technician: Training for the maintenance of in situ mosaics*.
- Hatay Valiliği. (2011). *Konuşan mozaikler* (Yayın No. 8).
- Işık, H. (2019). *Antakya Müzesinde bulunan Soteria mozaığının arkeometrik karakterizasyonunun belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Batman Üniversitesi.
- Kaplan, Z. (2017). Roma dönemi döşeme mozaiklerinin yapım tekniği ve malzeme özellikleri. *Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu*, Trabzon.
- Karasipahi, M. (2019). *Konya Arkeoloji Müzesi'nde yer alan Opus Sectile döşemeleri* (Yüksek lisans tezi). Konya.
- Kökten Ersoy, H. (2002). Arkeolojik kazılarda mozaik konservasyonu. *Japon Anadolu Arkeoloji Enstitüsü Kazı Notları*, 18.
- Kuban, D. (1973). *Mimarlık kavramları*. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Özdoğan, M. (2002). Çanak çömleksiz Neolitik Çağ. *Arkeo Atlas*, 1.
- Özügül, A. (1996). *Antik döşeme mozaiklerinde bordür motifleri* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi.

- Selçuk, B. G. (2020). *Antakya Arkeoloji Müzesi'nde yer alan mozaik eserlerin incelenerek örme yüzey tasarımlarında uygulanması* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, M. (2010). Mozaik sanatı: Antakya ve Zeugma mozaiklerinin resim sanatı.
- Şener, Y. S. (2012). Arkeolojik alanda in situ (yerinde) mozaik koruma yöntemleri. *Journal of Mosaic Research*, 5, Bursa.
- Şener, Y. S. (2012). Arkeolojik alanda taban mozaiklerinde karşılaşılan bozulmalar. *Türkiye'de Arkeometrinin Ulu Çınarları*, İstanbul.
- Tabanlı, D. (2007). *Roma dönemi mozaiklerinin Efes örneğinde incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Tülek, F. (1988). Berlin Pergamon Müzesi'ndeki Milet Orpheus mozaïği. *Arkeoloji ve Sanat*, (87).
- URL1: Sheila Terry. Roman Mosaic, Ostia Antica. [Erişim: 12.07.2019]. <https://pixels.com/featured/roman-mosaic-ostia-antica-sheila-terry.html>
- URL2: Opus Alexandrinum. [Erişim: 12.07.2019]. <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-opus-alexandrinum-7536/>
- URL3: Britannica - Opus Alexandrinum. [Erişim: 12.07.2019]. <https://www.britannica.com/art/opus-alexandrinum>
- URL4: Sanat Sözlüğü - Opus Reticulatum. [Erişim: 17.07.2019]. <https://sanatsozlugum.blogspot.com/2012/03/opus-reticulatum.html>
- URL5: Shutterstock - Opus Incertum. [Erişim: 17.07.2019]. <https://www.shutterstock.com/tr/search/opus+incertum>
- URL6: Türkçe Sözlükler - Peristyle. [Erişim: 22.02.2020]. <https://www.turkcesozlukler.com/peristyle-nedir-ne-demek>
- URL7: Sadberk Hanım Müzesi - Roma Çağı. [Erişim: 12.02.2017]. <http://www.sadberkhanimmuzesi.org.tr/turkish/arkeo/roma.htm>
- URL8: Dersimiz.com - Palmet Nedir? [Erişim: 27.01.2020]. <https://www.dersimiz.com/terimler-sozlugu/palmet-nedir-ne-demek-19955>
- URL9: Bizans Resim Sanatı: Fresko ve Mozaik. [Erişim: 13.02.2020]. <https://www.fikir.gen.tr/bizans-resim-sanati-fresko-ve-mozaik/>
- URL10: Aya İrini - İstanbul'un İlk Kilisesi. [Erişim: 13.02.2020]. <https://www.kilsanblog.com/mimari-oykuler-insaat-hikayeleri/aya-irini-istanbulun-ilk-kilisesi-osmanlinin-ilk-muzesi/>
- URL11: Ayasofya Hakkında Bilmeniz Gerekenler. [Erişim: 24.02.2020]. <https://www.cnnturk.com/seyahat/ayasofya-ile-ilgili-bilmeniz-gereken-her-sey?page=16>
- URL12: Bir Mozaik Şaheseri: Kariye Müzesi. [Erişim: 24.02.2020]. <http://blog.istanbul1881.com/bir-mozaik-saheseri-kariye-muzesi/>
- URL13: Görsel - Mozaik Örneği. [Erişim: 28.02.2020]. <https://i.pinimg.com/originals/0b/44/76/0b4476cdde546235e5819703c5eb1894.jpg>
- URL14: Görsel - 10. Yüzyıl Mozaik Sunumu. [Erişim: 28.02.2020]. <https://3.bp.blogspot.com/-UKsWjFmiR->

Y/WPns5GTteJI/AAAAAAAAAKfo/7GCSQTMj9AzbdIZfJvyKV4z_M6y3y7ogCLcB/s1600/4-%2BSunu%252C%2B10.%2By%25C3%25BCzy%25C4%25B11.jpg

Üstüner, A. C. (2002). *Mozaik sanatı*. İstanbul: Engin Yayıncılık.

Velloccia, M. L. (1977). Problems de conservation provenant. In *Mosaique 1: Deterioration et Conservation* (Roma, ICCROM).

Villa, A. (1977). Désherbement des surfaces recouvertes de mosaïques ciel ouvert. In *Mosaique 1: Deterioration et Conservation* (Roma, ICCROM).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı: EREZ KAFALI, EBRU

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Devam ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü	2017
Önlisans	Kültürel miras ve Turizm	2023
Önlisans	Anadolu Üniversitesi İş Güvenliği ve Sağlığı Bölümü	2022

İş Deneyimi

Gaziantep Zeugma Antik Kenti Kazısı Mousalar Evi Fresk Konservasyon ve Restorasyon, Fresk Parça Arama Bulma, Belkıs Tepe Sprey Boya Temizliği, Laboratuvar Küçük Buluntu Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları (Zeugma Antik Kenti Kazı Başkanlığı-2017) (Restoratör-Konservatör)

Ankara Etnografya Müzesi Depo Düzenleme ve Eser Paketleme Çalışmaları (Turfido Teknoloji Bilişim Elektronik Sanayi ve Limitet Şirketi-2018) (Restoratör-Konservatör)

Karacan Grup İnşaat/ Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları (Ankara)/ Konservatör- Restoratör (2017 –2018) (Restoratör-Konservatör)

Bursa İznik Neophytos Bazilikası Su Altı Arkeolojik Buluntu Koruma ve Su Altı Yapı Sağlamaştırma Çalışmaları (İznik Arkeoloji Müzesi ve Prof.Dr.Mustafa ŞAHİN-2019) (Restoratör-Konservatör)

Bursa Gölyazı Apollonia Arkeolojik Kenti Kutsal Alan Koruma ve Onarım, Küçük Buluntu Koruma ve Onarım Çalışmaları (Nilüfer Belediyesi 2018-2019)

Ordu Kurul Kalesi Arkeolojik Kazısı Eser Koruma Çalışmaları (2018) (Kurul Kalesi Kazı Başkanlığı) (Restoratör-Konservatör)

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Depo Düzenleme ve Eser Paketleme Çalışmaları (Turfido Teknoloji Bilişim Elektronik Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi-2018) (Restoratör-Konservatör)

Bursa Yıldırım Bayezid Cami Minber Restorasyon ve Konservasyon, Kalemışı Canlandırma Çalışmaları (CA Restorasyon 2020-2021) (Restoratör-Konservatör)

İstanbul Kaptan Paşa Cami Çini Pano Parça Arama Bulma, Yüzey Temizliği, Yapıştırma, Yerleştirme, Tamamlama ve Koruma Uygulamaları (Akademia Restorasyon-2020) (Restoratör-Konservatör)

Amasya Merzifon Aşçı Hüseyin Ağa Cami (Çay Cami) Restorasyon ve Konservasyon, Kalemışı Canlandırma Çalışmaları (2021-2022) (İşi Alan Taşeron Ebru EREZ-Hakan Kafalı ve ANKA Restorasyon Güçlendirme İnşaat Taahhüt Tarım Nakliyat Gıda Otomotiv Hayvancılık Emlak Müteahhitlik Turizm Temizlik Hizmetleri Taşımacılık Ticaret Limited Şirketi) (Restoratör-Konservatör)